މުރުތައްދުވިޔާއަށް ތަކްފީރުނުކުރާ މީހާއާ ދެކޮޅަށް

ތޫނުވެގެންވާ ބަސް

ޝައިޚް ސުލްޠާން ބިން ބިޖާދް
އަލް ޢުތައިބީ (رحمه الله) އެކުލަވާލެއްވި

”القول المحتدّ على من لم يكفر المرتد“ ހިން...

- އަލް އިމާމް ސަޢީދް ބިން ޖުބައިރު (رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ:

”މުރްޖިޢާއިންނަކީ ޤިބުލައިގެ ޔަހޫދީންނެވެ“ (އިބްނު ބައްޠާ، ޞުޣްރާ 168)

- އަލް އަވްޒާޢީ (رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ:

”ޔަޙްޔާ އަދި ޤަތާދާ ވިދާޅުވަމުންގެންދިޔައެވެ، '(ހަވާ ނަފްސުގެ) އުދުންހަރުކަމުގެ ތެރެއިން 'އަލް-އިރްޖާ' އަށްވުރެ އުއްމަތަށްޓަކައި ބިރުގަންނަ އެއްޗެއް ނުވެއެވެ.' “ (އަލް-އިބާނާ 2/885-886)

- މަންޞޫރު ބިން އަލް-މުޢުތަމިރު (رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ:

”މުރްޖިޢާއިންނާއި ރާފިޟާއިންނަކީ اللهގެ ބަދުއަދުވުންނެވެ.“ (އަލް-ލަލިކާއީ 1064/5)

- އައް-ޒުހުރީ (رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ:

”އިސްލާމްދީނުގައި އުފެދުނު އަހުލުވެރިންނަށް 'އަލް-އިރްޖާ' އަށްވުރެ ގެއްލުންދެނިވި ބިދުޢައެއް އުފެދިފައިނުވެއެވެ.“ (އިބްނު ބައްޠާގެ ”އަލް-އިބާނާ“ 2/885، އަލް-އާޖުއްރީގެ ”އައް-ޝަރީޢާ“ 2/676)

- އަޙްމަދު ބިން ޙަންބަލް (رحمه الله) އާއި ސުވާލު ކުރެއްވުނެވެ: ”މުރްޖިޢާއެއްގެ ފަހަތުގައި ނަމާދު ކުރެވޭނެހެއްޔެވެ؟“ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: ”އޭނާ އަދި 'ދާޢީ' އެއްނަމަ (އެބަހީ: މުރްޖިޢާ ބިދުޢަތަށް ގޮވާލައި އަދި އެއަށް ބަޔާންކޮށް ދޭ މީހެއްނަމަ) ދެންފަހެ، އޭނާގެ ފަހަތުގައި ނަމާދު ނުކުރާށެވެ.“ (އަލް މަސާއިލް ވަލް ރަސާއިލް 370/2)

- އަދިވެސް އިމާމް އަޙްމަދު (رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ:

”މުރްޖިޢާއަކީ ދާޢީއެއްނަމަ ދެންފަހެ، އޭނާއާއި ވާހަކަ ނުދައްކާށެވެ.“

ޝައިޚުލް އަލްބަނީ ޒީ ބިލާދީ މާލިކީ، މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް އަލްބާބުއްޠާލިބީ (رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ:

”ފަހު ބައްދީ ބަޔަކީ އެއިން މީހާގެ ދީނާ ތަޢުލީމު ހާއިގެން މިޒަމާނުގެ ސިޔާސީތަކަށް މީހާ ސަލަފުންގެ ޢަމަލު އެންމެ ފުރިހަމަ ސީރަތެވެ. ފަހު މިޒަމާނުގައި ފުރަތަމަ މިސްރާ ސިޔާސީތަކަ الله ތަޢާލާ ވަހީ ޙައްޤު މިސްރާތަކުގެ ފަހުތަކުގެ ސިޔާސީތަކެވެ. އެއީ މިސާލުތަކުގެ ބޭނުންތަކުން ހާމަކުރި ފާހަގަ ކުރުމަށް ބޭނުންވެ. ޢަދި އެއާއިން ސިޔާސީ މިއީ الله ގެ ޙައްޤު ތަކުގައި އެންމެ ނުރުހޭގޮތުން ބޭނު ފަދަ ބަހުރުވައެވެ. ޢަދި މިސިޔާސީގެ އިދާރީ ނަތީޖާ ތަޢުލީމު ޢަދި ނަބައްޔާގެ ފަހުރުން އުއްމަތަށް ވަރުގަދަ ޙައްޤުތައް އެންމެ މާތްކަމާއި ހެޔޮކަމެވެ.“

(މިރާޖުލް އަންބިޔާގެ ދިވެހިތަރުޖަމާގެ މުޤައްދިމާ)

އިމާމް އަބޫޢަބްދުއްރަޙްމާން ބިން ޙަސަން (رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ:

”ވީމާ، ސިޔާސީ ޤާނޫނުތައް، ފުރިހަމަ ގޮތުގައި ސިޔާސީން ބަހައްޓާފައިވަނީ، ޢަދި ސިޔާސީތަކާ ކޮންމެ މީހަކު ތަކާ ޙިމާޔަތްކުރުމުން ލިބޭ، މިޢާރު މުޠާލަޢާކުރަނީ ކީދެވެންއެވެ.“

(އައްދުރަރުއް ސަނިއްޔާ 204/2)

މުގައްދިމާ 5

އިމާންކަން 7

ކުފުރު (އެބަހީ: ދީނުން ބޭރުވާ ކުފުރު) 8

ފުރަތަމަ ވައްތަރު: 9

ދެވަނަ ވައްތަރު 11

ޝިރްކުގެ މުގައްދިމާ 15

މުވައްޙިދުންނަށް ތަކްފީރު ކުރުމުގައި (އެބަހީ: ކާފިރުކުރުމުގައި) އުޞޫލުތަކާއި ހަމަތަކު
މައްސަލައެއްގެ ސަބަބުން ޝަރުޢުގެ މަތީގައެވެ: 16

"ހަމަކަށަވަރުން އިމާންކަމުގެ ހިފުން ....
....." 17

"މުޝްރިކުންގެ (އެބަހީ: ވަކި ފަރާތެއް) ކާފަރެއް ނުކުރާ މީހާ ވެސް ކާފަރެކެވެ." މި މަސްއަލައިގެ
މައްސަލަ 25

"ހަމަކަށަވަރުން އިމާންކަމުގެ ....؟" ދެންފަހު މިއީ
.... 48

"އިމާންކަމާ ...." ..... މިއީ ..... ސަބަބުން
.... (....) 65

ތަރުޖަމާކުރި މީހާ 100

بسم الله الرحمن الرحيم

މުޤައްދިމާ

الحمد لله ربّ العالمين والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى آله وصحبه ومن استن بسنته واقتفى أثره إلى يوم الدين ، أما بعد

މިފޮތަކީ، ޝަރީފު ޝައިޚް ސުލްޠާން ބިން ބިޖާދު އަލްޢުތައިބީ (ޢަރަބި: އަލު ބްތިދާއްލްޙަރްބާން އަލްޢުތައިބީ) رحمه الله އެކުލަވައްލަވާފައިވާ "القول أُمحتدّ على من لم يُكفر المرت" (މުރުތައްދު މީހާއަށް ތަކްފީރުނުކުރާ މީހާއި ދެކޮޅަށް ބުނެވިގެންވާ ބަސް)، މިފޮތުން ތަރުޖަމާ ކޮށްފައިވާ ދިވެހި ބައިތަކެކެވެ. އަޅަގަނޑުމެން އެފޮތުގައި ޝައިޚް ސުލްޠާނު ދެއްވާފައިވާ ހުރިހާ ދަލީލެއް މިފޮތުގައި ސުލްޠާނު ހިމަނާފައެވެ.

އަދި، އަޅަގަނޑު މިފޮތް ލިޔަން ގަސްތުކުރީ، މިހާރަކަށް އައިސް އިސްލާމްދީނުގެ ނަމުގައި އުޅޭ ގަދަފުށިތެރެއިވާ ޒަރީޢު މުރުތައްދާއިންތަކެއް މިސްކީނުން ގަދަފުރައްދަރުމުން، ބަޔަކު އަތުވެދުން، ޒަރީޢުކަން ފޮނުވަމުން ގެނދާ ނުރައްކާތެރި ސަބަބާހުރެއެވެ. ފަހު، މިބައިމީހުން الله تعالىގެ ދީނުގައިންނޯ ޝަރުޢުތޮތަކާއި އުޅުތެރިކަން ގަވާއިދުތަކުން، އަހުލުލް ސުންނަތު ވަލްޖަމާޢަތާއި ހިލާފުވެ، ސުންނަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ގައުމަށް ދާގޮތަށްނިމިއެވެ. އަދި މި މުރުތައްދީންގެ ބަޔާނާއި

ޝާނީގެނަމަވެސް މަސައްކަތްތެރިކަމާއި ކުރަމުންގެންދަނީއެވެ. އިމާންކަމާއި ކުފުރު ޢުލަމާއިގެ ﷲ تعالى ގެ ދީނަށް ނަސްރުދޭ ބައެއްކަމުގައި ހަދާކުރަނީއެވެ.

ފަހެ، މިޒަމާނުގައި އުމުރުންނަށް ވަރަށް ފުރިހަމައަށް އަހުލުސް ސުންނަތާއި ވަލްޖަމާޢަތުގެ އިލްމުވެރިން ރައްދު ދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި މިޒަމާނާ ބައްޔަކީ ޚަވާރިޖުންގެ ތަކްފީރުގެ މައްސަލައިގައި މިޖަމާޢަތުގައި އަރައިގަތުން އުޅޭ ޝައްކުތަކާއި ރަނގަޅުގޮތް ފިލުވައިދީ ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ ފޮތްތަކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ޝިރުކުކުރާ މީހަކަށް ނުވަތަ މުސްލިމުކޮށްދޭ މީހަކަށް ތަކްފީރުކުރުމަކީ އިސްލާމްދީނުގެ އަސްލު އުސޫލުތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. މުސްލިމްމީހާގެ މައްސަލަތަ ވާޖިބުކަމެވެ. އެހާ ނުވަތަ މީހާގެ ތައްޔިބު ބޭއްޔަވެގެން ނުވާނެކަމެވެ. އަހުލުސް ސުންނަތާއި ވަލް ޖަމާޢަތުގެ އިލްމުވެރިން މިކަމުގެ މައްސަލަ އެއްބަސްވެފައިވެއެވެ. އެކަމަކު އަހަރެންގެ އަޚުންނާއި އުޚުތުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އިލްމުކާއި ނުލައި ނުވަތަ ﷲ تعالى ބާވައްލަވާފައިނުވާ ދަލީލަކާއި ނުލައި ތަކްފީރުގެ މައްސަލަތަކުގައި ވާހަކަ ދައްކައިގެން ނުވާނެއެވެ. އެހެނީ، ބައްޔޭ ނުރުން ގޮތުގައި ތިބޭއަށް މީހަކު އިސްލާމްދީނުން ބޭރުކުރުމިދުނުނެއެވެ. ފަހެ، މީހަކު އިސްލާމްދީނުން ބޭރުކުރުމަކީ، ތަކްފީރުކުރުމަކީ ދީނުގެ އެންމެ ބޮޑު މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. އަދި މީހަކު އިސްލާމްދީނުގެ ދާއިރާގެ ތެރެއަށް ވެއްދުމަކީ (އެބަހީ:މުސްލިމެއް ބުނުމަކީ) ދީނުގެ އެންމެ ބޮޑު މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން އަބްދުލް ވައްހާބު رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:" އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ޝައިޠާނާވެސް މިކަމުގައި އެތައްބަޔަކު ގެއްލުވައިލީއެވެ. ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގެ ނައްސުތަކުން އަދި އިޖުމާޢުން އެއީ ކާފަރެއްކަމަށް ސާބިތުވެފައިވާ މީހަކީ މުސްލިމެއްކަމުގައި ދެކޭ މީހުން އެބައެވެ. އަދި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތާއި އިޖުމާޢުން އެއީ މުސްލިމެއް ކަމުގައި ސާބިތުވާ މީހުންނަށް ތަކްފީރުކުރާ މީހުން އެބައެވެ." (އައް ދުރަރުއް ސަނިއްޔާ 217/8) އަދި މިފުރުސަތުގައި އަހަރެން ގަސްދުކުރަނީ އަހުލުސް ސުންނަތާއި ވަލްޖަމާޢަތުގެ އިމާމުން ކުފުރާއިމެދު ވިދާޅުވެފައިވާ އެއްޗެއް

ވަރަށް ކުރުކޮށްނަމަވެސް ޛިކުރުކޮށްލާނަމެވެ. އޭރުން، ބަޙްޘުފުޅުވެ، މުރުޖިއާއިންގެ ބާޠިލުކަން ފަހާއަރާނެއެވެ. إن شاء الله . އަދި ބަޙްޘުގައި ތިބި ކޮންބައެއްކަން ހާމަވެދާނެއެވެ. ފަހެ، ބަޙްޘުގައި ތިބި ކޮންބައެއްކަން އެނގޭނީ ބަޙްޘު އެނގިގެން ނޫނޭއެވެ.

ޢީމާންކަން

- ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނި ތައިމިއްޔާ رحمه الله އެކަލޭގެފާނުގެ ފޮތް، މަޖްމޫޢުލް ފަތާވާގައި ވިދާޅުވިއެވެ:

އިމާމް އަލްބުޚާރީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: "ޞަޙާބީން رضى الله عنهم ގެ އިޖްމާޢުންނާއި، އަދި ތާބިޢީންގެ އިޖްމާޢުންނާއި، އަދި އެމީހުންގެ ފަހުންއޮތް މީހުންގެ އިޖްމާޢުންނާއި، އަދި އަހަރެމެން ދުށް މީހުން **رحمهم الله** ގެ އިޖްމާޢުން، އީމާންކަމަކީ: ދުލުގެ ބުނުމާއި، ޢަމަލުތަކުގެ ޢަމަލާއި، ހިތުގެ ނިޔަތެވެ. އަދި މީގެން އެއްކަމެއްވެސް ދޫނުކުރިކަންތައްތަކާއި އެކަމުގައި މީހުން ނުވެއެވެ."[1]

- ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

"އެއްވެސް ޚިލާފެއްނެތެވެ. ތައުޙީދުވާނީ ހިތުގައާއި، ދުލުގައާއި، ޢަމަލުތަކުގެ ބަދަލުތަކުގައެވެ. އަދި މިކަންތައްތަކުގެތެރެއިން އެއްޗެއްކަމުގައިވެސް އުނިވެއްޖެނަމަ މީހާ މުސްލިމަކަށް ނުވާނެއެވެ. އަދި އޭނާއަށް ތައުޙީދު އެނގި، ތައުޙީދުގެ މައްޗަށް އޭނާ ޢަމަލުނުކުރާނަމަ ދެންފަހެ، އޭނާގެ ކާފިރުކަމަކީ ގޮތްދޫނުކުރާމީހާގެ ކާފިރުކަމެވެ.

---

1. މަޖްމޫޢުލް ފަތާވާ، ވޮލިއުމް 308/7

(އެބަހީ: ކުފުރު މުޢާނިދުއެވެ.) އެއީ ފިރުޢައުނާއި އިބިލީހުގެ ކާފިރުކަން ފަދައިންނެވެ. އަދި ފިރުޢައުނާއި އިބިލީސްފަދަ މީހުންގެ ކާފިރުކަން ފަދައިންނެވެ.”[2]

- ސަލަފުންގެ އިމާމުވެރިއެއް ކަމަށްވާ ސަހްލު ބިން ޢަބްދު الله އައްތުސްތަރީ رحمه الله ގާއި ސުވާލުކުރެވުނެވެ:

“އީމާންކަމަކީ ކޮންއެއްޗެއް ހެއްޔެވެ؟” އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: “ދުލުގެ ބުނުމެވެ. އަދި ބޭރުފުށުގެ ޢަމަލެވެ. އަދި ހިތުގެ ނިޔަތެވެ. އަދި ސުންނަތެވެ. މީހާގެ އީމާންކަންވަނީ ބޭރުފުށުގެ ޢަމަލުނުވާ ދުލުގެ ބުނުމަކަށް ކަމަށްވާނަމަ، ދެންފަހެ އެއީ ކާފިރުކަމެވެ. އަދި ހިތުގެ ނިޔަތްނެތި ދުލުގެ ބުނުމާއި، ބޭރުފުށުގެ ޢަމަލުގައި ކަމަށްވާނަމަ، ދެންފަހެ އެއީ މުނާފިޤުކަމެވެ. އަދި ސުންނަތްނެތި ދުލުގެ ބުނުމާއި، ބޭރުފުށުގެ ޢަމަލާއި، އަދި ނިޔަތުގައިވާނަމަ، ދެންފަހެ އެއީ ބިދުޢައެވެ.”[3]

ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އަހުލުއް ސުންނަތި ވަލް ޖަމާޢަތުގެ އިޖްމާޢުން އީމާންކަމަކީ: ދުލުގެ ބުނުމާއި، ބޭރުފުށުގެ ޢަމަލާއި، ހިތުގެ އިޢުތިޤާދު ނުވަތަ ނިޔަތްކަމުގައި ވަނީއެވެ. އަދި މިއިން ކަންތަކުގެ ތެރެއިން އެއްކަމެއްވެސް އުނިވެއްޖެނަމަ މުސްލިމަކަށް ނުވާނެކަމަށް އަހުލުއް ސުންނަތި ވަލް ޖަމާޢަތުގެ އިޖްމާޢުވެފައިވެއެވެ.

ކުފުރު (އެބަހީ: ދީނުން ބޭރުވާ ކުފުރު)

ފަހެ، އަހުލުއްސުންނަތި ވަލްޖަމާޢަތުގެ ދީނުންބޭރުވާ ކުފުރު ބެހެނީ ދެބަޔަކަށެވެ. ފުރަތަމަބަޔަކީ ނުވަތަ ވައްތަރަކީ، މުކައްލަފުގެ ތެރޭގައި ނުހިމެނޭ އަމަލުތަކެވެ.

2. ކަޝްފުއް ޝުބުހާތު. ސަފުހާ 40
3. އަލް އީމާން، ސަފުހާ 172

އެއީ، އެއަމަލު ކުރުމުން އާޚިރަތުގައި ދީނުން ބޭނުންވާ އަމަލުތަކެވެ. އަދި ދުނިޔަވީ ބާވަތުގެ ނުވަތަ ވައްތަރަކާ، މުޢާމަލާތުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ އަމަލުތަކެވެ. އެއީ، އެއަމަލު ކުރުމުން އާޚިރަތުގައި ދީނުން ބޭނުވާ އަމަލުތަކެވެ.

ފިޤްހުގެ ފައިދާ:

ފިޤްހު، މިފަދަ ތަކެތީގައި ދީނުން ބޭނުންވާ އެފަދަ އަމަލުތަކާއި އިސްލާމްދީން (އެބަހީ: އަޅުކަމާއި މުޢާމަލާތު) ވާނަމަކަށެވެ. މި ވައްތަރުތަކުގައި ހިމެނޭ އަމަލުތަކާއި ޙުކުމްތައް، ދަލީލުތައް، ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ގޮތް ބަޔާންކުރާ ޢިލްމެކެވެ. ފިޤްހު، މިފަދަ އަމަލުތައް ކުރަންވީ އުސޫލުތަކާއި ދީނުން ބޭނުންވާ ގޮތްތައް ބަޔާންކޮށްދެއެވެ.

- އަލްޤަރާފީގެ ބަހުގެ ޚުލާޞާއަކީ މިއެވެ. އަލްޤަރާފީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

"ފިޤްހުގެ ޢިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް މީހަކު، އެމީހަކު ކުރާ ކަމެއްގެ އިސްލާމީ ޙުކުމްތަކާ ނުދަނެ އަމަލުކުރުމަކީ ޙަރާމްކަމެއް ކަމުގައިވެއެވެ." އަދި މިއީ ސަލަފުން މިއަމަލުގެ ކަމުގައި ވިދާޅުވާ ބަސްފުޅެވެ.

- މިޞްރު ޝަރީޢަތުގެ ޝައިޚު އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

"އަދި ކަމެއް ކުރުމުގެ ކުރިން އެކަމަކާ ބެހޭ އަޙްކާމް ސުންނަތް އެއްބަސްވުމުގައި ވާގޮތް އެނގުމުން ބަޔާންކުރަމުން، ދީނުގެ، އެނގުމުން އެ މާތްވެގެން ޙައްޤުކުރުމާއި، ޙަރާމްކަމުގައި ވާގޮތެއްގައެވެ."[4]

---

[4] އަލް އިމާމް، ސަފްހާ 24

- އަދިވެސް ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވިދާޅުވާގޮތުގައި، އަހުލުލް ސުންނަތުގެ ޢިލްމުވެރިން އެކަން އެ ވިދާޅުވަނީ "ޚަވާރިޖުންގެ ބިދުޢައާއި ދުރުގައެވެ. އެހެނީ، ޚަވާރިޖުންނަކީ ފާފަވެރިން ކާފިރުކަމަށް ތަކުފީރުކުރާ ބައެކެވެ."[5]

- އަދި މިމައްސަލާގައި ވިދާޅުވެފައިވާ އެންމެ ފުރިހަމަ ބަސްތަކުގެތެރެއިން ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބް رحمه الله އުޞޫލުއްސިއްތާއި ދެކޮޅުހަދާ މީހަކަށް ރައްދުދެއްވުމުގައި ވިދާޅުވި ބަސްފުޅުވެއެވެ.

އުޞޫލުއްސިއްތާގައި ވިދާޅުވިއެވެ: "އަދި އުޞޫލުއްދީނުގެ ހަތަރުވަނަ އަޞްލަކީ މަނަވިކަމުގެ ޢިލްމުވާތަކާ ކަންތައްތަކުގެ ތަފްސީލުވެއެވެ. (އެއީ) ކަށަވަރުން މި މަސްއަލަތަކުގައި ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެބަސް މިސްކީނުންނާއި ދޮޅުވަރު ބޭނުންކުރާތެވެ. ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވިއެވެ: 'އަދި މުސްލިމަކު ފާފައެއްކުރުމުގެ ސަބަބުން އޭނާއަށް ތަކުފީރުކުރުމަކީ ހުއްޓަކަށް ނުކުރެވޭނެ ކަމެކެވެ.' (ފަހެ) މިބަޔަކީ ތިރީބަސްކަމެވެ. އެހެނެއްކަމުގައި މިބަޔަކީ އަހަރުމެން ވާހަކަ މިދައްކާއި ބާރަގޮތުން ޢަމަލު ބަސްއެއްނުވެއެވެ. (ޢިލްމުވެރިން އެހެން ވިދާޅުވި ޚަވާރިޖުންގެ ބިދުޢައާއި ދުރުގައެވެ.) ސަބަބަކީ، ޚަވާރިޖުން ޒިނޭކުރާމީހާއަށް ތަކުފީރުކުރެއެވެ. ވައްކަން ކުރާމީހާއި، ނުވަތަ ލޭ އޮހޮރުވާ މީހާއި، އަދި އެއްވެސް ބޮޑެތި ފާފައެއް ކުރާމީހަކަށް ތަކުފީރުކުރެއެވެ. އެމީހުންގެ ގޮތުގައި މުސްލިމަކު އެފަދަ ކަމެއްކުރުމުން ކާފިރުވެގެންދެއެވެ. ފަހެ، އަހުލުލް ސުންނަތުގެ މީހުންގެ އިލްމަށް، ތިރީކުރުމުގެ ނުރުހި މުސްލިމަކު ކާފިރެއްނުވެއެވެ. އަދި ތިރީކުރުމުގެ ސަބަބުންނުރި އަހަރެމެން ޚިލާފުންނާއި، އެބައިމީހުންނަން ތަބާވާމީހުންނަން ތަކުފީރު ނުކުރަމެވެ. އަދި ކަލިމައަށް ޤަބޫލުންގެ ތެރެއިންވާ މީހުކެވެ.

---

[5] މަޖްމޫޢު ފަތާވާ، ޝައިޚުލް 474/12

ކަލޭ ހިތުކަނީ، ޤަބޫލުކުރަނީ ނަމާދުކުރާ ކޮންމެ މީހަކީ، އަދި މުސްލިމުންކަމަށް ދަޢުވާކުރާ ކޮންމެ މީހަކީ ދެންފަހެ ކާފިރުންނާ މީހުންކަމަށެވެ.“[6]

އޭ الله تعالىގެ އަޅާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ވަނީ އާޚިރަތުގައި ދީނުން ބޭރުވާ ކަންތައްތަކާއި، އާޚިރަތުގައި ދީނުން ބޭރުނުވާ ކަންތައްތަކާ ދެމެދު ފަރަޤު ކުރައްވާފައެވެ. ތަފާތު ކުރައްވާފައެވެ.

ދެވަނަ ތަކްފީރު

މިއީ އެ ޢަމަލެއްކުރުމުން އާޚިރަތުގައި ދީނުން ބޭރުވާ ޢަމަލުތަކެވެ. އަދި މިފަދަ ޢަމަލުތަކުގައި ދީނުން ބޭރުވުމަށް އިސްތިޙްލާލު (އެބަހީ: އެޢަމަލެއް ހުއްދަކުރުން) އޮތުމަކީ ޝަރުޠެއް ނޫނެވެ.

މިފަދަ ޢަމަލުތަކަކީ، ބޮޑު ޝިރުކާއި، ބޮޑު ކުފުރުގެ ޢަމަލުތަކެވެ. އެއީ الله تعالى ނޫން ފަރާތަކަށް ޤުރުބާނީކޮށްދިނުމާއި (އެބަހީ: ޛަބުޙަކޮށްދިނުމާއި، ވަޢުދުވެރިކަމާއި، ހަމަހިމޭންކަމާއެކު الله تعالى ނޫން ފަރާތަކަށް ނަޛްރުކުރުމާއި)، ބަދަން ސަޖިދަކުރުމާއި، الله تعالىގެ ޤާނޫނު ފިޔަވައި މީސްތަކުން ހަދައިގެން އުޅޭ ޤާނޫނުތަކުން ޙުކުމްކުރުމާއި، الله تعالىގެ ޤާނޫނު ފިޔަވައި މީސްތަކުން ހަދާފައިހުންނަ ޤާނޫނުތަކަށް ޙުކުމް ހުށަހެޅުމާއި، އަދި الله تعالىއަށް އަޅު ކުރަންޖެހޭ އެއްވެސް އަޅުކަމެއް އެހެން ފަރާތަކަށް ކުރުމެވެ. އަދި الله تعالىއާއިއެކު އަޅުކަމުގައި

6. އައް ރަސާއިލު އައްޝަޚްޞިއްޔާ ލިލްއިމާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު، ޖާމިޢަތު އަލްއިމާމް މުޙައްމަދު ބިން ސުޢޫދު ޔުނިވަރސިޓީ، ޞަފްޙާ 233-234

އެހެންފަރާތެއް މެދުވެރި ކުރުމެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އަށް މަޤާމްބޮޑުކުރުމާއި، އެކަލޭގެފާނު صلى الله عليه وسلم އެކަމަކަށިގެން ވަޢަދުގެންނެވި އެއްވެސްކަމަކަށް ނަފްރަތުކުރުމާއި، މުސްލިމުންނާ ދެކޮޅަށް ކާފަރުންނަށް އެހީތެރިވުމާއި، ސިހުރުހެދުމާއި، ޣައިބުގެ އިލްމު އެނގޭކަމަށް ދަޢުވާކުރުން ނުވަތަ ފާޅުކުރުމާއި، ކާފަރުންގެ ކާފަރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކުރުމާއި، الله تعالىގެ ދީން އުނގެނުމުން އެއްކިބާވުމާއި، އެ ދީނާއި އެއްގޮތަށް ޢަމަލުނުކުރުން ފަދަ ކަންތައްތަކެވެ.

ފަހެ، މިފަދަ ބަޔަކާއި ކުރާމީހަކީ މުސްލިމުންގެ އިޖުމާޢުން ކާފަރެކެވެ. އަދި މިފަދަ ބަޔަކާއި ކުރާމީހާ އިޢުތިޤާދު ނުކުރިޔަސް މުސްލިމުންގެ އިޖުމާޢުން ކާފަރުވާނެއެވެ. ބޮޑު ކާފަރަކަށްވާނެއެވެ. ބުދުވެރިންގެ ފޮތްތަކާއި ދީނުން ބޭރުވާކަމަށް ބަހާނެއެވެ. އެ ބަޔަކީ އުތުރިގެއެވެ! ތިބާ ބަލާށެވެ! އަޅުގަނޑެވެ! ބަޔަކީ ތިބާ ބަލާށެވެ!

- ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

“ކާފަރުވާފަދަ ޖުމުލައެއް ބުނުމުގައި ނުވަތަ އެފަދަ ބަޔަކާއްކޮށްފި މީހާ ކާފަރުވާނެއެވެ. އެއީ އޭނާ ކާފަރުވާން ގަސްދުނުކުރިކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ. އެހެނީ الله އިރާދަކުރައްވައިފި އަޑަކު މީހާ ކާފަރުވާކަށް ގަސްދެއް ނުކުރެއެވެ.”[7]

- އަލްޤާޟީ އިބްނު ޢަރަބީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

“އަދި މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން މި ދީނުންބޭރުވާން ގަސްތުނުކުރިޔަސް ވެސް މީހުން ބޭރުވެގެންދާ މީހުންވެއެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނުގެ މަޤްޞަދަކީ އެހެން ދީނެއް އިޚްތިޔާރު ނުކުރިޔަސް ވެސް މީހުން ބޭރުވެގެންދާ މީހުންވެއެވެ.”[8]

---

[7]. އައްޞާރިމު އަލް މަސްލޫލް 178

އާދޭހެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ޙައްޤުމަގު ބާތިލުގެމަގުން ފަރަޤުވެ ބަޔާންވެގެންވަނީއެވެ.

އޭ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ސަޙާބީން رضى الله عنهم ގެ މަންހަޖާ ހިލާފުވެގެންވާ ބާތިލު ފިރުޤާތަކުގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ! އޭ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ސުންނަތުން މޫނުއަނބުރާލައި، އަމިއްލައަރުމުގެ ތަބުއަން ފަރަޤުވެގެންވާ ސޫކުންނަތާއެވެ! ދޯހަޔިން ތަކާއެވެ! ކަލޭމެންގެ ގާތަން މަތު އަހުމުގެ ކުރިން އަވަހަށް އިސްލާމްވެ، އިސްލާމްބުވާނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ނަރަކައިން ސަލާމަތް ވެވޭނީ އޭރުންނެވެ.

އޭ މުރްޖިއާގެ ޙަޤީރުއަން ޤައުޙައްވަދުތަ ޤާއިލު ”ޢިލްމުވެރިން“ ތަކާއެވެ! އޭ މުރްޖިއާގެ ފިކުރު ފަތުރަމުން، އުފިކުރަންބަކައި ބަޙުމި ކުރަމުންގެންދާ الله تعالى ގެ ޢަދުއްވުންތަކޭވެ! އޭ ސުންނަތް ވަލް ޖަމާޢަތުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ހަވާރިޖުންކަމުގައި ހަދާ މަގުފުރިތަފައިވާ ގޯތްކަޖެ ”ސަލަފީން“ ތަކާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ސަލަފުއް ސާލިޙުން ކައުމުން މިކާރަކަމުން ބަރިއްވެވިލައިގެން ވެއެވެ. ފަހު، ކަލޭމެންނަކީ ދުފަހައިގެ ތިރުއީންނެވެ. ފަހު، ކަލޭމެންނަކީ ޙުދުދުތަކުންމަގެ ހާރާސް އަރިގެރިންނެވެ. ފަހު، ކަލޭމެންނަކީ އެބަރަހައްގެ މައްކަކަން ސަރިހަނަށްހަން ބަޑުވެގެންވާ ނަސްހަތް ލިބިފައިވާ ބައެކެވެ. ފަހު، ބަޔަކުތަކުގައި ކަލޭމެންނަކީ ހާރިޖުންނެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެއްބަސް ވަނީ ގާދިޔާނުސްޤާރިއެވެ. ސަލަފުއް ސާލިޙުންގެ އިސްލާމްވެރިންގެ ދޭ ފަހުން އައި އިސްލާމްވެރިން ކަލޭމެންނަށް ތަކުރާރު ކުރައްވައެވެ. ކަލޭމެންނަކީ ހަފްތާރުލަކުގައި ބަޔާން ކުރައްވައެވެ. ފަހު، ކަލޭމެންނަކީ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ސުންނަތާއި

---

8. ފަތުޙުލް ބާރީ، 373/12

ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުމުން ގެންދާ ބިޑުޔާގެ ކޮށާންބެރުންނެވެ! ވިލާ، ކަލޭމެން ހޭއަރާނެވެ! ހޭވިރިވާނެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ކަލޭމެންނާއި ދެކޮޅަށް ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ނަޞޭޙަތްތެރިން ކަނޑައަޅާފައިވާން ނިކުމެއްޖެއެވެ. ފަހެ، ވަގުތު ފާއިތުވުމުގެ ކުރިން އިސްލާމްވާށެވެ! ކާފިރުންގެ ދޮރުތައް ބަންދުވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ކައިވެނިކުރާނެ ދުވަސްކުރީގެ ތާރީޚު މި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ނިމުނެވެ.

އޭ މުހާޖިރުންގެ ބިރުވެރިން ތަޤްވާ އަންސާރުންގެ ފަސްޓީ އަޚުންނާއި އުޚުއްވަތުންނެވެ! މުހާޖިރާ ތަރައްޤީގެ ބިރުވެރިން ބަރަކާތްގެންނަނީވެ! އެއްބާރުލުން ދޭނީވެ! އަދި ރައްޔިތުން ތަބާވާނީވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ކާމިޔާބު ލިބުނީ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އަށް ރައްޔިތުންގެ ތަބާވުމުގައެވެ.

ފަހެ، الله تعالىގެ ރަޙްމަތުން އަހަރެން އެދެނީ މިފޮތް ލިޔުމުގައި އަހަރެންނަށް ވަރަށް ބޮޑު އެހީތެރިކަމެއް ވެދެއްވި އަހަރެންގެ އަޚާއަށް الله تعالى ހެޔޮ ދަރުމަ ދެއްވުމެވެ. އަދި މިފޮތް ބަލައިދިނުމުން، ފުރިހަމަކޮށްދިނުމުގައި، އަދި ޗާޕުކޮށް މިފޮތް ނެރުމުގެ މަސައްކަތްތަކުގައި އެހީތެރިވެދެއްވި އަޚުންނާއި އުޚުއްވަތުންނަށް الله تعالى ހެޔޮދަރުމަ ދެއްވުމެވެ. އަދި، الله تعالىގެ ރަޙްމަތުން އަހަރެން އެދެނީ މިމަސައްކަތަކީ އިޚްލާޞްތެރި ރަޙްމަތްކަމުގައި ވެއްވުމެވެ. އަދި އަހަރެންގެ ކުށްތަކަށް އެއިލާހު މާފުދެއްވުމެވެ.

ފަހެ، الله تعالىގެ ރަޙްމަތުން އެދެނީ އެއިލާހު ނިޢުމަތްދެއްވި އަޚުންގެ ތަރައްޤީ އަހަރެން ލޯބިކުރުމެވެ.

ޝިޢްރުގެ މުޤައްދިމާ

ހުރިހާ ޙަމްދެއްވަނީ ޢާލަމްތަކުގެ ރައްބު الله تعالى އަށެވެ. ޞަލަވާތާއި ސަލާމްވަނީ އަޅުގަނޑުގެ ނަބިއްޔާ އަދި އަޅުގަނޑުގެ ނަމޫނާ މުޙައްމަދު صلى الله عليه وسلم އަށެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް އެންމެ ފުރިހަމަވެގެންވާ ޞަލަވާތާއި ސަލާމް ލައްވާށިއެވެ.

އައްމާ ބަޢުދު:

ބައެއް ޒުވާނުންގެ ފަރާތުން އެކަންވަނީ އަޅުގަނޑާ ހަމައަށް ފޯރާފައެވެ. އެއީ، މިޒަމާނުގެ މުޖުތަމަޢުން އެއީ ހާޒިރުނުކުރުމުގައި ބޭނުންކުރާ (އެބަހީ: ބަސްފުޅުކުރުމުގެ) މަސްއަލަތަކުގައި އަޅުގަނޑުގެ ޚިޔާލުދެކިލާނެ ޝަރްޢީ ދައުރާއި، މަސްއަލަތަކާއި، ދީނީ ދަރުސްތަކެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުގެ ހަމަވަރުވާނެއް، މި ދަރުސްތަކަށް އެކިކަމުގެ ނަޒަރުން ފަހިވާ ބައެއްކަން މިޒާނުންނަށް އެނގޭކަމެވެ.

އެހެންވީމާ، الله ގެ އެހީތެރިކަމުން އެދުމުން އަދި އެހިތާމުއަށް ވަކިކުރެވުމުން އަޅުގަނޑުން ނިންމުމެއް ނިންމައިފީމެވެ. އެއީ، އަޅުގަނޑުން އެމީހުންނަށް ދަރުސްތަކާއި ހެދިޔައް ބަޔާންކޮށް ދިނުމެވެ. އެކަމުން އެމީހުންނަށް ބައެއް ސާފުވާގޮތަށެވެ. އަދި الله އަކީ ހެޔޮމަގަށް މަގުދައްކަވާ ފަރާތެވެ.

الله ގެ ރަޙްމަތުން އަޅުގަނޑު އެދޭ އަޅުގަނޑު އެއްކޮށްދީފާ އިލްމުވެރިންގެ ބަސްތަކާއި ދަލީލުތަކާއި އަދި ދެންހުރި ޝަރްޢީ ބައްޔަށް ބަލައި ސާބިތުވާ ގޮތް ހާމަކޮށްދެމެވެ. އަދި الله އަކީ އަޅުގަނޑުގެ ޢަމަލުތަކުގައި ބަރަކާތް ލައްވައިދެއްވާ ފަރާތެވެ. އަދި އެ ފަރާތަކީ އަޅުގަނޑަށް ކާމިޔާބީ ދެއްވާ ފަރާތެވެ. އަދި އެ ފަރާތަކީ ... ސާބިތުކަން ދެއްވާ ފަރާތެވެ.

މުދައްރިސުންނަށް ތަކްލީފު ކުރުމުގައި (އެބަހީ: ކާފުކުރުމުގައި) އެޖުކޭޝަނަލް ހަމަތު މައްސަލަތައްގެ ސަބަބުން ޝައުގު ގަތިގައްވާ:

1) "ހަމަކަށަވަރުން، އެމީހުންނާއިއެކު މަގުފުރުދުމަށް ފަރުވާތެރި އިޙްތިރާމްކުރަންޖެހޭކަށް ވެއެވެ."

2) "މުބައްހަންކޯރު (އެބަހީ: ވަކި ފަރުދުން) ކާފަރައް ނުކުރުވާނެއެވެ." އެހެންކަމުން މިއީ މުބައްހަންކޯރު ކާފަރުކުރުމުގެ މައްސަލައެވެ.

3) "ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބުރައްޖަރު (އެބަހީ: ހުރި) ފާއިތުވެއް ނުވެއެވެ." އެހެންކަމުން މިއީ ބުރައްޖަރު ފާއިތުކުރުމާ ބެހޭ މައްސަލައެވެ.

4) "ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ޖާހިލުންނެވެ." އަދި މިއީ ޖާހިލުކަމުގެ ސަބަބުން އުޅުނުވެރިވުމާ ބެހޭ މައްސަލައެވެ.

ދަރްސަލަ 1

“ހަމަކަށަވަރުން އުމަރާއިންނާއި މަގުފުރެދުވަން ފަތުވާ އިލްމުވެރިންތަކެއް ވެއެވެ.”

ފަހު، މިސައްކަތް ދެގޮތަކަށް ބަލާލާ ދެވެއެވެ:

ފުރަތަމަ ގޮތް:

އެ އިލްމުވެރިން ކުފުރު[9] ހައްދަކަށް ފަތުވާދިނީމަ (އެބަހީ: އެ ފަތުވާތަކުން ކުފުރު ހައްދަކަށް އަންނައިދިނީމަ)، މިޤައުމުތަކުގެ ކުރިން އެ އިލްމުވެރިންތައް މުރުތައްދުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ޤުރުއާނުގައި އެއްތަނަކަށްވުރެ ގިނަތަންތަކުގައި ތަޤުލީދުކުރާ މީހުންނަށް ވަރުގަދަ އަޒާބުވާކަމަށް އަންގަވާފައިވެއެވެ. އަދި ތަބާވި މީހުންނަށް ތަބާވުން މީހުންނާއި އެކުގައި ކަމަން ބަޔާން ކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ނަރަކައިގައި އެމީހުން ދެބަސްވާނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތަބާވި މީހުން ބުނާނެއެވެ:

﴿ ربنا هؤلاء أضَلونا فئَاتِهم عذاباً ضِعفاً من النار قال لكُلٍ ضعفٌ ولكِن لا تعلمون ﴾ (الأعراف : 38)

---

9. އަހަރުމެން މިވާހަކަ ދައްކަނީ އެކަމަކަށް އިލްމުވެރިން އިޖުމާޢުވެފައިވާ ކަންތައްތަކާއި، ފާޅުވެގެންވާ ކަންތައްތަކާއި، ދީނުގައި ޟަރޫރީގޮތުން އެނގެންޖެހޭ ކަންތައްތަކެވެ. އަދި އަހަރުމެން މިވާހަކަ ދައްކަނީ ޚިލާފުވެފައިވާ ކަންތައްތަކާ ނޫނެވެ.

”އޭ އަހަރެމެންގެ ރައްބެވެ! އަހަރެމެންނަށް ތެދުމަގު އޮޅުވާލީ މި މީހުންނެވެ. ވީމާ، އެމީހުންނަށް ނަރަކައިގެ އަޒާބުން ދެގުނަ އަޒާބު ދެއްވާނދޭވެ.“ ﷲ ވަޙީ ކުރައްވާނެއެވެ: ”ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް ދެގުނަ (އަޒާބު) ވެއެވެ. އެކަމަކު ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.“[10]

އަދިވެސް ﷲ تعالى ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿ وإذ يتحاجون في النار فيقولُ الضعفاءُ للذين استكبروا إنا كُنا لكم تبعاً فهل أنتم مغنون عنا نصيباً من النار * قال الذين استكبروا إنا كُلٌ فيها إن الله قد حكم بين العباد ﴾ (غافر : 47 ، 48)

އަދި، ނަރަކައިގައި ތިބެގެން އެމީހުން ޒުވާބުކުރާނެއެވެ. އެމީހުންގެ ތެރެއިން ނިކަމެތިވިމީހުން އަނިޔާވެރިވި (ބޮޑާވެރިވި) މީހުންނަށް ބުނާނެއެވެ: ”ހަމަކަށަވަރުން، އަހަރެމެން ތަބާވީ ކަލޭމެންނަށެވެ. ކަލޭމެންނަށް ނިކަން އަހަރެމެންގެ ގައިން އަލިފާނުގެ (ނަރަކައިގެ) ތަންކޮޅެއް ދުރުކޮށް ދެވިދާނެ ހެއްޔެވެ؟“ ✹ ބޮޑާވެރިވި މީހުން ބުނާނެއެވެ: ”އަހަރެމެން އެންމެން މިވަނީ މިނަރަކައިގައެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ މެދުގައި ނިޔާ ކަނޑައަޅުއްވައިފިއެވެ!“[11]

އަދިވެސް ﷲ تعالى ވަޙީކުރައްވައެވެ:

10. ސޫރަތުލް އައުރާފު 38

11. ސޫރަތުލް ޣާފިރު 47،48

﴿ ولو ترى إذ الظالمون موقُوفُون عند ربهم يرجِعُ بعضُهُم إلى بعضٍ القول يقولُ الذين استُضعِفُوا للذين استكبروا لولا أنتُم لكُنّا مؤمنين * قال الذين استكبروا للّذين استُضعِفوا أنحنُ صددناكُم عن الهُدى بعد إذ جاءكم بل كُنتُم مُجرمين * وقال الذين استُضعِفُوا للذين استكبروا بل مكرُ الليل والنهار إذ تأمروننا أن نكفُرَ باللهِ ونجعلَ لهُ أنداداً وأسروا الندامة لما رأوا العذابَ وجعلنا الأغلالَ في أعناق الذين كفروا هل يُجزون إلا ما كانوا يعملون ﴾ (سبأ : 31 - 33)

އަނިޔާވެރިން، އެބައިމީހުންގެ ރައްބުގެ ޙަޟްރަތުގައި ކޮޅަށް ބަހައްޓުވޭ ހިނދު، އެބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ބަސްބުނެ ރައްދުކުރާ ހާލަތުގައި ކަލޭގެފާނު ދުށުވަޑައިގަންނަވާނަމައެވެ! ނިކަމެތިކުރެވުނު މީހުން ބޮޑާވެގަތް މީހުންނަށް ބުނާނެއެވެ: “ކަލޭމެން ނުވާނަމަ، އަހަރެމެންނަކީ މުއުމިނުންނަކަމުގައި ވީކަން ކަށަވަރެވެ.” ✿ އަދި ނިކަމެތިކުރެވުނު މީހުންނަށް، ބޮޑާވެގަތް މީހުން ބުނާނެއެވެ: “ކަލޭމެންނާ ހަމައަށް ތެދުމަގު އައުމަށްފަހު، އަހަރެމެން އެ ތެދުމަގުން ކަލޭމެން އެއްކިބާކޮށް ހުރިހެއްޓީމުތޯ؟ އެހެންނަކުން ނޫނެވެ. އަދި ޔާއްމަ، ކަލޭމެންނަކީ މުޖުރިމުންނެވެ.” ✿ ނިކަމެތިކުރެވުނު މީހުން، ބޮޑާވެގަތް މީހުންނަށް ބުނާނެއެވެ: “އަދި ޔިއްމަ، އެއީ ކަލޭމެންގެ ރޭގަނޑާއި ދުވާލުގެ މަކަރެވެ. އެއީ، الله އަށް އަހަރެމެން ކާފަރުވެ، އަދި، އޭނާއާއި ޝަރީކުންތަކެއް ލުމަށް ކަލޭމެން އަހަރެމެންނަށް އަމުރުކުރި ހިނދުވެ!“ އަދި އެމީހުންނަށް އަޒާބު ފެންނަހިނދު އެބައިމީހުންގެ އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ކުއްތަކުގެމައްޗަށް ހިތާމަކަން، އޭނާކަން ފޮރުވާނެއެވެ. އަދި ތިމަން (الله) ކާފަރުވި މީހުންގެ ކަނދުރާތަކަށް ވަޅައިގެން ދަގަނޑުގެ ކަސްތޮޅުތައް ލައްވާނަމެވެ. އެބައިމީހުން އަމަލުކުރަމުން ގެންދިޔަކަމުގައި މެނުވީ، އެބައިމީހުންނަށް ޖަޒާ ދެވޭނެހެއްޔެވެ؟[12]

---

12. ސޫރަތުލް ސަބާ 31-33

ފަހު، މިއީ الله تعالىގެ ބަސްތަރުޖަމާނާ ހަވާލާއެވެ. އެއީ ތަބާވި މީހުންނާއި،
ތަބާވެވުނު މީހުން އެއްކޮށްވެސް ޢަޒާބުގައި ކަމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތަބަޢުވެރިން
އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ފައިދާއެއްނުކުރާނެއެވެ. އަދި الله تعالى މިއާޔަތުގައި
ސާފުކޮށްދެއްވައެވެ:

﴿ إذ تبرأ الذين اتبِعُوا من الذين اتبَعُوا ورأوا العذاب وتقطعت بِهِمُ الأسباب * وقال الذين اتبَعُوا لو أن لنا كرةً فنتبرأ منهم كما تبرءُوا منا كذلكَ يُريهمُ اللهُ أعمالهُم حسراتٍ عليهم وما هُم بخارجينَ من النار ﴾ (البقرة : 166 ، 167)

"އެއީ، ތަބާވެވުނުމީހުން، ތަބާވިމީހުންގެ ކިބައިން ދުރުހެލިވެ ޢަޒާބަށްގަންނަ ހިނދެވެ.
އަދި، އެބައިމީހުން އަޒާބު ދެކޭހިނދެވެ. ދެން އެމީހުންގެ މެދުގައިވާ ގުޅުންތައް
ކެނޑިގެންދާނެއެވެ. ✿ އަދި ތަބާވިމީހުން ބުނާނެއެވެ: "އަހަރުމެންނަށް، އަލުން
ދުނިޔެއަށް އެނބުރި ދިއުމުގެ ފުރުޞަތު ލިބުނުނަމައެވެ. އެމީހުން އަހަރުމެންގެ
ކިބައިން ޢަޒާބުގަތުމު ފަދައިން، އެދުވަހަކުން އަހަރުމެން، އެމީހުންގެކިބައިން
ޢަޒާބުގަތުމަށްޓަކައެވެ." އެމީހުން ކުރި ޢަމަލުތައް އެއީ، އެމީހުންގެ މައްޗަށްހުރި
ހިތާމަތަކެއްކަމުގައި، الله تعالى އެމީހުންނަށް ދައްކަވާނީ އެފަދައިންނެވެ. އަދި،
ނަރަކައިގެ ތެރެއިން ނިކުންނާނޭ ބައެއްކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.[13]

އަދި ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަރިހުން ޞައްޙަކޮށް ރިވާވެގެންވެއެވެ.
އެކަލޭގެފާނު صلى الله عليه وسلم ވިދާޅުވިއެވެ:

---

13. ސޫރަތުލްބަޤަރާ 166 - 167

((من دعا إلى ضلالة كان عليه من الإثم مثل آثام من اتبعه لا ينقص من أوزارهم شيئاً))

“މަގުފުރެދުމަކަށް ގޮވާ މީހާއަށް (އެމަގުފުރެދުމުގައި) އޭނާއަށް ތަބާވި މީހުންގެ ފާފައާއި އެއްވަރަށް ފާފަވެއެވެ. އަދި އެ ތަބާވި މީހުންގެ ފާފައިން އެއްވެސް މިންވަރެއް އުނި ނުވާނެއެވެ.”

އަދި الله تعالى ވަޙީކުރައްވަނީ:

﴿ اتخذوا أحبارهم ورهبانهم أرباباً من دون الله والمسيح ابن مريم ﴾

“އެމީހުން (އެބަހީ: ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން) އެމީހުންގެ ބޮޑެތި އިލްމުވެރިންނާއި، އަޅުވެރިން الله ފިޔަވައި ރައްބުން ތަކެއްކަމުގައި ހެދިއެވެ. އަދި މަރިޔަމްގެފާނުގެ ދަރިކަލުން މަސީޙު (ޢީސާ عليه السلام) އަށް الله ފިޔަވައި ރައްބެއް ކަމުގައި ހެދިއެވެ.”[14]

- ފަހެ، އަޙްބާރުންނަކީ އިލްމުވެރިންނެވެ. އަދި ރުހްބާނުންނަކީ އަޅުވެރިންނެވެ.

އިމާމް އައްތިރްމިޛީއާއި އެހެން ބޭކަލުން، ޢަދިއްޔު ބިން ޙާތިމް رضى الله عنه ގެ ޙަދީޘް ރިވާކުރައްވައެވެ. ޢަދިއްޔު ބިން ޙާތިމް رضى الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ: “ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم މިއާޔަތް (އެބަހީ: ސޫރަތުއްތައުބާ 31) ކިޔަވާ ވިދާޅުވަނިކޮށް އަހަރެންނަށް އަޑު އިވުނެވެ. އަހަރެން ދެންނެވީމެވެ: “ހަމަކަށަވަރުން، އަހަރުމެން އެމީހުންނަކަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރަމުއެވެ.” ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم

[14]. ސޫރަތުއްތައުބާ 31

ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ: "އެމީހުން اللّٰه ޙަރާމް ކުރެއްވި ކަމެއް ޙަލާލު ކުރުމުން ކަލޭމެން އެކަން ޙަލާލުކަމަށް ނުދެކެން ހެއްޔެވެ. އަދި އެމީހުން اللّٰه ޙަލާލު ކުރެއްވި ކަމެއް ޙަރާމް ކުރުމުން ކަލޭމެން އެކަން ޙަރާމްކަމަށް ނުދެކެން ހެއްޔެވެ؟" އަހަރެން ދަންނަވީމެވެ: "ތިކަން ތިޔަގޮތަށް ކުރީމެވެ." ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ: ((فتلك عبادتم)) "އެމީހުންނަށް އަޅުކަން ކުރުމަކީ އެއީއެވެ."[15]

ދެވަނަ ގޮތް:

އަދި ކަލޭމެން ބުނަނީ، ވެރިންނާއި ގާތްވެގެންވާ އެ ޢިލްމުވެރިންނަކީ ޙައްޤު ނުބުނާ ބައެކެވެ. އަދި ނުފޫޒުގެ ދަށުވެފައިވާ ބައެކެވެ. އަދި އެމީހުން ތިބޭނީ އަނގަ މަޑުޖެހިގެން ހެއްޔެވެ؟ އެހެންކަމަށްވާތީ، އެމީހުންނަށް ތަބާވެފައިވާ ބައެކެވެ. އަދި ޙައްޤާއި ބާޠިލު މަސްހުނިކުރާ މަކަރުވެރިންތަކެކެވެ. އެމީހުންނަކީ މަގުފުރެދިފައިވާ ބައެކެވެ. އަދި (އެހެން މީހުން) މަގުފުރައްދާ ބައެކެވެ.

ފަހެ، ކަލޭމެން މި ދިރާސާކުރާ ޢިލްމުވެރިންނަށް ބަލަން އަޅުކަންކުރުން ހުއްދަކަމުގައި ހަދާ ބައްޓަންކަމަ، އަދި اللّٰه تعالى ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ދީނުގައި ހުއްދަ ކަމެއްކަމުގައި ހަދާ ބައްޓަންކަމަ، ދެންފަހެ، ކަލޭމެން ބުނާނީ ކީކޭ ހެއްޔެވެ؟ އެޢިލްމުވެރިންނަށް ގަބޫލުން ނުނުހުއްޓެވެ؟ (އާއެކެވެ. އެކަންވީ އެގޮތަށެވެ. ޢިލްމުވެރިން އެފަދަ ކަމެއް ކުރިއްޖާ ގަބޫލުކުރާށެވެ!) އާދެއެވެ! އެހެންކަމަކަށްވުރެ ކަލޭމެން މިކުރާ اللّٰه تعالى ގެ ޝަރީޢަތުގެ ބަދަލުގައި މީސްތަކުން ހަދާފައިވާ ޝަރީޢަތް ޙުކުމްކުރާ މީހުންނާއި، އަލްޤާނޫނުލްވަޟްޢީގައި މިއީ އަހަރެމެންގެ

[15]. ރިވާކުރެއްވީ: އިމާމް އިބްނު ޖަރީރު، އިމާމް އަޙްމަދު އަދި އިމާމް ތިރްމިޛީ

މުވައްޙިދު އަޅުންނާ ދުކޯގަން ގެދެރުންނަން އެދިއާއި ބޮޑުދީ، ﷲ تعالى ގެ މަދުގައި
ހަނދުރާމަކުރުން ހުއްޓުވާ މިހުންގެ ކުދުރާ ފަރަދު ކުރަނީ ޔައްވެގެން ގެއްޖެވެ.[16]

ވިދާ، ކަލޭމެންގެ ތިޔިސޯނުން ދާޖިވުކުރަނީ ކަލޭމެން ހުރިހާ ޖީޒުތަކުންގެ ތެރޭފިރު
ކުރުމާއިމެދު (އެބަހީ: ހުރިހާ ޖީޒުތަކުނަކީ ގާދުރުނުން ބޮނުމާއިމެދު) ސަލާމަތްގައި
ވުމަށެވެ. އެހެނީ، އަބްބާރުންގެ ތެރެއިންނާއި، ރަހުބާނުންގެ ތެރެއިން އެމީހަކަށް
ކުރުރާއި، ހައްދުފަހަނައަގައި ދިރުން ޖީނަތެރިކަންދު މުއައްޖަފުން ގާތެވެގެންނުވާ،
އަރިސެވެގެންނުވާ އެއްވެސް ޖީޒުތައްނުވެއެވެ.

ކޮންމެއަކަސް، މަތީގައި ބަޔާންކޮށްދެވުނު ދަލީލުތަކަކީ ﷲ تعالى
އެމީހަކަށް ޙައްޤުގަން އެދިވަޑައިގަތާ ހަމަ ކޮންމެ މީހަކަށް ފުދިގެންނުވާ މިންވަރުކަމެވެ.

އަދި ޔާއްޖޫބެވެ! ފަހު، ތަޤާރުންގެ ވާހަކައެވެ. ހަމަކަހަވަރުން ތަޤާރުންހަކީ
އެމީހުންނާއެކު މުޢުޖިޒާތާއި ހުޖްޖަތް އަދި އިމާމެއްވި ބަޔަކެވެ. އެކަމަކު، އަލްއިމާމް
ޤާސިމް ކަތީރު رحمه الله އެމީހުންނަކީ ގާފިރުން ކަމުގައި ހަމަކުރެއްވިއެވެ. ތަކްފީރު
ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު އެކަމުގެ މައްޗަށް އިލްމުވެރިންގެ އިޖްމާޢުގެންނެވިއެވެ.
ހަމަމިގޮތަށް ބަސް ޢުބައިދުއެވެ. އެމީހުން ޖާހިލުންނާއި، މުޝްރިކުން އަށްޙަރުން ކުރިއެވެ.
އަދި އެމީހުންނަކީ ހުކުރު ނަމާދުތައް ޙައްޖާއި ޒަކާތްގެ ނަމާދުތަކަށް ކުރިބައެކެވެ. އެހެންނަމަވެސް،
އިލްމުވެރިން، އެމީހުންގެ ކާފަރުކަމާއި، މުރުތައްދުކަމާއި، އެމީހުންނާ ދުރުގައި
ހަނގުރާމަކުރުމުގެ މައްޗަށް އިޖްމާޢުވިއެވެ.[17] އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން

[16]. ތަރުޖަމާން: ފަހު، ކުފުރުގެ އުސޫލު ދަސްކުރުމަށްޓަކައި މިފޮތުގެ މުޤައްދިމާ ކިޔުމަށް
ތިބައަށް އަހަރެން ނަސޭހަތްތެރިވަމެވެ.
[17]. ތަރުޖަމާން: ފަހު، އިލްމުވެރިންގެ ގޮތުގައި އެމީހުންނާ ދުކާގަން ހަނގުރާމަކުރުމަކީ ހުއްދަ
ކަމެއްކަމުގައިވެއެވެ.

ހަނގުރާމައިގެ ބިން (ތާރީޚް ބަދްރު) ކަމަށް އިލްމުވެރިން އިޖްމާޢުވިއެވެ. އާދޭހެވެ، ތާރީޚްވަސީ މިފަދަ ވާހަކަތަކުން ފެނިފައެވެ. އަދި އެފަދަ މީހުންނަށް ތަކްލީފު ކުރުމުގައި އިލްމުވެރިން އެއްވެސް ޝައްކެއް ނުކުރައްވައެވެ. އަދި ޔަޤީންކަމެވެ. އެކަމު މުޝްރިކުންނާއެކު އަހިރުގައި ނުބައި އިލްމުވެރިންވެސް ތިއްބެވެ![18]

---

18. ތަރުޖަމާން: އެއީ، ހަރަމައިންގެ ބިމުގައި މިހާރު މިއުޅޭ ޖާހިލުންގެ އަތުގައި ޒާނީލަތީގެ، ގެހެނދު، ނަހަމަކަމުގެ އިލްމުވެރިން އުޅޭކަމަށް ދަންނަވައެވެ. އަދި، މިޒަމާނުގެ ބަޔާ ޖާހިލު މަދުމީހުން އިހުދީން ގުރުއާނުގެ އަތުގައި އިލްމުވެރިން ތިއްބެވުމަށެވެ.

ދަރްސް 2

[މުޢައްޔަންކޮށް (އެބަހީ: ވަކި ފަރުދެއް) ކާފަރެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ.] އެހެންކަމުން މިއީ މުޢައްޔަންކޮށް ކާފަރުކުރުމުގެ ދަރްސްގައެވެ.[19]

الله تعالى ވަޙީ ކުރައްވައެވެ.

﴿ ياأيها الذين ءامنوا من يرتد منكم عن دينه فسوف يأتي الله بقوم ... ﴾

”އޭ އީމާންވެއްޖެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން އެމީހެއްގެ ދީން (އެބަހީ:އިސްލާމްދީން) ދޫކޮށް މުރުތައްދުވާ މީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އަވަހަށް، އެއިލާހު އެބައެއްދެކެ ލޯބިވާ، އަދި އެބަޔަކު އެއިލާހުދެކެ ލޯބިވާ ބައަކު الله ގެންނަވާނެއެވެ. އެއީ މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް ނިކަމެތި މަޑުމައިތިރި ބައެކެވެ. ކާފަރުންގެ މައްޗަށް ގަދަފަދަ ބައެކެވެ. الله ގެ މަގުގައި އެބައިމީހުން ޖިހާދުކުރާނެއެވެ. އެބައިމީހުން އެކަމުގައި މަލާމާތްކުރާ މީހެއްގެ މަލާމާތަކަށް ބިރެއް ނުގަންނާނެއެވެ. އެއީ، الله ގެ ދީލަތިވަންތަކަމެވެ. އެއިލާހު އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެކަން ދެއްވައެވެ.

---

19. މި ދަރުސްގައި އިތުރަށް ކިޔަވަން ބޭނުން މީހަކު، ޝައިޚު އިސްޙާޤު ބިން އަބްދުއް ރަޙްމާން ބިން ޙަސަންގެ ”ތަކްފީރުލް މުޢައްޔަން“ ކިޔާށެވެ. އަދި މި ދަރުސް ”ޤަވާޢިދުލް މުވައްޙިދީން“ ގައާއި، ޝައިޚު މުޙައްމަދު ބިން އަބްދުލް ވައްހާބުގެ ”މުފީދުލް މުސްތަފީދު ފީ ކުފްރި ތާރިކިއް ތަވްޙީދު“ ގައާއި، ”އައްދުރަރުއް ސަނިއްޔާ“ ގައިވާ ޝައިޚުގެ (އަބްދުލް ވައްހާބުގެ) ބައެއް ސިޖިއްލަތް ބައްލަވާށެވެ.

الله އީ އެއިލާހުގެ މަޚްލޫޤުތަކުންގެ ބޭނުންތަކަށް ތަނަވަސްވަންތަ އިލާހެވެ. ހުރިހާއެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.“[20]

އަދި ދުސްތޫރުންގެ ތެރެއިން މުރުތައްދުވާ މީހާއާމެދު ކަންތައް ކުރަންވީގޮތް ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ބަޔާންކޮށް ދެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ:

((من بدّل دينه فا قتلوه))

”އެމީހެއްގެ ދީން ބަދަލުކޮށްފި މީހާ ޤަތުލުކުރާށެވެ.“

އަދި، މި ޙުކުމަކީ މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ވަކި މީހެއްގެ މައްޗަށް (މުޖުތަމަޢަށް) ގެއްލު ތަންފީޒު ނުކުރެވޭނެ ޙުކުމެކެވެ. އަދި މިހެން ނޫންކަމުގައިވާނަމަ، މީހަކު ކުރާ ކުށުގެ ޢަދަދެއް ނުވަތަ މީހަކު ބުނާ ކުށުގެ ބަދަލު ޤަތުލުކުރާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ ޖަވާބު، އެގޮތަ ބޭނުންތަކަކީ (އެބަހީ: މުޖުތަމަޢަށް ތަކުލީފު ނުކުރެވޭނެ ބޭނުމަކީ) ސަލާމަތުގެންނާ ޖުމްލަގައި ބާރުގެ ތެރެއިންނާ ބަދަލެވެ. އަދި އެއީ، الله تعالى ގެ ޙައްޤާއި، އެއިލާހުގެ ޙުދޫދު ދިފާޢުކުރުމެވެ.

ވީމާ، ތަކުލީފުގެ މުޖުތަމަޢަކާއިމެދު (އެބަހީ: ވަކި ފަރުދުން ގާނޫނުކުރުމާއި ގޮތް) އިމާމުން ވިޔަސް އެއްޗެއް އަހަރެމެން ދިފާޢުކުރަންވާނެއެވެ.

20. ސޫރަތުލް މާއިދާ 54

ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބް رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

”ކަލާމުން الله ގެ ބަސްފުޅު ހަނދާން ނުކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ (الله تعالى ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ.)

﴿ لِئن لم ينته المنافقون والذين في قلوبهم مرض ﴾ (الأحزاب : 60) إلى قوله : **﴿ ملعونين أينما ثُقفوا أُخِذوا وقُتِلوا تقتيلاً ﴾** (الأحزاب : 61)

”މުނާފިޤުންނާއި، އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބަލިމަޑުކަމެއްވާ މީހުންނާއި، އަދި މަދީނާގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރޭގައި ދޮގުވާހަކަތައް ފެތުރާ މީހުން، އެކަންކަން ހުއްޓައިނުލާނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން (الله) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބާރުގަދަ ކުރައްވާނަމެވެ. ދެންފަހެ، ކަލޭގެފާނުންގެ އަވަށްޓެރިންގެ ގޮތުގައި، އެމީހުންނަށް ވަރަށް ކުޑަ މުއްދަތަކަށް ފިޔަވައި ނުތިބޭނެއެވެ. ލަޢުނަތް ލިބިގެންވާ ހާލުގައެވެ. އެމީހުން ފެނުނު ތަނެއްގައި ހިފުމި، އަދި (ވާންތަރިވި) ކަތިލުމަކުން ޤަތުލު ކުރެވޭނެއެވެ.“ [21]

އަދި الله تعالى ގެ ބަސްފުޅު ހަނދާން ކުރާށެވެ!

[21]. ސޫރަތުލް އަޙްޒާބު 60-61

﴿ **ستجدون ءاخرين يُريدون أن يأمنوكم ويأمنوا قومهم كل ما ردّوا إلى الفتنة أركسوا فيها** ﴾ (النساء : 91) إلى قوله : ﴿ **فخذوهم واقتلوهم ...** ﴾ الآية (النساء : 91)

"ކަލޭމެންނާ އަމާންވުމަށާއި، އެމީހުންގެ ޤައުމުގެ މީހުންނާ އަމާންވުމަށް އެދޭ އެހެންބައެއް ކަލޭމެންނަށް ފެންނާނެއެވެ. އެމީހުން ފިތުނައިގެ ތެރެއަށް ރައްދު ކުރެވިއްޖެ ކޮންމެ ފަހަރަކު، އެމީހުންގެ އަމިއްލަ އިޚްތިޔާރުގައި، އެކަމުގެ ތެރެއަށް ރައްދުވެގަންނައެވެ. އަދި، އެމީހުން ކަލޭމެންނާއި ވަކިނުވިނަމަ، އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް އަމާންހުށަހެޅިނަމަ، އަދި އެމީހުންގެ އަތްތައް ހުއްޓުވައިފިނަމަ، ފަހެ، އެމީހުން ފެންނަތަނަކުން ހިފައި، ޤަތުލުކުރާށެވެ. ފަހެ، ސާފުވެގެންވާ ބާރުލިބިކަމެއް އެމީހުންނާއި ދެކޮޅަށް ކަލޭމެންނަށް ދިނީމު (الله) ލައްވާލައިފީމެވެ." 22

އަދި ނަބިއްޔުންގެ ޙަދީޘާއިމެދު الله تعالى ގެ ބަސްފުޅު ހަނދާން ކުރާށެވެ:

﴿ **أيأمركم بالكفر بعد إذ أنتم مسلمون** ﴾ (آل عمران : 80)

"ފަހެ ކަލޭމެން އިސްލާމްވުމަށްފަހު ކާފަރުވުމަށް އެކަލޭގެފާނު އަމުރުކުރައްވާނެ ހެއްޔެވެ؟" 23

---

22. ސޫރަތުއް ނިސާ 91
23. ސޫރަތު އާލުޢިމްރާން 80

އަދި ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ޒަމާނުން އައިސްފައިވާ ޚަބަރު ރިވާޔަތް ހަނދާން ކުރާށެވެ! އެއީ، ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު صلى الله عليه وسلم ދިދައަކާއެކު ވިދާޅު ހަމަޖެއްސެވިއެވެ. އެއީ އަމިއްލަ ބައެއްގެ އަންހެނުންނާ ކައިވެނިކުރި ވިދާޅު ގޮތަށްގޮސް، އެމީހާ ޤަތުލުކުރުން، އާންމުގެ މުދާ ނަގުމަށެވެ. އެހެންކަމަށްވާއިރު، މިދެކަންތަކުގެ ތެރެއިން ބޮޑުވެގެންވާނީ ކޮންކަމެއްތޯއެވެ؟ ބައެއްގެ އަންހެނުންނާ ކައިވެނިކުރުން ހެއްޔެވެ. ނުވަތަ އެމީހަކަށް އަނބުމަސްކަނު ނަބިއްޔުންގެ ދީނަށް ހުރުމަ ބަސްބުނުން ހެއްޔެވެ؟[24]

އަދި ހަނދާން ކުރާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު صلى الله عليه وسلم ބުނި އަލްމުސްތަޤްބިލް މީހުން ޖަމާވާ ދިރިހުރި ހުއްޓާވިކަމުގެ ހަބަރު ލިބިވަޑައިގަތުމުން އެމީހުންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރެއްވުމަށް ވިސްނުވިއެވެ. އެއީ الله تعالى މި ހަބަރުދިން މިހާރު ތިމަގެކަން ބަޔާންކަރ ދެއްވުމާއި ހަމައެކަށެވެ.

އަދި ހަނދާންކުރާށެވެ! މިއުންމަތުގެއި އެންމެ ބޮޑުކަން އަޅުކަމުގައި ގަދައެޅި އެންމެ ބޮޑެތި އަޅުވެރިންނާއިމެދު އެކަލޭގެފާނު صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ:

((لئن أدركتهم لأقتلنهم قتل عاد، أينما لقيتموهم فاقتلوهم، فإن في قتلهم أجراً لمن قتلهم يوم القيامة))

---

[24] އަހަރެން (އަބޫ ޢަބްދުއްރަޙްމާން އަލްއަޘަރީ) ބުނަމެވެ: އެހެންވީމާ، މިދެކަންތަކުގެ ތެރެއިން ބޮޑީ ކޮންކަމެއް ހެއްޔެވެ؟ ބައެއްގެ އަންހެނުންނާއި ކައިވެނިކުރުން ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ الله تعالى ގެ ޝަރީޢަތުގެ ބަދަލުގައި ޝަރީޢަތް ބަދަލުކުރުމާއި، އަލްޤާނޫނުލްވަޟްޢިއްޔާއިން ޙުކުމްކުރުންތޯ ދީނުގެ ރުކުނެއް ނަގާލުން ހެއްޔެވެ؟

"ތިމަންކަލޭގެފާނު އުމުރުން ހުރަސްލާން އަންނަނަމަ، އާދުގެ ކަލިޔުންގެފަހުއިން ތިމަންކަލޭގެފާނު އުމުރުން ކަލިޔުގެހެވެ! ކަލޭފުޅުން އުމުރުންނާއި ބައްދަލުވާނެކަމުން އުމުރުން ދެމިގެންދާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އުމުރުން ދެމިގެންދާ މީހަކަށް ދުޢާކުރަމު ދެވުނުގައި ދަރުމަވެއެވެ."

އަދި ހަނދާންކުރައްވާށެވެ! އަބޫބަކުރު رضى الله عنه ޢަލީގެ ދިރުން ހުއްޓި މިކުރުމާއި ހަނގުރާމަކުރައްވައެވެ. އަދި އުމުރުންގެ އުފާއި ހިތްހަމަޖެހުން ކަމުގައިވާ ދަރިންނާއި، އަނބިން ނަސްގެވިއެވެ. އަދި ޤަނިމާގެ ގޮތުގައި އުމުރުންގެ މުދާ ނަސްގެވިއެވެ.

އަދި ހަނދާންކުރައްވާށެވެ! ކާފަރުގެ މަސްޖިދުގެ ހަމުލުވެރިން ފުރުމަތާއި، އުމުރުންގެ ކުރިއަށްވާއި، ފުރިހަމަދުރަށްގެ މައްސަރު ޞަޙާބީން رضى الله عنهم އިޖްމާޢުވިއެވެ. އެއީ، މުސަލިމަތާގެ ނަޞޭހަތުގެ ތެދުކަމަކަށް، އުމުރުން ބުނި ބަސްއެގެ ސަބަބުންނެވެ.[25] އެކަމަކު ޞަޙާބީންގެ ފުރުގައި އިހްތިލާފު މިބައިމީހުން ތަށައް ވާހިދު މިބައިމީހުންގެ ތަށައް ޤަބޫލުވެވޭނެ، ނުވަތަ ތަށައް ޤަބޫލުކުރި ފުރުގައެވެ. މިހެއްސަލަ ޞަޙާބީން ބޭނުންވީގައި 'ކާފަރުގޮ' ގެ ދަރުގައި ޝަރަހަ ވެގެންވެއެވެ.

އަދި ހަނދާންކުރައްވާށެވެ! ރަސޫލާ ވަކި ބައިކަށް ހުއްދައްސަކަށްކުރުގައި ދުކުނުމިހާ ބާރުގެއްޖެން އަބޫބަކުރު رضى الله عنه ޞަޙާބީން رضى الله عنهم ގެ މަޝްވަރާ ކުރެއްވިއެވެ.[26] ފަހު އަހާ ދަރިމިހަރު ނުދީ މިއާއަތްވެ:

---

[25] ތަރުޖަމާން: އެކަމަކު، އުމުރުން މުސަލިމަތާއަށް ތަބާއައްވެސް ނުވެއެވެ. (ޝެއިޚް މުޙައްމަދު ބިން އަބްދުލް ވައްހާބުގެ "މަޖްމޫޢު މުއައްލަފާތު" 215-210/6 ގައި މިވާހަކަ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.)

[26] ތަރުޖަމާން: މިމަޝްވަރާގައި އެކަމަށްފަހުވިއެވެ، އުމުރުން ތަށައް ނުވެއެޖެހަމަ ދެއްވި ކަލާނެވެ.

﴿ ليس على الذين ءامنوا وعملوا الصالحات فيما طعموا إذا ما اتقوا وءامنوا وعملوا الصالحات ثم اتقوا وءامنوا ثم اتقوا وأحسنوا والله يحب المحسنين ﴾ (المائدة : 93)

"އީމާންވެ، ހެޔޮޢަމަލު ކުރާ ބަޔަކަށް އެމީހުން ކައިބޮއި ކުރިން އެއްޗަކާއިމެދު އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނެތެވެ. އެއީ، އެމީހުން ތަޤުވާވެރިވެ، އީމާންވެ، ހެޔޮޢަމަލު ކުރާނަމައެވެ. (ނަމަވެސް) އެއަށް ފަހުވެސް ތަޤުވާވެރިވެ އީމާންވާނަމެވެ. (ނަމަވެސް) އެއަށްފަހުވެސް، ތަޤުވާވެރިވެ ހެޔޮ ޢަމަލު ކުރާނަމެވެ. الله ލޯބިވަނީ ހެޔޮކަންތައްތައްކުރާ މީހުންނަށެވެ."[27]

އަދި ޢަލީ رضى الله عنه އަން އީމާންވެ މީހުންގެ ކުފުރުކަމާއި، މުރުތައްދުކަމާއި، އެމީހުން ޤަތުލުގެ މައްޗަށް ސަހާބީން رضى الله عنهم އިޖުމާޢުވިއެވެ. އެއީ މިހާރު މިއުގާ މީހުން އަބްދުލް ޤާދިރު ޖީލާނީ رحمه الله އަން އީމާންވާ ބޭދަރިއްޓެވެ.

ފަހު، (އެހެންކަމުން) ޢަލީ رضى الله عنه އެމީހުން ދިރިދިއްބާ އަންދާލުއްވިއެވެ. މިއާ، އަންދާލުމުގެ މައްސަލާގައި އިބްނު ޢައްބާސް رضى الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ: "އެމީހުން ޤަތުލު ކަނޑިންޖަހައި ޤަތުލުކުރާނެވެ." (ވިސްނަވާށެވެ.) ޢަލީގެފާނު އެއީ އިލާހުކަމަށް ނޭގި މި މީހުންވަނީ ފުރަތަމަ ޤައުމުގެ މިސްތަކުންގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި އެމީހުން އިބްލީސް ހޯދި ސަހާބީންގެ އަރިހުންނެވެ.

27. ސޫރަތުލް މާއިދާ 93

އަދި ހަނދާންކުރާށެވެ! އަޅުގަނޑު ބިން ދިރުހަމް އާއި އެވަރު މިހުން ވެރިމަނަ ތާބިޢީންގެ އިތުރުވެރިން އިޖްމާޢުވިއެވެ. (އަދި އެކަމާއިބެހޭގޮތުން މަދަހަ ކިޔުއްވައި) އިބްނު ހަޒްމް رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: ((شكر الضحيه كل صاحب سنة. الله درك من أخي قربان)) "ސުންނަތުގެ ކޮންމެ މީހަކުވެސް ޤުރުބާނީއަށް ޝުކުރުކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. އަހަރެންގެ އަޚާގެ ވާޖިބުންކުރި ޤުރުބާނީގައި ދަރުމަދެއްވުންވާނީ الله تعالى އެވެ."

ކޮންމެއަކަސް، އިސްލާމްދީނަށް ދަޢުވާކުރަމުން ދިޔައިރުވެސް އިތުރުވެރިން އެބަހުރިކަން ތަކްލީފުކުރެއްވި މީހުން ގުނާ އަދަދުކުރާނަމަ (ދެން) ވަރަށް ދިގުވާނެއެވެ. އެކަމަކު ތާރީޚުގައި އެންމެ ފަހުން ހިނގައިދިޔަކަމަކީ މިސްރުގެ ރަސްރަސްކަލުންކަމުގައިވާ އަދި އެމީހުންގެ ގޮތުގައިކަމުގައިވާ ބަނީ އުބައިދުގެ ފާޠިމީއެވެ. އެމީހުން ދަޢުވާކުރީ އެމީހުންވަނީ "އަހްލުލްބައިތު" (އެބަހީ: ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلمގެ އާއިލާ) ގެ ތެރެއިންނަކަމުގައެވެ. ވީއެ، އެމީހުންނަކީ ހުކުރުނަމާދުގައި ޚަލީފާއުންގެ ނަމާދުކުރާބައެވެ. އަދި އާޢިޝާއާއި މުޢާވިޔާ އަށްތަމްކުރިއެވެ. ވީއެ، އެމީހުންގެ ކުފުރުކަމާއި، މުޝްރިކުންނާއި، އެމީހުންނާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުމާއި، އަދި އެމީހުންގެ ބިމަކީ 'ދާރުލް ޙަރްބު' ކަމުގައި އުއްމަތުގެ އިތުރުވެރިން އިޖްމާޢުވިއެވެ. އަދި އެމީހުންނޫޅި މަޖުބޫރު ކުރުވިގެންކަމުގައިވިޔަސް ނުވަތަ އެމީހުން (އެއީ ގޮތަކަށް) ނަފްރަތްތެރިވެގެން ކަމުގައިވިޔަސް އެމީހުންނާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުމަކީ ވާޖިބުކަމުގައި އިތުރުވެރިން އިޖްމާޢުވިއެވެ.

އަދި ހަނދާންކުރާށެވެ! ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله "އަލް ފަތާވާ" ގައި މުޝްރިކުންނާއި ބެހޭގޮތުން ބަޔާން ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ކާފިރުންގެ ތެރެއިން ފިރުޢައުނާ އެތަކެއް ވެއްޖެތެރެއް އެކަކުވެސް ދިމާކުރި ކުރައްވާފައިވާ ކިޔަސްއޮތެވެ. އަދި އޭނާ ފަހު މަޢުލޫމު ވިދާޅުވިއެވެ: "މި ފިރުޢައުނުކަން

ފިތުނަތައް އައިސް ޙާއްދުވެއްޖެއެވެ. އަދި އުމުރުންވަނީ ތަޖުރިބާގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން އެތައްބަޔަކު ފަސާދަކުރާކަން ފެނިއްޖެއެވެ. އަހަރެމެން الله ގެ ހަޟްރަތުން އެދެނީ ރަޙުމަތެވެ ފިތުނަތަކުގެ ނުރައްކަލުންނެވެ." އަދި މިއީ އެކަލޭގެފާނުގެ އަދިއްލަ ބަހެވެ. ދީން، އެކަލޭގެފާނު ދިނުމުގެ ކުރަހުގައި އާދަމަރިން އެކަކު ތަރަފު ކުރުމުގެ މައްސަލައާއި އާންމު މުސްލިމުންގެ ހިކުމް ކުރުމުގެ މައްސަލައެވެ.

ވީމާ، ސަލަފުންގެ ޢަމަލުތަކުން މަންހަޖާއި ހަމައަށް އެއްވެސް މީހަކު ބޭނުނުވެއެވެ:
"މި މީހުން މުޙައްމަދުގެ ތަރިކަ ޙަޤީޤަތުގައި ނުހިފާކަށެވެ. އެކަމަކު (ތަޤްލީދު ކުރާނީ އުމުރުގެ) ބަލާގަތުމަށެވެ!"

އަދި ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ގެ ބަހެވެ. އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ މަޖްމޫޢުލް ފަތާވާ ބަހެވެ. (މިހެންގޮސްދާ ކަމަކީ ނުބައިވެގެންވާ ކުށެވެ.) އަދި އަހަރެމެން އެބަހުން (އެބަހީ: އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ ބަހުން) ބުނާނަމަ، އަހަރެމެންނަށް އެތައް ހާލެއް ތަކަކަށް މުޙައްމަދުގެ ތަރިކަ ޙަޤީޤަތުގައި ޖެހޭނެއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އެކަލޭގެފާނު އާދައި ސަލަފުންގެ ވިދާޅުވުމަކީ ވަކި ފަރުދުތަކެއް އޭނާއަށް ބުއްޖަތް ދެއިވާ ފުރަތަމަ ނަބީ ތަރިކަ ޙަޤީޤަތުގައި ނުޖެހޭނެއެވެ. ވީމާ، ވަކި ފަރުދުތަކަށް ބުއްޖަތް ދެއިވާ ފަރުދުން އޭނާއީ ކަމަށް ނުބަލާ ނަގަވާނެއެވެ. އަހަރެމެން ކުރިން އެނގިގެންވާކަމަކީ: ހަމަކަށަވަރުން، ބުއްޖަތް ދެއިވާ ކުރުމުގެ މަސައްކަތް، އޭނާއަށް الله تعالى އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ބަސްފުޅު އަބޫ ބަކުރު رضى الله عنه އާއި ޢުމަރު رضى الله عنه އަށް ފަހުމްވާ ފަދައިން ފަހުމްވުމެވެ ނޫނެވެ. އެކަމަކު، الله تعالى އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ބަސްފުޅުތައް އޭނާއާއި ހަމައަށް ފޯރުވުން އޭނާއަށް ޢުޒުރުވެރިވުމުން ހުސްވެފައެވެ. (އެބަހީ:ޢުޛުރު ދިނުމެއް ނެތެވެ.) ދެންފަހެ، އޭނާއަށް ހަފަރާވެއެވެ. އެހެން، ހުރިހާ ހަފަރާތްގެ މައްޗަށް ބުރުހާނުން ބުއްޖަތް ދެއިވިއްޖެއެވެ. الله تعالى ގެ ވަޙީބަސްފުޅުވެސް މިފަދައިންނެވެ.

﴿ وجعلنا على قلوبهم أكنة أن يفقهوه ﴾ (الأنعام : 25)

“އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް ކަންލައި އަހާ މީހުންވެއެވެ. އެކަމަކު ތިމަން (ﷲ) އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މައްޗަށް ފަރުދާތަކެއް ލެއްވީމެވެ. އެހެންކަމުން އެމީހުންނަކަށް އެއެއް ނުވިސްނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގައި ބީރުކަން ލެއްވީމެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ކޮންމެ އާޔަތެއް ފެނުނަސް އެއަށް އެމީހުން އީމާންނުވާނެއެވެ. އެހެންކަމުން، އެބައިމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ދެކޮޅަށް ޖަދަލުކުރަން ކަލޭގެފާނު އަރިހަށް އަތުވެއްޖެ ހިނދަކު، ކާފިރުވި މީހުން ބުނެއެވެ: “މިއީ އިހުގެ މީހުންގެ ވާހަކަތައް ފިޔަވައި ދެވަނަ އެއްޗެއް ނޫނެވެ.”[28]

... ވިޔާ، މުޖުތަހިދުންކޮށް ތަޤުލީދު ކުރުމުގެ މައްސަލާގައި އެކަލޭގެފާނު (އިބްނު ތައިމިއްޔާ) ފުރުޞަތުދީފައިވާ ކަންތައްތަކާއި، އަހަރުމެން އެކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައިވާ ކަންތައްތަކާއި (އެބަހީ: ފުދުވެގެންވާ ކަންތައްތަކާއި) ދެމެދު ތަފާތުކުރައްވާ ގޮތް، ފަރަޤު ކުރައްވާގޮތް ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުންގެ ފިކުރުތަކަށް ތަޤުލީދު ކުރެއްވި ގޮތަށް ވިސްނާލަ ބަލާނަމެވެ؛ އެތަން މިތަން މިހެނެވެ. އެތަން މިތަން މިހެން (މުޖުތަހިދުންކޮށްފައެވެ.) އަދި އެބައިމީހުންގެ މުތަޤައްދިމީން ސާފު މުތަޤައްދިމުންގައި ބަޔާން ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އަލްފަޚްރުއްރާޒީގެ މުތަޤައްދިމުންގެ މައްޗަށް އެކަލޭގެފާނު އިޖުމާއުގެ ބަސް ގެނައުމުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ސާފުވިސްނުމަށް،

---

[28]. ސޫރަތުލް އަންޢާމް 25

ސާފުވެފައިވާވަރަށް ބަލާލަބަލާށެވެ. އެއީ ފަލްސަފާއީ ކަލާމުންގެ އިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން ވީހިސާބުވެސް ދެއެވެ.[29]

ވީމާ، ހަޔާތުގައި ބައްސާލުކުރުވުން ކަންތައްތަކަށް ފަހު އެކަލޭގެފާނުގެ ބަދަން ކަތިއަށް ފަހުމާ ގޮތަކީ ތަނަމާ ގޮތެއް ހުއްޓެވެ؟ އެކަމީގެންވާ ގޮތެއް ހުއްޓެވެ؟ ފަހު، މުޙައްމަދުގެ ސަލާތް ކަލޭބުހެ ނުބަނުވާ ހުއްޓެވެ؟"[30]

ޝެއިޚް ޢަބްދު الله ބިން ޢަބްދުރް ރަޙްމާން އަލްޣުދައިޔާން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

އަދި ކަލާ ސުވާލުކުރައްވެ: " 'މުޢައްޒިލާ' ގެ (އެބަހީ: މިހެން ގަބޫލުކުރާ ކަންތައްތަކުގެ) ތެރެއިން ކަމެއް ކުރާ މިހެނަކު މުޙައްމަދުގެ ތަކުލީދު ކުރުމަކީ ހުއްޓެވެ؟"

ފަހު الله تعالى ގެ ޝަރީޢަތް ސުންނަތާއި، އަދި އިލްމުވެރިންގެ އިޖުމާޢު ޢަޤީދާތަކީ، ހަމަކަނޑައަޅާ ޝަރީޢަތުގެ ވަޙްޔަށް ކަމުގައިވާ؛ الله ފިލައާ އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ކުރުމަކީ ކުފުރެވެ. އެހެންކަމުން، މިވަޙްޔަށުގެ ތެރެއިން އެއްވެސްކަމެއް ކުރާ މިހެކީ، ނުވަތަ އެކަމެއް ޖާއިޒުކުރާ މިހެކީ (އެބަހީ: ހަލާލުކުރުވަން ގޮވާ މިހެކީ) ފަހު، އޭނާގެ ކުފުރުކަމާއި ގަބޫލު ޝަރީޢަތް ކުރުމުގެ ސިޔާސީ މިހެކެވެ. އަދި މިހެކީ އެފަދަ

29. ތަރުޖަމާން: ފަހު، އިބްނި ތައިމިއްޔާ އަޔީ މުޙައްމަދުގެ ތަކުލީދުކުރައްވާ ބޭފުޅުންނަށް ބުނާ މިހުންގެ ފަރުވާކަމާއެވެ!

30. އަލް ދުރަރުއް ސަނިއްޔާ 73-63/10

ކަމެއް ކުރިކަން ޙަޤީޤަތެއްގެނަމަ، މިވަނީ އެވަނީ މިހާރު މިއަމަލުގެ ސަބަބުން މުރުތައްދު ވެއްޖެއޭ ކަމަށް ބުނުމަކީ މައްސަލައެއް ނޫނެވެ.[31]

އަދި މިކަންތައް ބައްޓަންވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ފިޤުހު އިލްމުވެރިން "މުރުތައްދު މީހާގެ ޙުކުމުގެ ބާބު" ގައި މުސްލިމަކު ކާފިރުވާނެ އުސޫލުތަކެއް ލިޔުއްވައެވެ. އަދި އެބޭފުޅުން މިބާބު ހުޅުވާލައްވަނީ މިހެން ވިދާޅުވަމުންނެވެ: "الله تعالى އަށް ޝަރީކު ކުރާ މީހަކީ ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވެފައިވާ މީހެކެވެ." އަދި އެފަދަ މީހެއްގެ ޙުކުމަކީ ތައުބާވުމަށް ގޮވާލުމެވެ.[32] ތައުބާވެއްޖެނަމަ ދޫކޮށްލުމެވެ. ތައުބާ ނުވެއްޖެނަމަ ޤަތުލުކުރުމެވެ. ފަހެ، ތައުބާވާން ގޮވާލުމަކީ، އެދުވަހީ ވަކި ފަރުދަކަށް ގޮތެއްނޫނެވެ.

---

[31] ތަރުޖަމާން: އެކަމަކު، ޝުރޫތުފުރިހަމަވާ މައްސަލަތަކުގައި ތަކްފީރުކުރުމުގެ ކުރިން ބަޔާން ކޮށްދީފަ ވާނެއެވެ. ފަހެ، ޝުރޫތުފުރިހަމަވާ މައްސަލަތަކާއި ބެހޭގޮތުން މި ފޮތުގައި ފަހުން އަޅާ ލާނެއެވެ.

[32] ތަރުޖަމާން: ފަހެ، މިހާރު ތަކްފީރު ކުރުމަށްފަހު ތަކްފީރުގެ ސަބަބުން އަންނަ ޙުކުމްތައް ކުރުވޭނީ އެމީހަކު ބަލާކަށް ދިނުމަށްފަހުއެވެ. އެކަމަކު ދަންނާށެވެ! މުސްލިމުންގެ ވެރިކަމުގެ ދަށުން ނުވަތަ ބާރުގެ ދަށުން ނުކުމު ގަންނަވާ ނުވަތަ މުސްލިމުންގެ ޙުކުމާއި ދުރުގައި ކާފިރުންގެ ޙިމާޔަތް ހެދުމާ ނުވަތަ މުސްލިމުންނާއި ދުރުގައި ހަނގުރާމަކުރާ މީހާ ނުވަތަ މުސްލިމުންގެ ބިމުގައި ކުފުރާއި ޝިރުކުގެ ޙުކުމް ހިންގަމުންދާ ތަބާވުމަށް މަޖުބޫރުކުރާ މީހަކު ބައްޓަންކޮށްގެން ނުޖެހޭނެއެވެ. ސަބަބަކީ، އެހާވަހި މުސްލިމުންގެ ބާރާއި، ޝަރީޢަތް ނުކުމެފައިނުވާތީއެވެ. މުސްލިމުންނަށް އެހާގެ މަސްލަހަތު ހައްދު ފާއިތު ކުރެވޭކަށްނުވާނެއެވެ. މުސްލިމުންނަށް އެހާގެ ތަރުޖަމާގެ ތަބުސީރު ބެލޭކަން ނުވޭމެވެ. މިސާލަކަށް ބުޝް އަށް، މަދްރަސާން، ސަޢުދީގެ މުރުތައްދު ވެރިންނަށް ބައްޓަންކޮށްގެން ނުޖެހޭނެއެވެ. ފަހެ މިކަމުގައި ޝައިޚް އިސާމް ނާއި އަލްނުވާޝް އިލްމުވެރިންގެ ބަހަކީ މިއީއެވެ. އަދި މި މައުޟޫއަށް އިތުރަށް ބޭނުންވާ ހިސާބަށް ޝައިޚް އަބޫ ފާރިސް އައްޒަހާރީ (فكّ الله اسرة)ގެ **"الآيات والأحاديث الغزيرة على كفر قوات درع الجزيرة "** ހިޔާނެއެވެ. މި މައުޟޫއަށް ތަފްސީލުކޮށް ވަރަށް އަވަހަށް ނެރުނުގޮތަށްއެވެ. إن شاء الله.

ފަހެ، ބިދުޢަތީގެ ބަޔެއް މީހުން އިމާމް އަށް ޝާފިޢީ رحمه الله ގާތުގައި "ޤުރުއާނަކީ މަޚްލޫޤެކެވެ." ދެންނެވުމުން، އިމާމް ޝާފިޢީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: "ކަލޭ ގަދަފަދަވަންތަ الله އަށް ކާފަރުވެއްޖެއެވެ."

ފަހެ، މުޢުތަޒިލީން ކާފަރުކުރެއްވުމުގައި އިލްމުވެރިންގެ ބަސްފުޅުތައް ގިނަގިނަވެގެންވެއެވެ. ފަހެ، ކާފަރުވުމުގެ ވައްތަރު ތަކެއްގެތެރެއިން އެންމެ ބޮޑުކަމަކީ الله އަށް ޝިރުކު ކުރުމެވެ. އަދި ޝިރުކުކުރުމަކީ ކުފުރުކަމަށް އެންމެހާ މުސްލިމުން އިޖުމާޢުވެއެވެ. އަދި ޝިރުކުކުރާ މީހަކީ ކާފަރުކުރެވޭނެ ހުއްޖަތެއް އެއްވެސްކަމެއް، އެއްބަޔަށް ނުވެއެވެ. މިސާލަކަށް، ޔަހޫދީއާ މީހާއަށް ކިޔައި ޔަހޫދީ (އެބަހީ: ޔަހޫދީއާ މީހާ) އެވެ. ނަޞާރާ މީހާއަށް ކިޔައި ނަޞާރާ މީހާއެވެ."[33]

އަދި އުލަމާއުގެ ފަރުދު (ޝައިޚް ޢަބްދު الله ބިން ޢަބްދުއްރަޙްމާން އަބޫ ބުޠައިން) رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

"މުޢުތަޒިލީން ތަކުފީރުކުރުމާއި ބެހޭގޮތުން އަހަރެމެން ބުނަމެވެ: އާއްމުގޮތުން ބުނާނީ ޙަޤީޤަތުން އަދި އިލްމުވެރިންގެ ބޭބޭކަލުންގެ ބުނުމުން އަންގައިދެނީ، ސާފުވެގެންވާ ޝިރުކުކުރާ މީހާގެ ކާފަރުކަމެވެ. އަދި ދަލީލުތަކެއް ވަކި ފަރުދަކާއި އެއްޗެހިން ފަރަދެއް ނުކުރެއެވެ. ތަފާތެއް ނުކުރެއެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރައްވައިވެއެވެ:

﴿ إن الله لا يغفر أن يُشرك به ﴾ (النساء : 48)

33. މަޖްމޫ ޢަލްއަށް ރަސާއިލް ވަލް މަސާއިލް އަލްނަޖްދިއްޔާ 657/1

”ހަމަކަށަވަރުން، الله، އެއިލާހުއާ ޝަރީކު ކުރުމުގެ ފާފަ ނުފުއްސަވައެވެ. އެކަމަކު އެހެންފާފަތައް އެއިލާހު އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ފުއްސަވައެވެ. الله އަށް ޝަރީކުކުރާ މީހާ، ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެއް އުފައްދައިފިއެވެ.“ 34

އަދި الله تعالى ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ:

﴿ فاقتلوا المشركين حيث وجدتموهم ﴾ (التوبة : 5)

”ދެންފަހެ ކަލޭމެންނަށް ފެނުނު ތަންތަނުގާކުން މުޝްރިކުން ޤަތުލުކުރާށެވެ.“ 35

ފަހެ މިއީ މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން ކޮންމެ މީހަކަށް ޤަތުލުކުރެވޭނެ ޙުކުމެކެވެ. އަދި ފިޤުހު ޢުލަމާއުންގެ ހުރިހާ އިޖްމާޢުވެރިންވެސް މުރުތައްދު މީހާގެ ޙުކުމަކީ ޤަތުލުކުރުމެވެ. އަދި މުރުތައްދުވުމުގެ ފުރަތަމަ ވައްތަރަކީ ގޮތުގައި ޝިރުކު ކުރުމެވެ. އެބޭފުޅުން ވިދާޅުވެއެވެ: ”ހަމަކަށަވަރުން ޝިރުކު ކުރުމަކީ ވެސް ކާފަރުވުމެވެ.“ އަދި އެބޭފުޅުން ޖަހާލާ މީހާ ވަކި އިސްތިސްނާއެއް ނުކުރައްވައެވެ. ފަހެ، الله تعالى އަށް އަނގަޔުން ބައިވެރިއަކު ވާކަމަށް ދައްކާ މީހާއާއި ނުވަތަ އެއިލާހަށް ދަރިއަކުވާކަމަށް ދައްކާ މީހާ ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. އަދި ޢާއިޝާ رضى الله عنها ގެ ނަސް (ޙިއްސާއިން) ހެޔޮނު ކުރުމަށް ވާހަކަ ދެއްކި މީހާ ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. އަދި الله އަށް ނުވަތަ އެއިލާހުގެ ރަސޫލުންނަށް ނުވަތަ އެއިލާހު ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކަށް މަލާމާތްކުރާމީހާ (ޖޭކު ޖަހާމީހާ) ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. މިކަންކަމުގެ މައްސަލަ އިޖުމާޢުވެރިން އިޖްމާޢުވެފައެވެ. އެއީ الله تعالى ގެ ބަސްފުޅުގެ މައްސަލައެވެ:

﴿ لا تعتذروا قد كفرتم بعد إيمانكم ﴾ (التوبة : 66)

”އުޒުރު ނުދައްކާށެވެ. ކަލޭމެން އީމާން ވުމަށްފަހު ކާފަރުވެއްޖެއެވެ.“ 36

---

[34]. ސޫރަތުއް ނިސާ 48

[35]. ސޫރަތުތ ތައުބާ 5

އަދި އެކަލުއް ކުރާ މީހެއްގެ ކުފުރުކަމުގެމައްސަލަ އިޖުމާޢުވެފައިވާ (ކުފުރުގެ) ވައްތަރުތައް ޛިކުރު ކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ވަކި ފަރުދަކާއި އެނޫން މީހުން އެބޭކަލުން ތަފާތުކޮށް ނުކުރައްވައެވެ. ފަރަޤުއް ނުކުރައްވައެވެ. ދެން އެބޭފުޅުން (އިބުރުވެރިން) ވިދާޅުވެއެވެ: "އިސްލާމް ދީނުން މުރުތައްދުވާ މީހާ އޭނާއަށް ތައުބާވުމަށް އެދުމަށްފަހު (ތައުބާ ނުވެއްޖެނަމަ) އޭނާ ޤަތުލު ކުރެވޭނެއެވެ." އެހެންކަމުން މުރުތައްދުވާ މީހާ ތައުބާވުން ބުނުން ކުރުމުގެ ކުރިން އިސްލާމްވެރިން އެވަގުތު މީހެއްގެ މައްސަލަ މުރުތައްދުގެ ބުނުމު އިސްތިސްނާކުރެވިފައިވެއެވެ. އެހެނީ، ތައުބާވާން ބުނަމުން މުރުތައްދުގެ ބުނުމު ޤަބޫލުކުރެވޭ އެއް ކަލެކެވެ. އަދި ތައުބާވާން އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ވަކި ފަރުދެއްގެ ގޮތުންނެވެ."[37]

ޝައިޚް ސުލައިމާން ބިން ސަޙްމާން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: "އަދި

ވަކި ފަރުދަކު ތަކުފީރު ނުކުރުމާމެދު ޝައިޚް (އިބްނު ތައިމިއްޔާ) رحمه الله ވިދާޅުވާ ބަސް މަޤުސަދު ވަނީ އޭގެ ދަލީލުތަށް ބަޔާން މީނުންނަށް ފޯރުވިފައި ހުންނަ މައްސަލަތަކާއި ގުޅުވައެވެ. އެއީ މިސާލަކަށް 'ޤަދަރު' އަދި 'އިރުޖާ' އަދި ހަވާނުފުސްގެ މީހުން ބުނެފައިވާ ބުނުންތަކުގެ ތެރޭގައިން ވާ އެފަދަ ކަންތައްތަކުގެ މައްސަލައެވެ."[38]

ޝައިޚް ޢަބްދުއްރަޙްމާން ބިން ޙަސަން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

---

36. ސޫރަތުއް ތައުބާ 66

37. އައްދުރަރުއް ސަނިއްޔާ 10/ 401

38. ކަޝްފުއް ޝުބުހާތިން 83

"އަދި ޝައިޚުލް އިސްލާމް (އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله)ޚިޔާލު ކުރެއްވިއެވެ: "ހަމަކަށަވަރުން އަލް ފަޚުރުއްރާޒީ ފޮތެއް ލިޔުއްވިއެވެ. އެފޮތަކީ 'السرالمكتوم في عبادة النجوم' (ތަރިތަކަށް އަޅުކަން ކުރުމުގައި ފޮރުވިފައިވާ ސިއްރު)އެވެ. އެހެންކަމުން (އޭގެ ސަބަބުން) އޭނާ މުރުތައްދުވިއެވެ. އެކަމަކު، އޭނާ އޭގެ ފަހުން ތައުބާވިއެވެ."

އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله މިފަދަ އަޙްކާމު ޝިރުކު ޖީނަރަލްތޮރިކުރުމުގެ ސަބަބުން އަޙްކާމްއަށް ތަޣްޔީރު ކުރައްވާފައެވެ. (ކާފިރުކަ ބަދަލުވެއެވެ.) އާދަޔެވެ. މި އިމާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ ބަޔާން ބަލާލަބަލާލާށެވެ. މިއީ ހިތި ގޮތެއްގައިވާ މީހުން ޝައިޚުލް އިސްލާމަކީ ވަކިވަކި ފަރުދުން ތަކުފީރު ނުކުރައްވާ ބާކީވެސް ކިޔައިގެން އެބާކީވާގެ މައްޗަށް (ދީނުގެ) ރިވާޔަތް ނިސްބަތް ކުރާ ޝައިޚެވެ. ފަހެ، އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله އަދި ވަކިވަކި ފަރުދުން ތަކުފީރު ނުކުރައްވާ ބާކީވެއްކަމަށް ވާނަމަ ފަޚުރުއްރާޒީ އާއި މަދުހަބުގެ އިސްލާމްދީނުން މުރުތައްދުވި ކާފިރުންނާ އެކަށީގެން ވިދާޅުވާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟[39]

އަދި 'ކަލާމް'ގެ މުޤައްލިދުން ބައްޓަ ދެއްކައި ޝައިޚް ވަނީ ފަޚުރުއްރާޒީގެ ނަން ފާހަގަ ކުރައްވާފައެވެ. އަދި ފަޚުރުއްރާޒީގެ ފޮތް ފާހަގަ ކުރައްވައި ވިދާޅުވިއެވެ: "މިއީ އިންސާނުންގެ މުސްލިމުންގެ އެއްބަސްވުމުން ސާފުވެގެންވާ މުރުތައްދުކަމެކެވެ.""[40]

ޝައިޚް ސުލައިމާން ބިން ސަޙްމާން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

"އަދި ޝައިޚް ޢަބްދުލް ލަޠީފް رحمه الله މުސްލިމުންގެ އިޖުމާޢު ގެނައުމާ ބޭނު ގޮތުން (އެކަށީގެންވާ ބަސްތަކެއްގައި) ފާއިތުވި ހިނގައްޖެއެވެ. އޭރު ބިސްރު

---

39. ތަރުޖަމާން: އޭ މުރުޖިއާއިންނޭވެ! ކަލޭމެންނަށް ފެނޭހެއްޔެވެ؟

40. ދަރް ތަޢާރުޟް ސަނިއްޔާ 453-452/11

މުރާއީސީގެ ކާފަރުކަމާއި މުނާފިޤުކަމެވެ. އަދި މިއީ ވަކި ފަރުދުނެކެވެ. ނަމަވެސް އައްޝަހުރު ބިން ޙައުޝަބް، އައްޝަޢުބީ އިބްނި ޝުބްރުމަ، އައްސުއްދީ، އަލްޙަކަމް ބިން ޢުތައިބާ، އިބްނި ސަޢީދު، އަލްބުޚާރީ އަދި އަބީ މަޢުރޫފް ބަޚްތަރީ އަދި އުޘްމާން (އުޘްމާން) މީހުންގެ ކާފަރުކަމުގެ މައްސަލައެވެ. އަދި ޝައިޚް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބުގެ "އިފާދަތުލް މުސްތަފީދު" ގައި ބަޔާނާއި ތަފްޞީލު ހޯދާ މިހާރަށް ފުރިހަމަގޮތުގައި ވާނެއެވެ."[41] (ތަރުޖަމާން: ތަރުޖަމާކުރީ ޚުލާސާކުރުމުގައި)

ޝައިޚް އިސްޙާޤް ބިން ޢަބްދުއްރަޙްމާން ބިން ޙަސަން رحمه الله ވިދާޅުވެއްޖެ، މުޝްރިކުންނާއި ޢަޤީދާގައި ނުކުރާމީހާއަކީ ބިދުޢަވެރިއެކެވެ.[42]

(ތަރުޖަމާން: މިއީ ޚުލާސާކޮށް ނަގައިފާ ނުކުތާއެކެވެ.)

ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބް رحمه الله އުފައްދަވާނުގެ ފޮތް، "މުފީދުލް މުސްތަފީދު ފީ ކުފްރި ތާރިކިއް ތައުޙީދު" ގައި ވިދާޅުވެއްޖެ:

"އަދި އަބުލް ޢައްބާސް (އިބްނު ތައިމިއްޔާ) رحمه الله ޒަކާތް ދިނުން ހުއްޓުވި މީހުންގެ ކުށުގެ މައްސަލަ ވާހަކަ ދައްކަވަމުން ވިދާޅުވެއެވެ: "އަދި ސަޙާބީން رضى

---

41. ކަޝްފުއް ޝުބުހާތައިން 96

42. ޢަޤީދަތުލް މުވައްޙިދީން، ރިސާލަތު: (ބުޠުލާން ތަކްފީރުލް މުބުތަދިޢީން ވަލް މުޝްރިކީން ...) 169، 170

الله عنهم ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ: 'ކަލޭމެން މިގެ (ޒަކާތުގެ) ވާޖިބުކަން ދޫކޮށްލަނީ ހެއްޔެވެ.

ނުވަތަ އެ ދޫކޮށްލުމަށް ހެއްޔެވެ. (އެބަހީ: އެއަށް ކާފިރުވީހެއްޔެވެ.)؟' ފަހެ، ހުރިހާ އިންސާނި

ސަޙާބީން رضى الله عنهم އެހެންނަށް ވިދާޅުވި ނުވެއެވެ. އަދި ކިޔުއްވައިފިއެވެ! އަސް

ސިއްދީޤު رضى الله عنه ވިދާޅުވި: "الله ގަސަމެއް ބަހައްޓާނަން. އެމީހުން الله ގެ ރަސޫލާ

صلى الله عليه وسلم އަށް ދީ އުޅުން (ފަރަ) ވާފަހަރު ވިޔަސް ނުވަތަ އަނބުރާ

ބަކަރިއެއް ވިޔަސް ދިނުން ހުއްޓާލަނަމަ، (ދިން) ހަމަކަށަވަރުން، އަހަރެން އެމީހުންގެ

އެހުއްޓާލުމަށްޓަކައި އެމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރާނަމެވެ." އެހެންކަމުން އަސް ސިއްދީޤު

رضى الله عنه ޒަކާތުދެއްވާ އެމީހުންގެ މިހުއްޓާލުމަށްޓަކައި އެމީހުން ގެދުން

ހެއްދެވީމެވެ. އަދި (އެމީހުން މަރަން ނިންމީ) އެމީހުން ޒަކާތުގެ ވާޖިބުކަމަށް

އިންކާރުކުރާތީއެވެ ނޫނެވެ. އަދި ރިވާވެގެންވާ ގޮތުގައި، ހަމަކަށަވަރުން ޒަކާތް ދިނުން

ހުއްޓާލި މީހުންގެ ތެރޭގައި ޒަކާތުގެ ވާޖިބުކަން ދޫކޮށްލާ މީހުން ވެއެވެ. އެކަމަކު

އެމީހުން ދަރިވެރިވިއެވެ. ކަންމީހުން ގޮތުކަމުގެ އެންމެހާ ހުރިހާ އިންސާނުންގެ ވަންހަޖާ

އެމީހުންނާއި ދެތެރޭ އެއް ވަންހަޖެކެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ހަނގުރާމަވެރިން ފެތުމާއި،

އެމީހުންގެ އަނބިންނާއި ދަރިން އަޅުންނަށް ހެދުމާއި އަދި އެމީހުންގެ މުދާ ޣަނީމާއެއް

ކަމުގައި ހެދުމެވެ.[43] އެމީހުންގެ ތެރެއިން މަރުވި އެންމެންނަކީ ނަރަކައިގެ

---

43. ތަރުޖަމާން: ފަހެ، ވިސްނާލަބަލާށެވެ! لاإله إلا الله ކިޔަމުންދިޔަ އަދި ނަމާދުކުރި ޒަކާތް

ކިޔަވަމުން ދިޔަ އެބައިމީހުންގެ އަނބިންނާއި ދަރިންވެސް ސަހާބީން ކާފިރުގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރިއެވެ.

އަދި އެއަށް ހެދުނު ނަމަ އެބައިމީހުންގެ ފިރިންގެ ވަރަށް ގޯސްނަމާ މަޖުބޫރުކަމަކަށް ވާނެ

އެއަށް ހެދުނު ނަމަ ދުޢާ ނުދެއްވިއެވެ. ސަބަބަކީ، އެބައިމީހުންގެ ފިރިން ކާފިރުކަމަށް

އެބައިމީހުން ބަލިއެއްގެ ނަމަކަށް ހަމަ ނުކުރުމުނެވެ. އެހެންކަމަށްވާއިރު، މިޒަމާނުގައި މިއަދު

އިލްމުވެރިންކަމަށް ދައުވާކުރާ ޚާރިޖީތޯރީ، ގޮތުކަޒަ، ދަރުވެފައިވާ މީހުންނާ ދެތެރޭ އޮތީ ފަހެ

ކޮންގޮތެއް ހެއްޔެވެ؟ އަދި ބަޔަކުއިންގެ ބިދުޢައި ޖާހިލުގެ ކުފުރާއި ޝިރުކު ޖީނަރެޓަރީކޮށް

ބަސްބުނާ އިލްމުވެރިންވީ މަޖުބޫރުވެގެންނޫ ބޭނުމުގެ ބާރީލުކަމަށް ފަހެ،

ވިސްނާލަބަލާށެވެ!

އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި އެއެންމެނަށް ނަން ދެއްވީ މުޙައްމަދީ މީހުންގެ ނަމުންނެވެ. ފަހެ، މިޙާދިޘާގައި އައްސިއްދީޤު رضى الله عنه ގެ އެންމެ ބޮޑުކަމީ ހިޖުރަތުތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. އެއީ الله تعالى އެކަލާނގެ އުމުރުންނާއި ރަސޫލާގެ ވަޒީރުންކަމުގައި ސާބިތު ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެއުރެން ބޭކަލުން އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާގެ ވަޒީރުން ކަމުގައި ހަދުއްވާ ދީނުގެ މަތީގައި ހަނގުރާމަ ކުރެއްވިއެވެ. މިގޮތުން، އެކަލާނގެ ބަލަން އެއުރެން ބޭކަލުން ރަނގަޅު ދުނިޔަވީ ކަންތައްތަށް (އެއުރެން ބޭކަލުންނާއި) ބަލުއް ކުރެއްވިއެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ނަބިއްޔާ އެއްބަސްވެ މީހުންނާއި ދީނުގައި ހަނގުރާމަ ކުރެއްވިކަމަށް ޞަޙާބީން رضى الله عنهم ގެ މައްޗަށް އެއްވެސް ހުއްޖަ ދެއްވާފައެއް ނުވެއެވެ." (ނަބަވީ ސުންނަތް ބައްސަ ނިމުނީ)

ފަހެ، މިއީ އުމުރުގެ ވަޒީރުން ހިމާޔަތް ދީނުގެ ދިފާއުވެސް އުމުރަށް ވަނީވަނީ ފަހުދުވަސް ކާފަރު ނަބަވީކަމާ ބާކީވާ ބޭނުމާ އިބްނު ތައިމިއްޔާއެވެ.

އަދި ޝައިޚުލް އިސްލާމް ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: "މި މީހުންގެ (ޞަޙާބީ ދީނުން ހިއްޖަތު މީހުންގެ) މުޙައްމަދުގެ އަހުލުވެރިންގެ ބަލާމުގެ ދަރަނި އުމުރުން ވަށްދުން، ޤަބޫލުކުރާ ސުންނަތުގެ ވަޒީރުން ބިނާކޮށް ޞަޙާބީންގެ އެއްބަސްވުން ސާބިތުކޮށްދިނެވެ." (ނަބަވީ ސުންނަތް ބައްސަ ނިމުނީ)"

އަދިވެސް ޝައިޚް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބް رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

"ހަމަ މިގޮތަށް އަޙްމަދުބްނު ޙަންބަލް ބިން އަބީ ޙުސައިން ޢާއި ޢާއްމަން ތަޤުވާ މީހުންގެ ކާފަރުކަމުގެ ވަޒީރުން ތަބިޢީން رحمهم الله ނާއި، ޢާރު ތިބެފައި ޞަޙާބީން رضى الله

عنهم އިޖްމާޢުވިއެވެ. އަދި މި މުނާޤަޝާ ދަލީލާ ހުށަހެޅުން ދިޔައީ ޢާންމާ (އަބޫ ބުރުސަމެއިން
رضى الله عنه ގާއި އަރުވާލާ ބަޔާނުގެ ޚިލާފަށް) ހަރަސްޔާ ކަމުގައެވެ.

ހަމަ މިފަދައިން، ޞަޙާބީންނާއި އާގެ ފަހުން އައިމީހުން އަރުޖަޢުދު ބިން ދިނުހަމަ
މެދުވަރު އިޖްމާޢު ވިއެވެ. އަދި މި އިބާރާ ދިނުހަމަޔާ އާންމާ އިލްމުވެރިކާމާއި
ޝާފިޢީކަމަށް މަޝްހޫރު މީހެކެވެ.

ފަހެ، އަންނާނެވެ. އަދި ގެނާ އެއްނުކުރެވޭނެހެއި ގިނަ ހާދިޘާތަށް
ބަލާނެވެ.

ޒަކާތަށް ދެވަސްވަރުގެ މީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކުވެސް ނުވަތަ އާގެ ފަހުންއައި މީހުންގެ
ތެރެއިން މީހަކުވެސް އަޞްޙާބުކުރެއް ސިއްދީޤު رضى الله عنه އަށް މީހެއް ނުދެނެވެ:
"ބަސް ހަނިވާ (މީހުން) لاإله إلا الله ކިޔަމުން ދަނިކޮށް، އަދި ނަމާދުކޮށް ޒަކާތް
ދެނިކޮށް ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ޤަތުލު ކިޔެވެތޯން ހެއްދެވީތޯ؟" ހަމަ މިފަދައިން ފާރޫޤް
رضى الله عنه ގާއި ގާތުގެ ޝަރީޢަތް ތަރުބާ ނުވިނަމަ އެމީހުން ޤަތުލުކުރުމުގައި
އެއްވެސް މީހަކަށް އުނދަގޫކަމެއް ނުފެނުނެވެ. ފަހެ، ބަނޑު އުބައިދު އަލްޤާސިމްގެ
ޖަވާބަށް އަހަރެން ބަލާނެވެ. އެމީހުންނަކީ އަލްމަސީޙިއްޔާއި، މިސްރާއި، އައްޝާމް އަދި
އެހެން އެހެން ބޭނުންތަކެއްގައި ވެރިކަންކުރި ބަޔެކެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އިސްލާމްދީން
ފާޅުކުރި ބަޔެކެވެ. ހުކުރު ނަމާދާއި ޖަމާޢަތުގެ ނަމާދުކޮށް ހަދަމުންދައި ބަޔެކެވެ.
އެމީހުންނަކީ އާޖިންނާއި މުޤީމުން އައްޒަންކުރި ބަޔެކެވެ. ފަހެ، އުބައިދީންގެ
އުބައިދީންގެ ބަސްތަކުންނާއި ޢަޤީދާތަކުން އެމީހުން ފާޅުކުރި އެއްޗެއް ފާޅުކުރުމުން،
އެމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރުމަކީ އެއްވެސް އިލްމުވެރިއަކު އެއްވެސް ޝައްކެއް
މުސްލިމަކު ކުރުން އެދޭނެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރުމުގައި
އެއްވެސް މުސްލިމަކު ހުއްޓުވާއެއް ނުވެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަކީ އިބްނު ޖަރީރާއި
އަލްމުވައްފިޤުގެ ޒަމާނުގެ މީހުންނެވެ. އިބްނު އަލްޖަރީރު އެމީހުންގެ އަޞްލަކުން
މިސްރު ފަތަޙަކުރުމުން (އަލްމަހްދީ ގެނެވުމުން) އެކަމުގެ މައްޗަށް ޝާމްއާ ދިއުމެވިއެވެ.

އަދި އަޒްހަރުން ނަން ދެއްވި މިފޮތައިންނެވެ: "النصر على فتح مصر" (މިބަސްފުޅުގެ ތަރުޖަމާގެ މައްޗަށް ލިޔުން ނަސްބުރު) މިއެވެ.

އަދި އުމަރުންނަށް މިމިއްލަތުގެ ތަރުއިންގަދުގައި އުމަރުން ދަޢުވާކުރިނަމަވެސް، ނުވަތަ އުމަރުން لاإله إلا الله ކިޔުމީ ނުވަތަ އިސްލާމްގަދުގެ ރުކުންތަކުގެ ތަރުއިން ބަޔަށް ކަންތައްތަށް ފާޅުކުރުއްވި ކަމަކު، ކުރީގެ އަދި ފަހުގެ މިސްކީނުންގެ ތަރުއިން މިހަކަން އެ (ދުރުތައްދުރުންގެ) ކާފަރުކަމާއިދު އޮޅުންއަރާފައި ނުވެއެވެ. އޮޅުން މިއަރަނީ މިޖާގަހުގައި މިއުޅޭ ފައްޓަތް ފެއްވިޖެހޭ މިހުންނަނީއެވެ.[44] އުމުރުންނަށް އެދި ސިޔާސަތުކަން އަނގައިތުވެސް ވެއްޖެ! އަދި އެހެންނެއްކަމަކު ސިޔާސަތު ކާފަރާ ނުވަތަ ސިޔާސަތު ޖިންތާތީ ކުރާ މީހާ ނުވަތަ ސިޔާސަތުގެ އަހުލުވެރިންނާއި އެކުގައިވި މީހާ ނުވަތަ ތަރުބިޔަން އަރިބަބަސް ބަނާ މީހާ ނުވަތަ ތަރުބިޔުގެ އަހުލުވެރިންނާއި ހަނގުރާމަކުރާ މީހާ ނުވަތަ ތަރުބިޔަން އުޅުނީ ތަރުބިޔުގެ އަހުލުވެރިންނަން ނަތީޖާވުކުރާ މީހާ، ފަހެ، މިމީހުން ކާފަރު ނުވަނީހެއްތޯ؟ ސަހަބަބީ އުމަރުން لاإله إلا الله ކިޔާފީހެއްތޯ؟ ނުވަތަ އުމަރުން އިސްލާމްގެ ފަސް ރުކުންތަކުން އަދާކުރީހެއްތޯ؟ އަދި ތަރިކަށްގެ ގޮތުގައި ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އެކަށްތައްތަކާން (ފަސް ރުކުނުން) 'އިސްލާމް' އެ ބަޔާން ކުރެއްވިމާ އެއަށް ތަރިކަށްގެ ގޮތުގައި ނަގާފީހެއްތޯ؟[45] ފަހެ، މިކަހަލަ ވާހަކައެއް މިޒާހިރު އަނިޔާވެރި ދުވެރިދުންގެ ފަރާތުން ނުކުމި މީގެ ކުރިން އިވިފައެއް ނުވެއެވެ. އެހެންކަމަކުވާއިރު، މިމީހުންނަށް އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ފަރާތުން އެނގޭ އަޅުގައިއް ލިބުނަސް މިމީހުންގެ ދުނިޔާ އަދި ގަވާއިދު ބުނުމުގެ މައްޗަށް ތަރިކަށްގެ ގޮތުގައި ނަގާނެއެވެ. މިހާރު އެހެދަނީ އެހެންނެވެ."[46]

---

44. ތަރުޖަމާން: ވިސްނާ ބަލާށެވެ. މުޙައްމަދު ނާޞިރުއްދީން ކާފަރުކުރުމާއިގުދު ޝަހްރުދީނާ މިހުންނަން، ޝައިޚު ނަސްދުއްވާ ގޮތެވެ.

45 ތަރުޖަމާން: ފަހެ، ކާފަރުގެ އުއްމަތު ދަސްކާރުމަށް ބާޢީ މިދުނިޔާގެ މުޤައްދިމާ ކިޔުމަން މިބާރަން އަހަރުން ނަސްބަރުކޮށްދިނުމަށެވެ.

46 ޝައިޚް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބުގެ "މަޖްމޫޢު މުއައްލަފާތު" 6/210-215

ޝައިޚް ޢަބްދުއްރަޙީމް އާއި ޝައިޚް ސުލައިމާން ބިން ސަޙްމާންގެ ދުދަރިން ކަމުގައިވާ ޝައިޚް ޢަބްދު الله އާއި ޝައިޚް އިބްރާހީމް رحمهم الله ވިދާޅުވިއެވެ:

"އުލަމާން ބުނެއެވެ: 'އުބަދަކީ ކުފުރުގެ ބަޔެކެވެ. އެކަމަކު އަޅަކުގެން އުބަލު ބުނި މިޔަރުގެ މައްސަލަ ކުފުރުގެ ދަރަޖައަށް ނުޖެހޭނެއެވެ.' (ކަލެ އަޅުގަނޑުމެން ބުނަމެވެ.) ކަލޭ، މިކަން (ހުއްޖަތު ނުކުތް) ދެއްކުމުގައި ޖެހިލުންވާނެއެވެ. ސަބަބަކީ ތަޤުލީދު ޖެހުނީ ވަކި ފިރުޤާއެއްގެ މައްސަލަ ކަމަށްވާތީއެވެ. އަދި ވަކި ފިރުޤާއެއްގެ މައްސަލަ ތަޤުލީދު ޖެހުމަކީ ބައިންވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އެކަމަކު ޚުރޫޖުވުމަކީ މައްސަލަތަކާމެދު ބުނަމެވެ. އެހެނަ ކަންތައްތަކަކީ ބައެއް ފަހަރު ޢާލީ ދަރަޖައެއް ބައެއް މީހުންނަށް ޚުރޫޖުވުމަކީ ހުންނަކަންތައްތަކެވެ. އެއީ، މިސާލަކަށް 'ޤަދަރު'ގެ އަދި 'އިރުޖާ' ގެ އަދި އެހެނަ މައްސަލަތަކެވެ. މިހެން ކަމެއްގައި މީހަކު ކުފުރުގެ ބައެއް ބުނެފިނަމަ އޭނާގެ މައްސަލަ ދެއްކުން ދީއިން ފުރުގެ ކުރިން ހުއްޖަތުގަމުގެ ދަރަޖައަށް ނުޖެހޭނެއެވެ.“ (ތަރުޖަމާން: މިބަސް މިވަނީ ހުޖާސާތުން ތަރުޖަމާކުރެވިފައި)

އަދި ދެ ޝައިޚުން (ޢަބްދު الله އާއި އިބްރާހީމް) ވިދާޅުވިއެވެ:

"ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނި ތައިމިއްޔާ رحمه الله 'ކަލާމު'ގެ އަހުލުވެރިންގެ ރުޅިއިން ވަކިވަކި ފިރުޤާތަކުގެ ތަޤުލީދުކުރާއި ބައިގަތުން މި މައްސަލަތައް ބިނާކޮށް، ވިދާޅުވިއެވެ: 'އަދި އުލަމާންގެ ކުފުރުވަނީ ޚުރޫޖުވުމާ މައްސަލަތަކުގައި ކަމަށްވާނަމަ އުލަމާންގެ މައްސަލަ ތަޤުލީދު ނުކުރުވާނެކަމާ ބެހޭވާނެއެވެ. އެކަމަކު، އުލަމާންގެ ކުފުރުވަނީ ފާޅުވެގެންވާ ސާފު މައްސަލަތަކުގައިކަމަށްވާނަމަ ނުވަތަ ދީނުން ޚާރިޖުކުރުން

(އުބަޢީ: ސަވްދުރީ ޗޮޑުން) އުނގެންތެރި އެއްޗެއް ކަމުގައިވާނަމަ، ދެންފަހު މިފަދަ މައްސަލަތަކުގައި ތަކްލީފު ކުރުން ހުއްޓުވާފައެއް ނުވެއެވެ.’’ [47]

47. ޢަޤީދަތުލް މުވައްޙިދީން، ބަވްޒާ 227 ޞަފު 526

މައްސަލަ 3

"ހަމަކަށަވަރުން އެވީހުންގެ ދައްކަން ޙުއްޖަތް ޤާއިމުވެއެވޭތޯ؟" ދެންނެވުމަށް މިއީ ޙުއްޖަތް ޤާއިމް ކުރުމާބެހޭ މައްސަލައެވެ.

މިއާ، ދަޢުވާގެ އިމާމުން ޙުއްޖަތް ޤާއިމުކުރުމާއިމެދު ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްތަކެއް ދިރާސާކޮށްލާނަމެވެ.

ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބު رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

"ހަމަކަށަވަރުން، އެވީހުއްގެ ދައްކަން ޙުއްޖަތް ޤާއިމް ނުވާ މީހާއަކީ އަލަށް އިސްލާމްވާ މީހާއި، ދާދުރު ހިސާބެއްގައި ބޮޑުވާ މީހާއެވެ.[48] ނުވަތަ މައްސަލައަކީ 'ޞަރަފުގެ' ފާޑުވިޔަފާ މައްސަލައެއްކަމެވެ. ނުވަތަ 'ޢަޠްފުގެ' (އެބަހީ: ކުރެވޭތަކުން ލޯބިވެރިކަމުގެ ކަންތައްތަކުގެ) ފާޑުވިޔަފާ މައްސަލައެކެވެ. އެހެންކަމަކުނޫނަސް، އެވަރަށް ބަޔަކަށް ކިޔައި ދީނުމަކަށްފަހު ނޫނީ ކާފިރުކުރެވޭނެ ނުވާނެއެވެ.[49] ފަހެ، ދީނުގެ އަސްލު

---

48. ތަރުޖަމާން: އެބަހުރިގައި އާޔަތް އިސްލާމްދީނުގެ އަޤީދާ ނިވާއެވެ. އެބަހުރިގައި އިސްލާމްދީން ހިތްހުން ވަސީލަތްތައް ނެތެވެ. އަދި އެބަހުރިގައި އިސްލާމްދީން ކިޔަވާދޭން ނެތެވެ.

49. ތަރުޖަމާން: އެކަމަކު މުޝްރިކުން އަލަށް އިސްލާމްވާ މީހުންނާއި ބެހޭގޮތުން ވާ ޙަދީޘްއާއި، ފާޑުވިޔާ މައްސަލަތަކާއި ބެހޭގޮތުންވާ ޙަދީޘްއާއި، ޢާއިލާއަށް އެނގޭ މަޢުލޫމާތުތަކަށް އަންގާފައިވާ ބަޔަކު ބަޔަކު އިސްލާމީ މީހާގެ ޙަދީޘް ފާޅުވެގެންވާ މައްސަލަތަކުގައި ދަލީލުގެ

އުސޫލުތަކުގައިވެސް الله تعالى އެއިލާހުގެ ޢަދުލުގައި ސާފުކޮށް ދައްކަވާފައެވެ. އަދި ސާބިތުކޮށް ދައްކަވާފައެވެ. الله تعالى ގެ ޙުއްޖަތެއް ޤާއިމުވާނީ. އެހެންކަމުން ޤުރުއާން އުމުރަކާއި ހަމައަށް ފޮނުއްވައިފިނަމަ އުޅުއްވާ ޤައުމަކަށް ޙުއްޖަތް ޤާއިމުވެއްޖެއެވެ.[50]

އަދި އެކަމަކު، ޤައުމުތަކުގެ އަސްލަކީ ކަލޭގެން ޙުއްޖަތް ޤާއިމްކުރެއްވުމާއި ޙުއްޖަތް ފުރުޞަތުދިނުމާއި ދޭއިރު ތިމާގެ ނުކުރެވޭ. އެހެން، ކާފަރުންގެ ތެރެއިންވާ އުމަތް

ގޮތުގައި ނިގަނެވެ. ފަހު، މުޢުޖިޒާތުންގެ ބާރުލަކަން ފަދައަރައިފިއެވެ. ފަހު، ބަސް އިސްލާމްގެ މީހާއި ބައެއްގޮތެއް މިފޮތުގެ ސޫރަތުގެ 96ގައި ޝަރަހަކޮށްދީފައެވެ.

[50] . ޝައިޚް މުޙައްމަދު ބިން އަބްދުލް ވައްހާބުގެ ކަންތައްތަކާ: ފާޅުވެގެންވާ ކަންތައްތަކުގައި މިސާލަކަށް، ޤަވާޢިދުތަކުން، ސަފީދަތުތަކުން، ދުޢާތުތަކުން، ޖަބަރުތުތަކުން (ކަލިމަތުން)، އަދި الله ބަޔާނުކޮށްދީ އެއްޗެއް ފިޔަވައި އެހެން އެއްޗަކަށް ޢުބޫދިއްޔަތުން ފަދަ ކަންތައްތަކުގައި ޖާހިލު ވިޔަގެން ނުވެއެވެ. ޖާހިލު ވިޔަގެންވެސް އަޅުން އިސްލާމްވާ މީހުންނަށެވެ. ނަމަވެސް އިސްލާމްދީނާއި ގުޅުން ހިސާބެއްގައި ބޭނުވާ މީހާއަށެވެ. ޖާހިލު ވިޔަގެންވެސް ފާޑުކިޔައިވާ ކަންތައްތަކުގައެވެ. އަދި އެފަދަ މީހުގެ ޙައްޤަށް ޙުއްޖަތް ޤާއިމުވުމާއި ހަމައެން ތަކުރާރު ނުޖެހޭނެއެވެ. ފަހު، ފާޅުވެގެންވާ ކަންތައްތަކުގައި ޖާހިލު ނުވާ މީހުންގެ ޙަގީޤަތުން މިއިން ކަށަވަރުކުރަން ނުވިސްނައިވާނެއެވެ. ފަހު، ޝަރީޢަތުގެ ޙަމިގައި ޙުކުމާ މީހަކީ ކާފިރާއި ހަމައެން އިސްލާމްދީން ނޭނގުނަމަވެސް މުސްލިމުކަމާ މީހަކީ ކާފިރުކަމާ. އަދި ޖެހޭ ރިޟާއަކާ ޚިލާފަށް މީހާއަށް ނުކުޅެދި ގޮސްފައިވާނެކަމާ. އަދި ޒާހިރީ ގޮތުގެ ޙާލަތާއި ކާފިރާއަށް ވުރެގެން ނިކަމެތި ގަދަ ޙަލާލާ ތަކުރާރުގެ ޙައްޤަކަށް. އަދި ޢަމަލުތައް ބަރާބަރު ކާފިރާއަށް ޖެހޭ ނުކުތާއެވެ. الله تعالى ވަޙީ ކުރައްވައެވެ:

﴿ وما كُنا مُعذبين حتى نبعث رسولا ﴾ "އަދި ތިމަން (الله) ރަސޫލެއް ފޮނުއްވާހާ ހަމައަށް، ތިމަން (الله) ޢަޛާބެއް ނުދެއްވަމެވެ."

ވީމާ، الله تعالى އެއްވެސް މީހަކަށް ޙުއްޖަތް ޤާއިމް ކުރައްވައިދެއްވަން ފަހު ގެންދި ޚާލަތު ދުވަހު ޢަޛާބެއް ނުދެއްވާނެއެވެ. ފަހު ޖިހާދުގައި އެފަދަ މީހަކު ދުނިޔޭގައި ކުށްވެރިވާނެއެވެ. އަދި ޖިހާދުގައި އެނގޭ ޙުކުމާ، ޚާލަތު ދުވަހުގައި އެނގޭ ޙުކުމާ ދެކޭ މުޅިން އެހެންކަމެކެވެ. ކަން އޮތީ މިހެންކަމަށް ވާއިރު، ޙައްޤު ހޯދާ މީހާއެވެ! ސަލާމަތްވާށެވެ!

ބަޔަކާއި، މުސްލިމުންގެ ތެރެއިންވާ އެތަކެއް މުނާފިޤުންނަކީ الله تعالى ގެ ޙުއްޖަތް ސާބިތުކުރައްވާފައިވާ ބަޔަކެވެ. އެހެނީ الله تعالى ވަޙީ ކުރައްވައެވެ:

﴿ أم تحسب أن أكثرهم يسمعون أو يعقلون إن هم إلا كالأنعام بل هم أضل سبيلا ﴾ (الفرقان : 44)

"ނުވަތަ އޭގެ ތެރެއިން ގިނަ މީހުން އަޑުއަހާކަމަށް ނުވަތަ ވިސްނާކަމަށް ކަލޭގެފާނު ހީފުޅުކުރައްވަނީތޯއެވެ؟ ނަޢަމްސްތި ތަކެއް ފަދައިން މެނުވީ އެމީހުން ނުވެއެވެ. އަދިބިލްކުލް، އެއަށްވުރެންވެސް އެމީހުންގެ މަގުފުރެދިފައި ބޮޑުވެއެވެ." [51]

ވީއިރު، ޙުއްޖަތް ޤާއިމް ކުރުމަށް ވެއްޖެއެވެ. އަދި ޙުއްޖަތް ޤާއިމް ފުރިހަމަ ވެއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ޙުއްޖަތް ޤާއިމުވީއެވެ. ފަހެ، އެމީހުންގެ ފަހަރަށް މުޅިން އެހެން ވެއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ޙުއްޖަތް ނުވިއިރު ކަމަކު އެމީހުންނާއި ހަމައެކަނި ޙުއްޖަތް ފޮރުވުން އެމީހުންގެ ކުފުރު (އެބަހީ: ކާފަރުކަން ސާބިތުވާނެއެވެ. ފަހެ، ކަލޭގެފާނުގެ މިވައްސަލަ އުސޫލުގެކަމުގައިވަނީ ދީނުގެ، ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ޚަވާރިޖުންނާ ބެހޭ ގޮތުން ޙަދީޘް ކުރެއްވި ބަސްފުޅުތަކުން ބަޔާންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ:

((أينما لقيتمو هم فاقتلوهم))

"ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި ބައްދަލުވާ ތަނަކުން އެމީހުން ޤަތުލުކުރާށެވެ."

އަދި އެކަލޭގެފާނު صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ:

((شر قتلى تحت أديم السماء))

"އުޑުގެ ހިޔަލުގެ ދަށުގައި ޤަތުލުކުރެވޭ އެންމެ ނުބައި މީހުންނެވެ."

---

51. ސޫރަތުލް ފުރުޤާން 44

ފަހެ، މިހުރިހާ ކަމެއް ހިނގީ ސަހާބީން رضى الله عنهم ގެ ޒަމާންގައި އުމުރުން ވަނިކޮށްފެވެ. އަދި ސަހާބީން رضى الله عنهم ގެ ޖަމަހުދުވުޅަކާއި އުމުރުންގެ ޖަމަހުދޮކާ އެތާވާއިރު ސަހާބީން رضى الله عنهم ގެ ޖަމަހުދުވުޅަކަކީ ކުޑައެއްޗެއް ކަމުގައި މިހަކު ވިސްނަފާނެއެވެ. ފަހެ، މިސްރަކުންގެ އިލްމާއުން މިބައިމީހުން އިސްލާމްދީނުން ބޭރުވެގެންދިޔަ ސަބަބަކީ އެބައިމީހުންގެ ހަރުކަށިކަމާއި، ހަށިދުވަސްއަށްވައި ދިޔުމާއި، އަދި އުމުރުންގެ (ނުބައި) އިޙުތިޔާރުވެ. އުމުރުން ވިސްނިޔުމުގައި އުމުރުންވީ الله تعالى އަށް ކިއަމަނުތެރިވެގެންނެވެ. ފަހެ، ބުއްދިއްޔު އުމުރުންނާއި ހަމައަށް ފޯރިއެވެ. އެކަމަކު އުމުރުންނަކަށް އެބުއްދިއްޔު ފަހުމެއް ނުވިއެވެ.

ހަމަމިހެނަށް ޢަލީ رضى الله عنه އަކީ އިލްމުއް ކަމަށް ނެތި މީހުންނެވެ. ޢަލީ رضى الله عنه އުމުރުން އަންދާޒާއްވިއެވެ. އެކަމަކު، އެކަން ހިނދު ސަހާބީން رضى الله عنهم ގެ ދަރިވަރުން ކަމުގައި އުމުރުން ވީނިދުވެސް މެއެވެ. އަދި އުމުރުން އަޤީކަސްކޮށް، ނަމާދުކޮށް، ރޯދަ ހިފުމުން ދަނިކޮށެވެ. އަދި އުމުރުން މިބާ ބުއްދިގައި ކަމަށް އުމުރުން ވިސްނަމުން ދިޔަ ހިނދުގައެވެ.

އަދި ހަމަމިހެނަށް، ސަލަފުން رحمهم الله ގެ އިޖުމާޢުއެވެ. އެއީ 'ފަދަރިއްޔާ' އިން ހައްދުފަހަރަށްވިދިޔަ މީހުންނާއި، އެނޫން މީހުންގެ މައްސަލެވެ. މިބައިމީހުން ވިސްނި މިބައިމީހުން ކުރަމުންގެންދިޔަ ގުރްއާނުގައިއްވައި ކަމަށް ވީނިދުވެސް މެއެވެ. އަދި އުމުރުންނަށް ފަހުމު ނުވުމުގެ ސަބަބުންނެއް އުމުރުންނަށް ވާކިރުކުރުން ސަލަފުން رحمهم الله ގެ އެއްވެސް މިހަކު ހުއްޖަ ނުލައްވައެވެ. އެކަމަކު، ހަމަކަނަކަށްކުރެވޭ މި(ފުރުވައްދުލި) އެނގެންނަން ފަހުމު ނުވިއެވެ. އަދި ކަލާމުންނަން މިކަންވައް އެނގޭއިރު، ދެންހަމަކަނަވަރުން ކަލާމުން އެއެއްޗެއްގެ މައްޗަށް ބިބައިއްޗަކީ ކުފުރުކަން އެނގޭނެއެވެ. (ފަހެ) ޖޫޒުވައް އަޤީދާން ކުރަނިއެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނާއި ޚިލާފްވެރި ވަނިއެވެ. އެކަމަކު (މިހުން) ވިސްނަނީ އެއީ ފުރުވައްދު ފެތެއް ނޫންކަމަށެވެ. ސަބަބަކީ، ފަހަރެއްގައި އުމުރުންނަށް ބުއްދިއްޔު ފަހުމު ނުވަނީ ކަމަށް ވާދާނެ ނޫން

ގެއްލޭތޯ (ކިޔަވައިގެންތޯ)؟ ނޫނެކޭތޯ. ފަހެ، މިހުރިހާކަމުގައި ވަރަށް ސާފުވޭތޯ. އަދި މަތީގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ފާޅުވެގެންވާކަމަކީ ޢަލީ رضى الله عنه އަށްދާދެއްވި މިހެންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، މިކަމާއި އެކަން ވައްތަރު ވެގެންވެއްޖެ.“[52]

ޝައިޚް އިސްޙާޤް ބިން ޢަބްދުއް ރަޙްމާން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

“އެކަލޭގެފާނު (މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބު) رحمه الله ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ގެ ކިތާބިން ރިވާކުރައްވާފައި ހަމައެކަށެވެ. އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

“ހަމަކަށަވަރުން ޢަލީ رضى الله عنه އަށް ދޮގާ މީހާ ކާފަރުކަން ވާނެއެވެ. އަދި އެފަދަ މީހަކީ ކާފަރެއް ކަމުގައި ނުދެކޭ މީހާވެސް ކާފަރުކަން ވާނެއެވެ.“

ފަހެ ސާފުވެގެންވާ ކަމަކީ، އެނގިގެންވާކަމަކީ: “ހަމަކަށަވަރުން ބުއްދަލް ޤާއިމް ކުރުމަކީ الله تعالى އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ބަސްފުޅު އަބޫބަކުރު رضى الله عنه އާއި ޢުމަރު رضى الله عنه އަށް ފުރުސްދުވާވަރަށް ނޫނެވެ. އެހެންނަމަވެސް، الله تعالى އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ބަސްފުޅު އާންމާއި ހަމައަށް ޤަބޫލުން އާންމައަށް އުޅުނު ދިބެގެނެއް ނުވެއެވެ. ދެންފަހެ، އާންމަކީ ކާފަރުކަމެވެ. އެއީ އެންމެހައި ކާފަރުންފަދައިންނެވެ. ޤަބޫލާނުން ބުއްދަލް ޤާއިމްވިއެވެ. الله تعالى ގެ ވަޙީ ބަސްފުޅުވަނީ މިފަދައިންނެވެ:

52. އައްދުރަރުއް ސަނިއްޔާ 10/93-95

﴿ إنا جعلنا على قلوبهم أكنةً أن يفقهوه ﴾ (الكهف : 57)

”ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން الله އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި ފަރުދާތަކެއް ލެއްވީމެވެ. އެހެންކަމުން އެބައިމީހުންނަކަށް މިއެއް ނުވިސްނެއެވެ.“[53] ”[54]

އަލްޙާފިޡް އިސްޙާޤު ބިން ޢަބްދުއް ރަޙްމާން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

”އަހަރެމެންގެ މި ޒަމާނަކީ މިއީއެވެ. الله تعالى އަށް އެކަނި އަޅުކަން ކުރުމެވެ. އެއިލާހަށް ބައިވެރިއަކު ނުވެއެވެ. އަދި އެއިލާހު ފިޔަވައި އެހެން އެއްޗެއްސަކަށް އަޅުކަންކުރުމުން ބަރީއަވުމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އަށް އަޅުކަންކުރާ ހިނދު އަޅުކަމުގައި އެހެން ފަރާތެއް ބައިވެރި ކުރާ މީހާ ޝިރުކުކުރާ އަލްބަތެވެ (އެބަހީ: ބޮޑު ޝިރުކު) ކާފިރެވެ. ޝިރުކުކުރާ އަލްބަތު އާއި އިސްލާމް ދީނުން ބޭރުވެގެންވެއެވެ. ފަހެ މިއީ ދީނުގެ އަސްލު އުސޫލެވެ. ރަސޫލުން ފޮނުއްވީ އެކަމަށްޓަކައެވެ. ފޮތްތައް ބާވައިލެއްވީ އެކަމަށްޓަކައެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އާއި ޤުރައިޝުން މުޝްރިކުންގެ ދެމެދަށް ޤާއިމުވެފައެވެ.

އަދި މިއަސްލުގައި ދީނުގެ އިމާމުންގެ ފަރާތުން ޝިރުކުކުރާ މީހާއަށް ތަކްފީރު ކުރުމާއިމެދު ޖަމާޢަތުގެ ގޮތަކީ އެއްބަސްވެވަޑައިގެންނެވީ ގޮތެވެ. ތަޤްލީދު ނުކުރެއްވުމަށް ކުރާނެތީއެވެ. ފަހެ ދީނުގެ އަސްލުތަކުގެ މައްސަލާގައި މިހެކަން ބަޔާންކޮށް ދެއްވައިދިނުމަށް ކަމަކަށް އިމާމުން ވިދާޅުވެއް ނުވެއެވެ. އެކަމަކު، އިމާމުން ވިދާޅުވަނީ

---

[53]. ސޫރަތުލް ކަހްފު 57

[54]. ބަޔާނުލް މުވައްޙިދީން، ޙިސާބަތު: "ޝުކުރު ތަކްފީރުގެ މުޢައްހަދުން ވަލް ފަރަޖު ބައްސަ ފިޤްހީގެ ޝުއްބަތު ވަ ތަރުޖީގެ ޝުއްބަތު" ޞަފްޙާ 173

ޤުރުއާނާއި މައްސަލަތަކުގައި ބަޙުސްކޮށް ދިރާސާކުރެވޭ. އެހެން ކަންތައްތަކާ ބެހޭ ވަރަށް ބެހޭ މުސްލިމުންނަށް ޤުރުއާނައި ހުސްނަކަންތައްތަކެވެ. އެއީ 'ފަރިހިއްޔާ' އާއި 'ފުރޫޢާ' ފަދަ ބިދުޢަތީ ގޮތުގައިވާ އާދަން ބަސްފުޅުތަކާ މައްސަލަތަކެވެ. ނަމަވެސް އެއީ 'ތަސައްވުފް' އަދި 'ފަލްސަފާ' ގެ ޤުރުއާނައި ހުސްނަ މައްސަލައެއްކަމެވެ.“[55]

ޝައިޚް ސުލައިމާން ބިން ސަޙްމާން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

”އަހަރެމެންގެ ޝައިޚް އަބްދުލް ލަޠީފް رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: ”ބިދްޢަތު ޖާހިލު ކުރުމާއި، ބިދްޢަތު ފަތުރުވެރިކަމާއި ދެމުދަރުގު ތަފާތު ދަސްކުރުން ކޮންމެހެން ބޭނުމެވެ. ހަމަކަނަވަރުން، ރަސޫލުންގެ ދަޢުވަތު އުޞޫލުތަކާއި ހަމައަށް ޤުރުއާނީ މިކަން ބިދްޢަތުތަކަށް ޖާއިލުވުމަކީ. އެއީ، އުޞޫލުތަކަން އެ ދަންނަވަން (ޝިރްކު) ގޮތެއް ޚިލާފު ނަމަވެ. އަދި ބިދްޢަތު ޖާހިލު ކުރުމުގައި الله تعالىއާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ވަޙީއެން އިލާންކުރުގެ އަހުލުވެރިންނާއި ދެބަސްވާން ކިއުމަށް އަޅުންނާ ފަހުމުވާ ގޮތަށް މިހެކަން ފަހުމުވެވޭ ތާޖިރުކުރާ ކަމެއް ނުންވެ.

އެހެންވީމާ މިކަން ދެނެގަނެގަތުމެވެ! ޖާހިލުން ބިދްޢަތު ޖާހިލު ކުރުމުގެ މައްސަލައިގައި ޝަރުޢީ ޙުކުމެއް ފިލާނެއެވެ. الله تعالى ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ:

﴿ أم تحسب أن أكثرهم يسمعون أو يعقلون إن هم إلا كالأنعام بل هم أضل سبيلا ﴾ (الفرقان : 44)

[55]. އަޙްމަދުބިން މުޙައްމަދު، ތިރާސާތު: "ޝާހީ މަބާޙިޘް މުޖައްދިދު ވަރި ފަރަޖު ބައްސަ ފިޤުހީ ޝާފިޢީ ވަ ފަހުމުގެ ޖާހިލީ" ޞަފްޙާ 171

"ނުވަތަ އޭގެ ތެރެއިން ގިނަ މީހުން އަހާކަމަށް ނުވަތަ ވިސްނާކަމަށް ކަލޭގެފާނު ހީފުޅުކުރައްވަންތޯއެވެ؟ ނަޢަމްސޫތި ތަކެއް ފަދައިން މެނުވީ އެމީހުން ނުވެއެވެ. އަދިކިއްތަ، އެއަށްވުރެންވެސް އެމީހުންގެ މަގުފުރެދުން ބޮޑެވެ." [56]

އަދި الله تعالى ވަޙީ ކުރައްވައެވެ:

﴿ **وختم الله على قلوبهم وعلى سمعهم وعلى أبصارهم غِشاوة ولهم عذابٌ عظيم** ﴾ (البقرة : 7)

"الله އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި އަދި އެމީހުންގެ އަޑުއެހުމުގެ މަތީގައި، ސިއްކަ ޖައްސަވައި ބަންދުކުރައްވާފައި ވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ލޯތަކުގެ މަތީގައި ފަރުދާއެއް (ލެއްވިއެވެ.) އެމީހުންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ އަޒާބެއް ހުއްޓެވެ." [57]

އަހަރެން (ޝައިޚް ސުލައިމާން ބިން ސަޙްމާން رحمه الله) ބުނަމެވެ: ޝައިޚް رحمه الله އެކަލޭގެފާނުގެ ވިދާޅުވުމުގައިވާ (ބަސް) "އެއީ، އެމީހަކަށް އެ ދުނިޔެގަންނަވާން (ހަދަން) ގޮތެއް އެނގެނަކަށެވެ." މިގެ މާނައަކީ އެވަރަ މީހަކަ (ނުހެދެން މީހަކަ) ކުރަ ކުރިންނާއި ޖަވާބުދެވޭނެ ބުއްދިނުންވާ މީހާއެވެ. ނުވަތަ ބުނާއެއްޗެއް ނޭނގޭ މީހާއެވެ. އަދި ތަރުޖަމާކުރާނުން ތަރުޖަމާކުރުން ނުވާ މީހާއެވެ. ނުވަތަ އެކަކު މީހުންނެވެ. އެހެންކަމުން، ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ރިސާލަތު ފޯރައިދީ މީހަކަށް، އަދި ފުރުޤާން ފޯރައިދީ މީހަކަށް ދެނެވުރެ، އޭނާގެ މައްޗަށް ހުއްޖަތު ޤާއިމުވެފައެވެ." [58]

---

56. ސޫރަތުލް ފުރުޤާން 44
57. ސޫރަތުލް ބަޤަރާ 7
58. ކަޝްފުއް ޝުބުހަތައިން 91

ޝައިޚް މުޙައްމަދު ބިން ނާޞިރު ބިން މުޙައްމަދު رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

”އެމީހަކަށް ޤުރުއާން ފަހަމައިދީ މީގާ ދެނެތަކަށް އުޅުނު ވެރިވެގެން ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ދީނުގެ އުސޫލު ކަމުގައިވާ މައިގަނޑު އަސާސްތައް، ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވަނީ ބަޔާންކޮށް ދެއްވާފައެވެ. އަދި ސާފުކޮށް ދެއްވާފައެވެ. އެއިން އެއިލާހުގެ އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް ޙުއްޖަތް ޤާއިމު ކުރައްވާފައެވެ. އަދި އެމީހަކަށް الله تعالى ހިދާޔަތް ދެއްވި މީހާއަށް ފަދައިން، އަދި ޢަމަލުކުރި ދެއްވި މީހާއަށް ފަދައިން، އަދި އެއިލާހުގެ އަދުލުވެރިކަން ހިކުމަތްތެރިކަމާ މީހާ ފަދައިން އިންސާނުންނަކަށް ސާފުކޮށް ފަހުމްވުމަށް ޙުއްޖަތް ޤާއިމު ކުރުމުގެ މާނައެއް ނެތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ކާފަރުންގެ މައްޗަށް ޙުއްޖަތް ޤާއިމު ކުރެއްވިއެވެ. الله تعالى އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި ފަރުދާއަޅުއްވައި، އެމީހުންނަށް އެއިލާހުގެ ބަސްފުޅު ނުވިސްނޭގޮތް ހެއްދެވިކަމަށް އެއިލާހު ޚަބަރު ދެއްވައެވެ. الله تعالى ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ:

﴿ وجعلنا على قلوبهم أكنةً أن يفقهوه وفي آذنهم وقراً ﴾ (الأنعام : 25)

”އެބަހީ ތިމަން (الله) އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މައްޗަށް ފަރުދާތަކެއް ޖެއްސީމެވެ. އެހެންކަމުން، އެމީހުންނަކަށް އެއެއް ނުވިސްނެއެވެ.“[59]

... މިމާނައިގައިވާ އާޔަތްތައް ގިނައެވެ. އެއާޔަތްތަކުގައި الله تعالى ޚަބަރު ދެއްވަނީ އެމީހުންނަށް ޤުރުއާން ފަހުމްނުވާކަމާއި ދޯހަ ނުވާކަމެވެ. އަދި އެއިލާހު އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި ފަރުދާ ޖެއްސެވިކަމާއި، އެމީހުންގެ އަޑުއަހުންތަކުގެ މައްޗަށް ބުރަސްތަކެއް ޖެއްސެވިކަމާއި، އަދި އެއިލާހު އެމީހުންގެ ހިތްތަކާއި، އަޑުއަހުންތަކާއި، ފެނުންތަކުގައި ސިއްކަ ޖެއްސެވިކަމެވެ. އެހެންކަމުން، އެއިލާހު އެމީހުންނަށް އުޖުރު

[59]. ސޫރަތުލް އަންޢާމް 25

ނުދެއްވިއެވެ. އަދި ހުކުމުކުރެއްވީ މިހުރިހާކަމަކާއެކު އެމީހުންގެ ކުފުރުންނެވެ. (އުބާނީ: އެމީހުންނަކީ ކާފަރުން ކަމުގައެވެ.)”[60]

ޝައިޚް އަބްދުއް الله އަބާބުޠައިން رحمه الله، އިބްނު ޤައްޔިމާއި އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمهم الله ޝިރުކު ކުރާ މީހާއަށް ހުއްޖަތް ޤާއިމްވެއްޖެއުމަން ދަންނަން އޭނާއަކީ މުޝްރިކް ކާފަރުކޮށް ނުބުނެވޭނެކަމަށް ވިދާޅުވެފައިވާކަމަށް ދަޢުވާކުރާ މީހާއަށް ތޯ ރައްދުގައި، އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ގެ ބަސް ތަފްސީލު ކުރައްވަމުން ވިދާޅުވިއެވެ:

“އެކަލޭގެފާނު (އިބްނު ތައިމިއްޔާ) ބޮޑު ޝިރުކާއި ބޭރެ ގޮތުންނާއި، الله ނުރުހުން އެހެން ފާޑުވަކަން އަދުކަން ކުރުމާއި، ކުފުރުގެ ތަރުތީބާ އެފަދަ ކަންތައްތަކާއި މެދު އެގޮތަކަށް ވިދާޅުނުވެއެވެ. އެހެންއަކަމަކު، ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު އެހެންވިދާޅުވީ ފޮނުވިފައިވާ މައްސަލަތަކަކަށް.”[61]

ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

---

60. އަންނުބްޛާ އައްޝަރީފާ ފީ އައްރައްދު ޢަލާ ޤުބޫރިއްޔީން

61. މަޖްމޫޢަތު ރަސާއިލް ވަލް މަސާއިލް އައްނަޖްދިއްޔާ، ވޮލިއުމް 4 ، ދެވަނަބައި، ޞަފްޙާ 474، 475

”އިންސާނުންގެ ފަރާތުންވިޔަސް ނުވަތަ ޖިންނިއުންގެ ފަރާތުންވިޔަސް އެމީހަކާއި ހަމައަށް ޤުރުއާން ޤަރައިވިނަމަ، ދެން ހަމަކަށަވަރުން، ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އެމީހަކަށް އެޤުރުއާނުން އިންޒާރު ކުރައްވާފައިވެއެވެ.“ [62]

އަދި އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

”الله تعالى ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ:

﴿ أفلا يتدبرون القرآن أم على قلوبٍ أقفالُها ﴾ (محمد : 24)

”ފަހެ، އެމީހުން ޤުރުއާނާއިމެދު، ފިކުރުކޮށް ނުވިސްނަނީ ކީއްތޯއެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންގެ ހިތްތައް (ޤުރުއާން ވިސްނުމުން) ތަޅުލެވިފައިވަނީ ކީއްތޯއެވެ؟“ [63]

އަދި الله تعالى ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ:

﴿ أفلم يدبروا القول أم جاءهم ما لم يأت ءابآءهم الأولين ﴾ (المؤمنون : 68)

”އެމީހުން (الله تعالىގެ) ބަސްފުޅާމެދު ފިކުރުވެރިކަމާއެކު ނުވިސްނަނީ ކީއްތޯއެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންގެ މުސްކުޅި ކާބަފައިންގެ ގާތަށް ނާންނަނިކަމެއް އެމީހުންނާއި ހަމައަށް އައީ ކީއްތޯއެވެ؟“ [64]

އަދި الله تعالى ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ:

---

62. މަޖްމޫޢު ފަތާވާ 149/16

63. ސޫރަތު މުޙައްމަދު 24

64. ސޫރަތު މުއުމިނޫން 68

﴿ أفلا يتدبرون القرآن ولو كان من عند غير الله لوجدوا فيه إختلافاً كثيراً ﴾

(النساء : 82)

”ފަހެ އެމީހުން ޤުރުއާނާމެދު ފިކުރުވެރިކަމާއެކު ނުވިސްނަނީ ހެއްޔެވެ؟ الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކުން އެ ހަދިސްފުޅުވާނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އޭގެން އެތައް ފުށުއެރުންތަކެއް ފެންނީހެވެ.“ [65]

ވީމާ، الله تعالى ކާފަރުންނަށާއި މުނާފިޤުންނަށް ޤުރުއާނަށް ވިސްނުމަށް އަންގަވަމުން އެނގިގެންދަނީ، ޤުރުއާނުގެ މާނައަކީ ކާފަރުންނާއި މުނާފިޤުންނަށް ވިސްނޭނެ އަދި ދެނެގަނެވޭނެ އެއްޗެއް ކަމެވެ.“[66]

އަދި އެކަލޭގެފާނު (އިބްނު ތައިމިއްޔާ) ވިދާޅުވިއެވެ: ”ވީމާ، الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކަމެއް ވާޖިބް ކުރެއެވެ.

އެއްކަމަކީ: އެއަށް ވިސްނުމެވެ. އެ ދެނެގަތުމެވެ. އެއީ، އޭގައި އޮތް އެއްޗެއް އެނގުމަށްޓަކައެވެ.

ދެވަނަކަމަކީ: އެއަށް ޢަމަލުކުރުމެވެ. އެހެންވީމާ، ޤުރުއާނުގެ އަޙްކާމްތައް ނުވަތަ ޤުރުއާނުގެ އަމުރުތަކާއި ނަހީތަކަށް ތަބާވުމަށް މިކަމާއި އެކަލޭގެ. އަދި މިކަމަށް އެއަށް ޢަމަލުކުރުމެވެ. އެކަމަކު ފަހުމުގެ ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުގައި ވިޔަސް ހޯދާ ގޮސްފިއެވެ. އަދި ހާލަތަށް އެ ވިސްނައެވެ. އެކަމަކު އެއަށް ޢަމަލެއް ނުކުރެއެވެ. ފަހެ، ހާލު ގޮސްފިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އެއަށް ޢިލްމު ހޯދުމަށް ވިސްނަން އެ ފަހުމުގެ އެއަށް ޢަމަލުކުރަން ޖެހެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ހޯދުމަށް ވިސްނުމުގެ ސަބަބުން ފިކުރުވެރިކަމާއެކު އެއަށް ޢަމަލުކުރަން ޖެހޭނެއެވެ. ވީމާ، ސަބަބުން ފިކުރުވެރިކަމާއެކު އެއަށް ޢަމަލުކުރުމުން ދުނިޔެއާއި ވިސްނުން ކާމިލުވެއެވެ. އަދި އާޚިރަ އަދި ކުރިއަށް ގެންދިއުމުގެ ހޯދަންވާނެ ފަހުމަށް ވިސްނުމާ ކާމިލުވެއެވެ. އަދި އާޚިރަ އަދި

---

[65]. ސޫރަތުލް ނިސާ 82

[66]. މަޖްމޫޢު ފަތާވާ 158/5

ކުރައްވާފައިވަނީ ކޮންކަމެއްތޯ އެނގޭ މީހާ، އެކަލަނގު އޭނާ އޭގެ ވާޖިބުކަން ޤަބޫލުނުކޮށް އިންކާރުކުރެއެވެ. ފަހެ، އޭނާއަކީ ކާފިރެކެވެ. ވީމާ، الله މިކަމާއި މިކަމުން ކާފަރުން ގޯސްލުކަން ދުރުކުރައްވާށިއެވެ.“[67]

އިބްނި ޤައްޔިމް رحمه الله، الله تعالىގެ މިބަސްފުޅަށް ވިދާޅުވިއެވެ:

الله تعالىވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ:

﴿ وقالوا لو كنا نسمع أو نعقل ما كُنا في أصحاب الجحيم ﴾

”އެމީހުން އިތުރަށް ބުނާނެއެވެ: "އަހަރެމެންނަށް އަޑުއެހުންނަމަވެއެވެ. ނުވަތަ އަހަރެމެންގެ ވިސްނުމުގެ ބޭނުން ކުރިނަމަ، އަހަރެމެން ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރޭގައި ނުވީހެވެ." “ [68]

(އިބްނި ޤައްޔިމް رحمه الله ވިދާޅުވަނީ): ”ވީމާ އެމީހުންގެ ހިތައިން ބާޠިލު އަޑުއިވުމަކީ ދެރަވުމާއި ގެއްލުމުގެ އަޑުއިވުމެވެ. އަދި الله تعالى ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ:

﴿ ولو علم الله فيهم خيراً لأسمعهم ﴾

”އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް އެމީހުންގެ ތެރެއިން الله ދެނެވޮޑިގެންވާނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން އެއިލާހު އެމީހުންނަށް އަޑުއެހުން ދެއްވީހެވެ.“ [69]

---

[67] މަޖްމޫޢު ފަތާވާ 147/23

[68]. ސޫރަތުލް މުލްކު 10

[69]. ސޫރަތުލް އަންފާލް 23

އޭގެ މާނައަކީ 'އައްލާހު އުމުރުތަކަށް ބަރަކާތް ދެއްވިހެވެ.' އަދި މިތަނުގައި އަޑުއިވުމަކީ ބަރަކާތުގެ އަޑުއިވުމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އުމުރުތަކަށް އަޑުއިވުނެވެ. އަދި އެއާއިއެކު ދުއްޔަތް ފާއިތުވިއެވެ.“ 70

ޝައިޚް އިސްޙާޤު ބިން ޢަބްދުއް ރަޙްމާން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

”އެބަސްއެއްގެ މައްޗަށް ރިސާލަތު އަދި ދުރުއާން ނާޒިލުވި ޤަޞްރުއްސަލާމުގައި މަތީން 'ފުޅުތަކުގެ' ގެ މިހުސްނަސް މުސްލިމުންނަށް ނުލިބޭނެކަމަށް އިތުބާރުވެއެވެ. އަދި އުމުރުގެ މައްޗަކަށް ފަދަ ދުޢާކުރުމަކީ الله އަށް ދޭހަކުރުމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އިލްމުވެރިންގެ ފަރުދަކީ ހަލާކުގެ ފާރަވެ ދުވަހު އުމުރުތަކަށް ބަރަކާތްލިބުމަކީ ގުދަނެއެވެ.“ 71

އަދި ޝައިޚް އިސްޙާޤު ބިން ޢަބްދުއް ރަޙްމާން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

---

70. މިފްތާޙު ދާރުއްސަޢާދަތު 1/81-105

71. އައްޟުޢަފާއު ވަލްމަތްރޫކީން، ނަސާއީގެ: "ބުކުރު ތަކްފީރު މުޙައްމަދު ވަލީ ފަރަޤް ބައްޔަށް ޙާމިލް ބުއްޔަތް" ސަފްހާ 171

"އަދި الله تعالى، އެއިލާހުގެ އަޅުތަކުންނާދޭތެރޭ ހުކުމް ކުރައްވަނީ އަދުލުވެރިކަމާއި ހިކުމަތް ތެދުވެރިކަމުންނެވެ. ފަހެ، އެބަޔަކަށް ރަސޫލުން މެދުވެރިކުރައްވައި ހުއްޖަތް ޤާއިމް ކުރައްވައިފައި މެނުވީ الله تعالى އެބަޔަކަށް އަޒާބެއް ނުދެއްވާނެއެވެ." 72

އަދިވެސް ޝައިޚް އިސްޙާޤު ބިން ޢަބްދުއް ރަޙްމާން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

"އެހެނެއްކަމަކު، އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވަނީ އިސްލާމްދީން ކިޔަވައި އެކަން ދީނަކަށް ތަބާވާ މީހަކީ ކާފަރެއް ކަމުގައި އިޢާން ކުރުމެވެ. ޤަބޫލުކުރުމުންނެވެ." 73

އިމާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބުގެ ދަރިކަލުންކަމުގައިވާ، ޝައިޚް ޙުސައިން އާއި ޝައިޚް ޢަބްދު الله رحمهم الله ވިދާޅުވިއެވެ:

"ޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން މީހަކު މިދަޢުވަތުގެ ކުރިން މަރުވެއްޖެނަމަ އޭނާގެ ހުކުމަކީ މިއީއެވެ؛ އޭނާއަކީ ޝިރުކު ކުރާ މީހެއްކަން، އަދި ޝިރުކުގެ މަގަށް ތަބާވާ މީހެއްކަން ކަށަވަރުން އެނގޭނަމަ، އަދި މަރުވީ އެގޮތުގެ މަތީގައިކަމަށްވާނަމަ

---

72. ބަޓީދަރުމަތީ މުވައްޙިދީން، ރިސާލަތު: "ހުކުމް ތަކްފީރުގެ މުޖްތަހިދުން ވަތް ފަރަޤީ ބައްސަރު ޤާނޫނު ބައްޔަތް ވަ ފަރުމާނު ބައްޔަތް" ސަފްހާ 184

73. ބަޓީދަރުމަތީ މުވައްޙިދީން، ރިސާލަތު: "ހުކުމް ތަކްފީރުގެ މުޖްތަހިދުން ވަތް ފަރަޤީ ބައްސަރު ޤާނޫނު ބައްޔަތް ވަ ފަރުމާނު ބައްޔަތް" ސަފްހާ 184

ޒާހިރުވެގެންވާކަމަކީ އޭނާ މަރުވީ ކާފަރަކަށް ކަމުގައިކަމެވެ. އަދި އޭނާއަށްޓަކައި ދުޢާކޮށްގެންނުވާނެއެވެ. އޭނާއަށްޓަކައި ހަދިޔާކޮށްގެންނުވާނެއެވެ. ނުވަތަ އޭނާގެ ނަމުގައި ސަދަޤާތެއް ދީގެންނުވާނެއެވެ. ފަހެ، އޭނާގެ މައްޗަށް ޙުއްޖަތް ޤާއިމް ވުމަށްފަހު އެއާއި އިދިކޮޅަށް އޭނާ ގޮސްފިނަމަ ދުނިޔޭގައި، ޒާހިރުވެގެންވާ ގޮތުގެ އަދި ޒާހިރުވެގެންވާގޮތުގައި އޭނާއަކީ ކާފަރެކެވެ. އަދި އެމީހެއްގެ މައްޗަށް ޙުއްޖަތު ޤާއިމް ނުވަނަމަ، ދުނިޔޭގައި އޭނާގެ މައްސަލަވަނީ ﷲ تعالى އަށެވެ."[74]

ޝައިޚް އިސްޙާޤު ބިން ޢަބްދުއް ރަޙްމާން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

"ޝައިޚް ސުލައިމާން ބިން ޢަބްދު ﷲ رحمه الله ، ތައުޙީދުގެ ޝަރަޙާގައި އެމައްސަލައެއްގައި އޭގައި ތަފްސީލުކުރައްވާފައިވެއެވެ: ހަމަކަށަވަރުން، ތައުޙީދުގެ ކަލިމަ ކިޔުމުން، އަދި ނަމާދުކުރުން، ޒަކާތްދިނުން، އަދި އެކަމަކު ތައުޙީދާއި ދެކޮޅަށް (އޭނާގެ) ޢަމަލުންނާއި، އަދި ބަހުން ސާފުކުރުމުން ދުރުކޮށް އަދި ސާފުވުމުގެ ޔަޤީނުން އެހީއަށް އެދުމުން ނުވަތަ އެމީހުންގެ ނަމުގައި ޛަބަޙަކާ މީހަކީ ހަމަކަށަވަރުން ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނަށްވުރެ ނުބައި މީހެކެވެ. އެމީހުންވެސް ކާފިރުން ހިމެނެއެވެ. އަދި އޭނާއާއި ދެކޮޅަށް ދަނީއެވެ. ފަހެ، މިއަށް ބިނާކޮށް (ބުނަމެވެ.) މުޝްރިކަކަށް ބަޔާންކޮށް ދޭންޖެހޭ[75] ބުނާ މީހާއަށް، ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނަށްވެސް ބަޔާންކޮށްދޭންޖެހޭނޭ ބުނުން ލާޒިމް ކުރެއެވެ. އަދި ޔަހޫދީންނާއި

---

[74]. އައްދުރަރުއް ސަނިއްޔާ 142/10

[75]. ތަރުޖަމާން: އެބަހީ، ތަކްފީރު ކުރުމުގެ ކުރިން ބަޔާންކޮށް ދިނުން

ނަސޭހަތްއިންނަންވެސް ތަކްލީފުކުރެވޭނީ ބަޔާންކޮށްދިނުމަށްފަހު ކަމަށް ޢާލިމް ކުރެއްވެ.
ވަރަ، މިއީ މިޙިސާބުގައި ވަރަށް ބޮޑަށް ފާހަގަކުރެވޭނެ ކަމެކެވެ.“ !![76]

---

[76]. އަޤީދަތުލް މުވައްޙިދީން، ރިސާލަތު: "ހުކުމް ތަކްފީރުލް މުއައްޔަން ވަލް ފަރަޤު ބައިނަ ޤިޔާމިލް ޙުއްޖަތި ވަ ފަހުމިލް ޙުއްޖަތި" ޞަފްޙާ 178

މައްސަލަ 4

“އެމީހުންނަކީ ޖާހިލުންނެވެ.” އެކަންކަމުން ދިދީ ޖާހިލުކަމުގެ ސަބަބުން އުޒުރުވެރިވުމާބެހޭ މައްސަލައެވެ. (އަލް އުޒުރު ބިލް ޖަހްލް) އެވެ.”[77]

ވީމާ، ނަޖްދުގެ އިމާމުން ދިކުރު ކުރައްވާފައިވާ އެއްޗެއް އަހަރުމެން ދިކުރުކޮށްލާނަމެވެ:

ޝައިޚް އިސްޙާޤް ބިން ޢަބްދުއްރަޙްމާން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

---

[77] ތަރުޖަމާން: ސަމާލުކަމަށްޓަކައެވެ! ބޮޑު ޝިރުކު އާއި ބޮޑު ކުފުރަށް ވެއްޓޭ ކޮންމެ މީހަކީ ކާފިރެކެވެ. އަދި މުޝްރިކެކެވެ. ފަހެ، މިއީ މިދުނިޔޭގައި އޭނާގެ ޙުކުމެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައި އޭނާގެ ޙުކުމަކީ، އޭނާ އަދި އޭނާގެ މައްޗަށް ހުއްޖަތް ޤާއިމް ނުވާ ވީއްނަމަ އަޒާބު ނުލިބޭނެ ވީހެވެ. އެހެނީ الله تعالى ވަޙީ ކުރައްވަނީ:

﴿ وما كُنا معذبين حتى نبعث رسولا ﴾ “އަދި ތިމަން (الله) ރަސޫލެއް ފޮނުއްވައިފުމަށް ދާންދެން އަޒާބެއް ނުދެއްވަމެވެ.” (ސޫރަތުލް އިސްރާ 15)

ފަހެ، މިއީ އާޚިރަތުގައި އުޒުރު ދިނުމުގެ ޙުކުމެވެ. ވީމާ، މިދުނިޔޭގައި އޭނާގެ މުޢާމަލާތަ ކުރުމާއި، އާޚިރަތުގައި އޭނާގެ މުޢާމަލާތް ކުރުމާ މިއީ ދެކޮޅު ކަމެކެވެ. އެކަމަކު، މިކަން ކުރައްވަނީ މުރުޖިއާ ސަލަފީންނަށް ވަރަށް ބޮޑަށް އޮޅިފައެވެ. އެހެނީ، އެ މުޖްތަހިދީން ވަނީ ޖާހިލު ކަމުގެ ޢަމަލުތަކުގައި ވާވަރު، މަގު އޮޅިފައެވެ. އަދި އަހަރެންގެ އަޚުންނާއި އުޚުތުންނެވެ! ސަމާލުކަމަށްޓަކައެވެ! ހަމަހަމަކަރުން، ޙަދީޘާއި މައްސަލަތަކުގައި މުސްލިމުން ކުފުރުގެ ކަމާބެހޭ ބާވަތްތައް ދިރާސާކޮށް، ނޫނީ އާއްމުން ޤަބޫލު ނުކުރެވޭނެއެވެ.

"އިބްނި ޤައްޔިމް رحمه الله "ޠަބަޤާތުލް މުކައްލަފީން" ގައި ވިދާޅުވިއެވެ:

"އެއްބަސްވެވޭނެވާ ގޮތުގައި، އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ވެރިންނަށާއި، އެމީހުންގެ އިމާމުންނަށް (ސިޔާސީ ކުރުމުގައި) ތަޤްލީދުކުރި ޤާނޫނު ބަދަލުކުރުމުގައިވިޔަސް އެމީހުންނަކީ ކާފަރުންނެވެ.

އެކަމަކު، ބިދުޢައިގެ ބައެއް މީހުން ބުނާގޮތުގައި އެމީހުންނަކީ ކާފަރުންނޫ ނުބަނުވާނެއެވެ. އަދި ދަރުވަޅު ނުފެނާ މީހުންނާ ހަމައަށް ބައެއްކަމުގައި ހަދައެވެ. ފަހެ، މި (ބިދުޢައިގެ) މީހުން ބުނާ މިވާހަކައަކީ މުސްލިމުންގެ އިމާމުންގެ ތެރެއިން އިމާމެއްވެސް، ސަޙާބީން رضى الله عنهم ގެތެރެއިން ބޮޑުއްވެސް އަދި ތާބިޢީންގެ ތެރެއިން ބޮޑުއްވެސް އަދި އޭގެ ފަހުން އައި މީހުންގެ ތެރެއިން މީހެއްވެސް ބުނެފައިވާ އެއްޗެއްނޫނެވެ. އެބޭފުޅުންގެ މަޒްހަބެއްނޫނެވެ. އެހެނެއްކަމަކު، މިއީ އިސްލާމްދީނުގައި ބިދުޢަ އުފެއްދި 'ޚަވާރިޖު' ބައެއް މީހުންގެ ފަރާތުން އިނގިފައިވާ ގޮތެކެވެ. ބަހެކެވެ."[78]

ޝައިޚް ޢަބްދުއްރަޙްމާނު ބިން ޙަސަން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

ޢައްލާމާ އިބްނި ޤައްޔިމް "ޠަބަޤާތުއްނާސް" ގައި ވިދާޅުވިއެވެ:

"ހަމަކަށަވަރުން، الله تعالى ޤުރުއާނުގައި، އެއްތަނަށްވުރެ ގިނަ ތަންތާނގައި ކާފަރުންގެ ތެރެއިން އެމީހުންގެ އަސްލާފުންނަށް (އެބަހީ: ކުރީން ގޮސްފައިވާ މީހުންނަށް) ތަޤްލީދުކުރި މީހުންނަށް ހުރި އަޒާބާއިބެހޭ ގޮތުން ޚަބަރުދެއްވާފައިވެއެވެ.

---

78. ޢަޤީދަތުލް މުވައްޙިދީން ރިސާލަތު: (ޙުކުމް ތަކްފީރުލް މުޢައްޔަން ވަލް ފަރުޤު ބައްނަ ޤިޔާމިލް ޙުއްޖަތި ވަފަހުމިލް ޙުއްޖަތި) ޞަފްޙާ 183

އަދި ޚަބަރުދެއްވާފައިވަނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނަރަކައިގައި (އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ) ދެބަސްވާނެކަމެވެ.

الله تعالى ވަޙީކުރައްވަނީ:

﴿ ربنا هؤلاء أضلونا فآتم عذاباً ضعفاً من النار قال لكل ضعف ولكن لا تعلمون ﴾ (الأعراف : 38)

“އޭ އަހަރެމެންގެ ރައްބެވެ. އަހަރެމެންނަށް މަގުފުރެދުނީ އަޅުގަނޑުމެން މިމީހުންނެވެ. ފަހެ، އެމީހުންނަށް ނަރަކައިގެ ޢަޛާބުން ދެގުނަ ޢަޛާބު ދެއްވާނދޭވެ. މާތް الله تعالى ވަޙީކުރައްވާނެއެވެ: “ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ހަމަ ކޮންމެ މީހަކަށް ދެގުނަ ޢަޛާބުވެއެވެ. އެކަމަކު ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.”[79] (ޚުލާސާކޮށްދިނީ ބަސް ނިމުނީ)

އަދި މިއީ “އަލްމިންހާޖު” ގައި ޝައިޚުލްއިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ގެ ވިދާޅުވުމެވެ. އެއީ މިޖަވާބުގައި އަހަރެމެން އެކަށޭގޮތުގެ އަޤީދާގެ ބައިނުން އިސްލާމް ދުރުކުރަނިވި އެއްޗެއް އެއްބަސްވެވޭގޮތަށް ޢުމަރު ބަސްފުޅެވެ. އެކަށޭގޮތުން (އިބްނު ތައިމިއްޔާ) ވިދާޅުވިއެވެ:

“މުސައިލިމަތު އަލްކައްޛާބާއި ތާޢައްޖުބުވާ ޢަނާދައަށް ތަބާވާ މީހުންނާއި، އަދި އެމީހުން ނުވެސް މީހުންތަކަ އަބޫބަކުރު رضى الله عنه އާއިދެކޮޅަށް ވަދެކުރި މީހުންނާއި، އެމީހުންނަށް ތަބާވާ މީހުންނަކީ މުރުތައްދުވެގެންގައި އެންމެ ވަރުގަދަ މީހުންނެވެ. އަދި މުރުތައްދުވެގެންގައި މިސްކީނުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ގޮވާކަން ބޮޑު ބައެކީ “އަލްރާފިޟާ” އެވެ. އަލީ رضى الله عنه އެމީހުން އަންދާލެއްވިއެވެ. އަދި “އައްސަބާއިއްޔާ” އެވެ. އެއީ ޢަބްދުالله ބިން ސަބާއަށް ތަބާވާ މީހުންނެވެ. އެމީހުން އަބޫބަކުރާއި ޢުމަރު رضى الله عنهم އަށް ނުބައި ބަސްތައް ކިޔުން ގޮވާކުރިއެވެ.

---

[79]. ސޫރަތުލް އަޢްރާފު: 38

އަދި އަލްމުޚްތާރު ބިން އަބީ އުބައިދަކީ ނަބީކަމުން ދަޢުވާކުރާކަން ޘާބިތު ވިމުންގެ ތެރެއިން އިސްލާމްދީނަށް ނިސްބަތްވެގެންވީ ފުރަތަމަ މީހެކެވެ. އަދި ކައިސާނީ 'ސީޢާ'އިންގެ ތެރެއިންނެވެ.[80] ވީމާ، އެނގިގެންދަނީ، މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން މުރުތައްދުވި ގިނަ މީހުންނަކީ ސީޢާއިންނަކަށެވެ. އެއީ، އެހެނިހެން ފިރުޤާތަކުން މުރުތައްދުވި މީހުންނަށްވުރެ ސީޢާއިންގެ ތެރެއިން މުރުތައްދުވި މީހުންގެ އަދަދު ގިނައެވެ. އަދި "އަލްޤަރާމިޠާ" ގެ މުރުތައްދުކަމަށްވުރެ ނުބައި މުރުތައްދެއް ނުވާނެކަން އެނގިފައިވާ ސަބަބަކީ މިއީއެވެ. އެއީ "އައްސަބައިއްޔާ" އަދި "އިސްމާޢީލިއްޔާ ބާޠިނިއްޔާ" ގެ މުރުތައްދުކަމާއި އަދި އެމީހުންނާ އެއްފަދަ މީހުންގެ މުރުތައްދުކަން ފަދައިންނެވެ." (ނަޤުލުކުރެވުނު ބަސް ނިމުނީ)

އަދި އެނގިގެންވާގޮތުން: ހަމަކަށަވަރުން މިބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ގިނަ މީހުންނަކީ ޣާލީތުންނެވެ. އެމީހުން ވިސްނީ އެމީހުން ވަނީ ބައްޔެއްގެ ދަށުގައިކަމެވެ.

80. ސީޢާ އަކީ "ރާފިޟާ" އިންނެވެ. އެމީހުންނަކީ ﷲ تعالى އަށް ކާފަރުވާ ބައެކެވެ. ސީޢާއިންގެ އަޤީދާގައި ޢާއިޝާ **رضى الله عنها** ގެ ނަންފުޅު ޗިއްޕާއިން ހުތުރުކުރެއެވެ. (ﷲ تعالى އެކަމަނާ ބަރާއަތްކުރައްވާފައެވެ. އަދި އެކަމަނާގެ ކުށެއް ނެތްކަމަށް ޤުރުއާނުގައި އެންގެވިއެވެ.) އަދި އެމީހުން ބުނަނީ ޤުރުއާނަކީ ފުރިހަމަ ނޫން އެއްޗެއްކަމުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިބްނު ޢައްބާސް **رضى الله عنه** ވިދާޅުވިއެވެ: "ޤުރުއާނުގެ އެންމެ އާޔަތަކަށްވެސް ކާފަރުވާ މީހާ، ފަހެ، މުޅި ޤުރުއާނަށް ކާފަރުވެއްޖެއެވެ." އަދި އެމީހުން އަހުލުބައިތު އާއި ޞަޙާބުން رضى الله عنهم އަށް ނުބައިކޮށް ވާހަކަ ދައްކައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ޢަލީ **رضى الله عنه** އަކީ އިލާހެއްކަމުގައި ބުނި މީހުންވެއެވެ. ފަހެ، ޢަލީގެ ރަޙުމަތުން އެމީހުންނަށް ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. އެމީހުންގެ ބާރުގެ މީހުންނާއި ޖެހިފުންނަށް ކާފަރުވުންނެވެ. އަދި ރާފިޟާއި ބާޠިލްގޮތުން ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ބާބުން "މިން ޢަޤީދަތިއްޝީޢާ" (ސީޢާއިންގެ ޢަޤީދާއިން) ބަލާށެވެ.

އެނގެއްކަމަކު، އެހުރިއާ ކަމަކާއެކުގެ، ޝައިޚުލްއިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ބުނުއްވުކުރެއްވީ އުމުރުންނަކީ ނުބައިވެގެންވާ މުޖުތަމަޢު ކަމެއްގެ ބައެއްކަމުގައެވެ.”[81]

ޝައިޚުލްއިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

“އަދި ”ދަރާރު“ (އެބަހީ: މަގުފުރެދިގެން ދިޔުން) އާންމުކޮށް ބޮޑުންނަށްތަބާވުމާ ހިނދު، ޢާދައި ތެދުމަގުން ގަސްތުގައި މަގުފުރެދިގެން ދާދިރުންގާއި ޖާހިލުކަމުގެ ސަބަބުން މަގުފުރެދިގެން ދިޔުން ޝާމިލުވެއެވެ. ހިމެނެއެވެ. އަދި އެކަން ތާޢީމުކުރަނީ އާންމަން ބަދަލުވުމަށް ދިޔުމެވެ. ފަހެ، الله تعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ إنم ألفوا آباءهم ضالين فهم على آثارهم يهرعون ﴾

“ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކާބަފައިން ނުބައި މަގެއްގެ މަތީގައި ވަނީކަން އެމީހުންނަށް ފެނުނެވެ. ފަހެ، އެކާބަފައިންގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް ތަބާވުމަށް އެމީހުން އަވަސްވެގަތެވެ.”[82]

އަދި الله تعالى ވަޙީކުރައްވަނީ:

﴿ ربنا إنا اطعنا سادتنا وكُبراءنا فأضلونا السبيلا ربنا آتم ضعفين من العذاب والعنهم لعناً كبيراً ﴾

“އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ: ”އަހަރުމެންގެ ރައްބެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އަހަރުމެން ކިޔަމަންވީ އަހަރުމެންގެ ވެރިންނަށާއި އަހަރުމެންގެ ބޮޑެތިންނަށެވެ. އަދި (ފަހެ)މަގުން އަހަރުމެން މަގުފުރެއްދީ އެމީހުންނެވެ. އަހަރުމެންގެ ރައްބެވެ! އެމީހުންނަށް ބަލާޔުގެ

81. އައްދުރަރުއް ސަނިއްޔާ 11/479-482

82. ސޫރަތުއް ޞާއްފާތު: 69-70

ދެގުނަ ދެއްވާނދޭތޯ. އަދި ވަރުގަދަ ލަޢްނަތް ދެއްވުމަކުން އެމީހުންނަށް ލަޢްނަތް ލައްވާނދޭތޯ!"[83] [84]

އަދި އެކަލޭގެފާނު (އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ:

"އަދި މިތަނުގައި މަޤްޞަދަކީ، ހަމަކަށަވަރުން އެއިލާހުގެ އާންމު ރިސާލަތަށް ފާޅުގައި ޤަބޫލުކުރާ މީހުންގެ ތެރޭގައި، އެތެރެކުރުން އެރިސާލަތުގެ ބާރުލުވާ ކަންތައް، ބާރުކޮށްލާ ކަންތައް (އެބަހީ: އެރިސާލަތުގެ ބާރުލުވާކަން) ޤަބޫލުކުރާ (އީމާންވާ) މީހުންނެވެ. ވީމާ، އެފަދަ މީހަކީ މުނާފިޤަކަށްވެއެވެ. އަދި އޭނާއާއި އޭނާ ފަދަ މީހުންނަކީ الله تعالى ގެ އެކުވެރިންކަމުގައި އޭނާ ދަޢުވާކުރެއެވެ. އެއީ، އެމީހުންގެ އެތެރެހުރުމުގައި ރަސޫލާ އެކަމަކައިގެން ވަޖައިގެންނުވިކަމަކަށް ކުރުމުވެއެވެ. ތަނާ، މީހުން ދިމާވި އެމީހުންގެ ޒާހިރުގެ ސަބަބުންނެވެ. ނަމަވެސް އެމީހުންގެ ބާޠިނުގެ ސަބަބުންނެވެ."[85]

އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނު (އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله) ވިދާޅުވިއެވެ:

"ފަހެ ކާފަރުވާފަދަ ޖަހްލާއި ބުނެވިދާ ނުވަތަ އެފަދަ ބަދަލެއްކަށްދި މިހާ ކާފަރުވާނެއެވެ. އެއީ އޭނާ ކާފަރުވާން ގަސްތުކޮށްނުކުރިކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ. އެހެނީ، الله އިލާހަކުރެއްވި އަޅަކު ދީނުވި ކާފަރުވާކަން ގަސްތުކޮށް ނުކުރާނެއެވެ."[86]

---

83. ސޫރަތުލް އަޙްޒާބު: 67-68
84. މަޖްމޫޢުލް ފަތާވާ 166/7
85. މަޖްމޫޢުލް ފަތާވާ 168/11، 169
86. އައްޞާރިމް އަލްމަސްލޫލް، 178

އަދިވެސް އިބްނި ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

"ހަމަކަށަވަރުން މިސްކީނުންގެ ތެރެއިން އެތައްބަޔަކު ޤިޔާމަތުގެ ތަންތަނުގައި އަދި ޤިޔާމަތުގެ ޖަމާޢަތްތަކުގައި ބޮޑު ސިފަތުގެ ކަންތައްތަކުގައި އުމުރުންނަށް ނޫނަގެނިނު އިމްތިޔާޒްކުރުވިފައިވެއެވެ."[87]

އިބްނި ޤައްޔިމް رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

"ބުނެވިއްޖެނަމައެވެ: 'ޞަބުރުކަން އަޅުކަން ކުރާ މުއުމިން އުފުލުމުގައި ޤުރުބުނަކަމީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ ޞަބުރުގައިވާ މުއުމިނަކީ މަޤާމުގައިވާ ބަލާއިކަމާއި، ޞަބުރުގައިވާ މުއުމިނަކީ ޞަބުރުކަން އަޅުކަން ކުރާ މުއުމިނުން ގެއްލުމެއް ދިނުމަކީ ނުވަތަ ފައިދާއެއް ދިނުމުގެ ބާރު ލިބިގެން ނުވާ ބައްޔަކާމާއި، (އަދި) މަރުވެފައިވާ މުއުމިނަކަން ދިރިއުޅުމަކަށް ގެނައުމަށް އަދި އަޅުން ދިރުއްވުމަކަށް ގެނައުމަށް (ޞަބުރުކަން އަޅުކަން ކުރާ މުއުމިނަކަން ބާރު ލިބިގެން ނުވާކަން) އެނގިގެންވާ ހުރެގައި ޞަބުރުކަން އަޅުކަންކުރަނީހެއްޔެވެ؟'

ޖަވާބުގެ ގޮތުގައި ބުނެވިފައިވަނީ:

"އެމީހުން އެކަމުގެ ތެރެއިން ދިރުމަކަން ފުރުޞަތުގައި ސަވާބަކީ الله تعالى އެއިރާދަކުރާގެ ދަރުސަތާ އެކަމާއިގެން ފުރުޞަތުގަވި ކަމުއްޔެއް ބަދުޒަމާންތުކު ވާ ޤަބޫލުކުރެވޭނެ. އަދި ތަޢުރީފު ކަނަވަރުކުރުމަނާއި، ޝިރުކަން މަގުފަހިކުރާ އެންމެހާ ކަމެއް ނަޢުޒުބިއްލާހު ދަރުސުން އެކަމަކާއިގެން ފުރުޞަތުދިނުމުގެ ޤަބޫލުކުރެވެއެވެ. މިމައްސަލައިގައި އެމީހުންނަށް ލިބިގައިވާ އިލްމަށް ވަރަށް ކުޑަ އެއްޗެކެވެ. އެހެންކަމުން ސަލަފީން އެމީހުންނަށް

[87]. މަޖުމޫޢު ފަތާވާ 387/22

ޖުމްހޫރަށް ދަރުވަޅު ދިނުމެވެ. ދެން، (ޝާފިޢީންގެ) މިދަރުވަޅު ބޭނުންކުރާ ތަކަ އިތުރުވެއް އުމުރުންނަކަށް ލިބިދެއެއް ނުވެއެވެ. އަދި އުމުރުންނަށް ޤާނޫނުކުރުން ލިބިދެއިވާ އެއްޗަކާ އެއްގޮތަށް ގޮތުގަމެން ޤަބޫލުކުރެވެއެވެ. އަދި އިތުރުން ލިބިދެއިވާ މިންވަރަކާއި އެއްވަރަށް، އެއްގޮތަށް ގޮތުގެ މަތިން ސަލާމަތްވިއެވެ.“[88]

ޝައިޚު އަބްދުﷲ ބިން އަބްދުއްރަޙްމާން އަބާ ބުޠައިން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

”އަދި ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން އަބްދުލްވައްހާބުގެ ރިވާޔަތްތަކުން އަސާސަ އެއްކަލަ އެކަމަކަށް މުސްލިމުންގެ އިޖުމާޢު އެއްކޮޅެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ﷲ تعالى އާ އާއި (އެބަހީ: އަޅުކަންކުރާ މީހާ) އާއި ދެމެދު ދެމެދުވެރިން ދެމެދުވެރިކަމާ އާއި ދެމެދުވެރިންނަށް (ނުވަތަ ދެމެދުވެރިއަށް) ތަވައްކަލުވާކަން އަދި ދެއިދާ ގެނައުމަށް އެދި ގޮވާ ނުވަތަ ހިމާޔަތްކުރުމަށް އެދި ގޮވާ މިހަލަ ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރު މުޝްރިކެކެވެ. މިކަމުގައި ޚިލާފު މިޔާއި އުނދުން މީހުން ނޭގިފުވެއެވެ.

އުނގެނެންވާ ގޮތަކީ މިވެ ސުވާލަކީ: ހަމަކަށަވަރުން މުޙައްމަދު صلى الله عليه وسلم ގެ ރިސާލަތު މިކަމަށް ޤަބޫލުކުރާ ހިނދު، އަދި އާނާ ޤުރުއާނަށް އިމާންވާ ހިނދު އަދި ޝަރީޢަތުގެ ވަޙްޝީލަކީ ބޭނުކަން ބައްޓަނުން ﷲ އެދުނުގެ ފޮނުވައި ދިނުމުގައި ބަޔަކާ އެއްކަމަކަށް އާދޭ އަދި ހިނދު، ހަމަކަށަވަރުން އެއިލާހު ޝަރީޢަތުގެ މިޔާއި ނުބައިސަލާމަތުގައި ޝަރީޢަތް ކުރާ މިޔާވަސް އަބަދުގެ އަބަދަށް ނަރަކައިގައި ކަން އެނގެއެވެ. ދުނިޔެ، އެއީ ޝަރީޢަތަށް އެނގޭހިނދު އާނާ ޝަރީޢަތް ކުރާނުހުއްޓެވެ؟ ބައްދި ސަލާމަތުން ހުރި މިހަކަ

88. އިލާޤަތުލް ދަރުޖާން: 332/1

މިފަދަކަމެއް ނުކުރާށެވެ. ފަހެ، މިކަން ހިނގަނީ އެއީ ޝިރުކުކަމާމެދު ޖާހިލުވެގެންވާ މީހުންގެ ފުރުޞަތުންނެވެ.“[89]

ޝައިޚް ޢަބްދުލްވައްހާބް رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

”ފަހެ އިންސާނަކު އޭނާގެ ދުލުން ބުނާ ބަހެއްގެ ސަބަބުން ކާފިރަކަށްވާކަން ކަލޭއަށް އެނގޭއިރުވެ. ބަހެއް ފަހަރު އޭނާ އެބަސް ބުނަނީ އޭނާ ޖާހިލުއްކަމުގައި ވާހިނދުވެ. ފަހެ، އޭނާ ޖާހިލުކަމުގެ ސަބަބުން އުޒުރުވެރިވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި ބަހެއް ފަހަރު އޭނާ އެބަސް ބުނަނީ، އެބަހުގެ ސަބަބުން الله تعالى އާއި ކުއްރަބުވުމަށް ވިސްނަމުންނެވެ. ހާއްބަކާރު މޫސާ عليه السلامގެ މީހުންނާ ބަހާގޮތުން الله تعالى ރިވާކުރެއްވި އެއްޗެއް ކަލޭއަށް އެއިލާހު ވިސްނައިދެއްވައިފިނަމައެވެ. އެމީހުންގެ ކުޑަދަނަކަމާއި ޖިހާލަތުކު މޫސާ ޢަލައިހިއްސަލާމުގެ އަރިހަށް އައިސް ދަންނަވިއެވެ:

﴿ اجعل لنا إلهاً كما لهم آلهة ﴾ (الأعراف : 138)

”އެމީހުންނަށް އިލާހުންތަކެއް ވާފަދައިން އަހަރެމެންނަށް އިލާހެއް ހައްދަވައި ދެއްވާށެވެ.“ (ސޫރަތުލް އަޢްރާފު: 138)[90]

އެހެންކަމަކާއިރު ކަލޭގެ ބިރު ބޮޑުވާނެއެވެ. އަދި މިކަމުން، މިކަމުގެ ވައްތަރުތަކުން ކަލޭ ސަލާމަތްވާނެގޮތްތައް ދެނެގަތުމަށް ކަލޭގެ ޝައުޤުވެރިކަން ބޮޑުވާނެއެވެ.“[91]

---

[89]. މަޖްމޫޢަތުއް ރަސާއިލް ވަލް މަސާއިލް އައްނަޖްދިއްޔާ، ވޮލިއުމް 4/ ދެވަނަބައި، ޞަފްޙާ 477

[90]. ތަރުޖަމާނު: ވިސްނާ ބައްލަވާށެވެ. އެމީހުން އެހެން ބުނީ ޖާހިލުކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ބައްލަވާ ސޫރަތުލް އަޢްރާފު 138

[91]. އަލްދުރަރުއް ސަނިއްޔާ 71/1

އަދިވެސް އެކަލޭގެފާނު رحمه الله އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ބައެއް ކަންތައް ޤަބޫލު ކުރައްވައެވެ. އަދި ކުފުރުގެ ކަލިމަ ގަސްދުގައި ކިޔާ މީހާއި، މަޖުބޫރުކަން ކިޔާ މީހާއި އަދި ބިރުން ކިޔާ މީހާގެ ހުކުމަކީ އެއް ހުކުމެއްކަން ސާފުކޮށް ވިދާޅުވެއެވެ. އިސްތިސްނާވަނީ ހަމައެކަނި މަޖުބޫރުވެއްޖެ މީހާއެވެ.[92] އަދި މަޖުބޫރުވުން ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް އިސްތިސްނާއެއް އެކަލޭގެފާނު ނުކުރައްވައެވެ. މިސާލަކަށް، ޖާހިލުކަމުން، ތަޤުލީދުކުރުމުން، ކުޅުމަކަށްކަން ފަދަ އެއްވެސް އިސްތިސްނާއެއް ނުކުރައްވައެވެ.

އެކަލޭގެފާނު رحمه الله "ނަވާޤިޟުލް އިސްލާމް" (އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ ކަންތައްތައް) ގެ ނިންމުމުގައި ވިދާޅުވެއެވެ:

"އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ މުހިއްމު ކަންތައްތަކުގައި، އެކަމަކީ މަޖުބޫރުކަން ކިޔާ މީހާއި ސީރިއަސްކޮށް ކިޔާ މީހާ ނުވަތަ ބިރުން ކިޔާ މީހާ[93] ދެމެދު އެއްވެސް ފަރަގެއް ނުވެއެވެ. އެއްވެސް ތަފާތެއް ނުވެއެވެ. އިސްތިސްނާ ވާނީ ހަމައެކަނި މަޖުބޫރުވެއްޖެ މީހާއެވެ."[94]

---

92. ތަރުޖަމާން: މަޖުބޫރަކީ ތިމާގެ އިރާދާ ފުރާނައަށް ގެއްލުން ދެވޭނެ ބާރު ހުރި ތިމާއަށް ގެއްލުން ދިނުމަށް ބޮޑުވެ. އަދި އެ އިރާދާ ތިމާއަށް އެ ގެއްލުން ދެވޭނެ ޔަގީންކަމެއް ހުރުމެވެ. ނުވަތަ އެބައިމީހުން ތިމާ އަތުލައިގެން އަނިޔާކުރަމުން ގޮސް ކުފުރަށް މަޖުބޫރު ކުރުމެވެ.

93. ތަރުޖަމާން: ފިރިކަލުން ގެއްލިދާނެތީ ނުވަތަ ވަޒީފާ ގެއްލިދާނެތީ ނުވަތަ މަޤާމު ދަރަޖައާއި ގެއްލިދާނެތީ ނުވަތަ ޖަލަށް ލައިފާނެތީ އެފަދަ ހަވަލުކުރުމުގައި މީހަކަށް ޢުޒުރު ލިބޭކަށް ނުވެއެވެ.

94. ދަރޫސުލް މުހިއްމާތު، ޞަފްޙާ 470

ޝައިޚް ޢަބްދުﷲ ބިން ޢަބްދުއްރަޙްމާން އަބާ ބުޠައިން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

"ވީމާ، އަޅަގަނޑުން ބުނަމެވެ: މިއަދު މި ދަނޑިވަޅު (އެބަހީ: މީސްތަކުން ޝިރުކުކުރަން ހާޒިރުވާ ދުވަސްވަރު) ކައިރި ޝިރުކުކުރާ މީހަކު އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތި ގޮތުގައި މުޝްރިކު ކާފިރެކެވެ. އެއީ، ޤުބޫރުތަކާއި ސުލްޠާނުންނާއި ދަރިކޮޅުމީހުންނެވެ. އަދި އިޖުމާޢުންނެވެ. އަދި އަޅަގަނޑުމެންނަށް އެނގޭއެވެ: އިސްލާމްކަމަށް ނިސްބަތްވާގޮތުން އޭގެ މީހެއް ކުރާނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން އެންމެއަށް އެކަމުގެ ތަރުޖަމާ މަގުދައްކައިދިނީ ޖާހިލުކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަކީ اللهއާއި ވަރަށް ދުރު މީސްވަރުކަން، ވަރަށް ބޮޑު ގޯނާ ކަންނުވާ ވަރުން ދުރުކަށްނަން، ގޯނާ ކަންނުވައިދީ އެއްޗެއްކަމާއި، އަދި އެކަމަކީ ހަމަކަށަވަރުން، الله تعالى ރަސޫލުކުރެއްވި ޝަރީޢަތެއް އަމުރުކުރައްވާ އެންގެވުމަކީ އަމުރުން ނެހިގަތުމެވެ. ތަދު، ހުރިހާ އިލްމުވެރިން އަމުރުކުރާ ތަޤުލީދުކުރުމެވެ. އަދި ޖާހިލުކަމަކީ އުޒުރު ނުދެއްވާކަމެވެ. އެހެން މަގުތަކުގެ ފަރުދުތަކުގެ ބައެއް މީހުން ބުނެއެވެ: "ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުން ޖާހިލުކަމުގެ ސަބަބުން އުޒުރު ލިބިގެންވެއެވެ." ތަދު، މިފަދަ ބުނުމަކީ އިލްމުވެރިން الله تعالى އަށް ރައްދުކުރާ ބަހެކެވެ."[95]

ޝައިޚް ސުލައިމާން ބިން ސަޙްމާން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

"الله تعالى އަށް އިމާންވުމަކީ، އެއިލާހުގެ މަލާއިކަތުންނަށާއި، އެއިލާހުގެ ފޮތްތަކަށާއި، އެއިލާހުގެ ރަސޫލުންނަށާއި، އާޚިރަތްދުވަހަށް އިމާންވުމަކީ އެއްވެސް މީހަކު ޖާހިލު ވިޔަ ނުދެވޭނެއެވެ. އެހެންކަމުން، އެއަށްފަހު ސާބިތުވެގެން ޖާހިލުކަމުގެ

---

[95]. ރައްދުއަލައް ސަނީޢާ 10/404، 405

ސަލަފުބުން އުޅުނު ދިރިގެންއުޅުއްވީއެވެ. ވީމާ، الله تعالى ކާފަރުންގެ ކާފަރުކަން ސާފުކޮށް އަންގަވާއިރު ކާފަރުންގެ ތަރުއިން އެތަށް ބައެއްގެ ޚިޔާލުކަން ބަޔާންކުރައްވައެވެ. އަދި މުސްލިމުކަމާ ނަސާރާއިންގެ ކާފަރުކަމާމެދު ޝަރުޢީ ނުކުރާނެއިރު، الله تعالى ވަނީ ޤުރުއާން ނަސާރާއިންނަށް ނިސްބަތްކުރައްވާފައެވެ. އަދި އަހަރުމެން ސާބިތުކަމާއެކު ބުނަމެވެ: ހަމަކަށަވަރުން މިއަދުގެ ޔަހޫދީންނާއި ނަސާރާއިންގެ ގިނަ މީހުންނަކީ ތަޤްލީދުކުރާ ޖާހިލުބައެކެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ކާފަރުކަން އަހަރެމެން ޔަޤީނުކުރަމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ކާފަރުކަމާމެދު ޝައްކު ކުރާމީހާގެ ކާފަރުކަން އަހަރެމެން ޔަޤީނުކުރަމެވެ. އަދި ޤުރުއާނުގައި އަންގަވާފައިވަނީ، ހަމަކަށަވަރުން ދީނުގެ އަސްލުތަކުގައި ޝައްކުކުރުމަކީ ކާފަރުވާކަމެއްކަމުގައެވެ....

އަދި الله تعالى ގެ ރަސޫލުބޭކަލާއި، އެއިލާހުގެ ބަޔާންފުޅަށް މީހަކަށް ފަހުމްނުވާމީ ދުޢާކުރެއްވުނެވެ. ސަލަފުބީ، އެބުރުއްޖަތު ޢާނާއި ހަމަޔަށް ޝުރުމަނަކުދި ޢާނައަށް އެފަހުމްނުވިޔަސް ދުޢާކު ދިރިގެންނާވިއެވެ."[96]

ޝައިޚް ޢަބްދުالله އަބޫ ބުޠައިން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

"އެއެއްޗަކުން (މައްސަލަ) ބަޔާންކޮށްދޭ އެއްޗެވެ: ހަމަކަށަވަރުން ޤުރުއާނުގައި ދުޢާކުރެއްވުނެވެ. ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ތާބިޢުންގެ އިންތިހާ އަޅުވެރިކަމާއެކުވެސް އެމީހުންނާ ބޮޑުގޮތުން އެކަލޭގެފާނު صلى الله عليه وسلم ނަދިރުކުރައްވާ ބަސްފުޅެވެ. (އެބަހީ: ވީމާ، އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވި ކީކޮންކަމެއްތޯއެވެ؟)[97] އަދި އެނިގެންވަނީ، ހަމަކަށަވަރުން، އެމީހުންގެ މައްސަލައިގެ ސަލަފުބީ ހަމަ ޤުރުއާނުމެވެ. ވީމާ، ޤުރުއާން އެއީ އެމީހުންނަށް ދިރިގެންނާ

---

[96]. ކަޝްފުއްޝުބުހަތައިން، ޞަފްޙާ 92

[97]. ތަޠްހީރާން: ޞަފްޙާ 29-30 ބައްލަވާ

ދުޖުރައްކަމުގައިވީހެއްތޯ؟ އަދިވެސް އަހަރެމެން ބަޔާންކުރި އެއްޗެއް ސާފުކޮށްދޭ އެއްޗެކެވެ: ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ މަޒުހަބެއްގެ އިލްމުވެރިން ފިޤުހު ފޮތްތަކުގައި ޒިކުރު ކުރައްވައެވެ: 'މުރުތައްދު މީހާގެ ހުކުމުގެ ބާބު، އަދި އެއީ މުސްލިމަކު އޭނާގެ އިސްލާމްކަމަށްފަހު ކާފަރަކަށްވުމެވެ'.

ފަހެ، އެބޭފުޅުން ކުފުރުގެ ބައިވަރުގެ ތެރެއިން އެންމެ ފުރަތަމަ ފަންޖަވާ އެއްކަމަކީ ޝިރުކެވެ. އެބޭފުޅުން ވިދާޅުވެއެވެ: الله تعالى އާއި ޝިރުކުކުރާ މީހާ ކާފަރަކަށްވެއްޖެއެވެ. ސަބަބަކީ، އެބޭފުޅުންގެ ކުރިމަތީގައި އެންމެ ބޮޑު ކުފުރަކީ ޝިރުކެވެ. އަދި އެބޭފުޅުން ޝިރުކު ފިޔަވައި އެހެނިހެން މައްސަލަތަކުގައި (އެކަމެއް ކުރާ މީހަކު) ޖާހިލުއްނަމައާ ވިދާޅުވާއިރު ޝިރުކުގައި އެހެން (އެބަހީ: ޖާހިލުކަމުގެ އިސްތިސްނާއެއް) ވިދާޅެއްނުވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، 'الله تعالى ޙަޟްރަތުގައި އެންމެ ބޮޑު ފާފައަކީ ކޮބައިތޯ؟' ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އާއި ސުވާލު ދެންނެވުމުން ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ:

((أن تجعل لله نداً وهو خلقك))

“އެއީ، އެއިލާހު ކަލޭ ހެއްދެވިކަމުގައިވާއިރު އެއިލާހާ ކަލޭ ބައިވެރިއެއް ބައިވެރިކުރުމެވެ.“

ފަހެ، ޖާހިލުވީމާ ނުވަތަ ތަޤުލީދުކުރުމަކީ މީހާއަށް އޭނާ ޝިރުކުކުރާ ހިނދު މުރުތައްދުގެ ހުކުމް ނުކުރުވަނަމަ، ދެންފަހެ، އެބޭފުޅުންނަށް (އެބަހީ: އިލްމުވެރިންނަށް) އެކަން ނޭނގި ނުދާނެއެވެ. މިއީ ޤަވާޢިދުންވާ ކަމެކެވެ.

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، الله تعالى ވަނީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނަށް ޖާހިލުންކަމުގައި ސިފަކުރައްވާފައެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿ وقالوا لو كُنا نسمع أو نعقل ما كُنا في أصحاب السعير ﴾ (الملك : 10)

”އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ: “އަހަރެމެން އަޑުއެހިނަމަ ނުވަތަ އަހަރެމެންގެ ވިސްނުމުގެ ބޭނުންކުރިނަމަ، އަހަރެމެން އަނދަވަދައިގަންނަ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރޭގައި ނުވީހެވެ.“[98]

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ ولقد ذرأنا لجهنم كثيراً من الجن والإنس لهم قلوب لا يفقهون بها ولهم أعينٌ لا يُبصرون بها ولهم آذان لا يسمعون بها أولئك كالأنعام بل هم أضل أولئك هم الغافلون ﴾ (الأعراف : 179)

”އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން (الله) ޖިންނީންނާއި އިންސާނުންގެ ގިނަބަޔަކު ނަރަކައަށްޓަކައި ހެއްދެވީމެވެ. އެމީހުންނަށް އޭގެން ނުވިސްނޭ ހިތްތަކެއްވެއެވެ. އެމީހުންނަށް އޭގެން ނުފެންނަ ލޮލެއްވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އޭގެން ނީވޭ ކަންފަތްތަކެއްވެއެވެ. އެމީހުންނަކީ ނަޢަމްސޫދި ފަދަ ބައެކެވެ. އަދި ކިއެއްމަ، އެތަކެއްކަމަށްވުރެސް އެމީހުންގެ މަގުފުރެދުން ބޮޑެވެ. ޣާފިލުވެގެންވާ (ހާނާރު) މީހުންނަކީ ހަމަ އެމީހުންނެވެ.“[99]

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ قل هل ننبئكم بالأخسرين أعمالا الذين ضل سعيهم في الحياة الدُنيا وهم يحسبون أنهم يُحسنون صنعا ﴾ (الكهف : 103 ، 104)

”ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ: “އެމީހުންގެ ޢަމަލުތަކުގައި އެންމެ ބޮޑު ގެއްލުންތެރިންނަކީ ކޮބައިކަން ތިމަން (الله) ކަލޭމެންނަށް އަންގަވައި ދެއްވަންތޯއެވެ؟“ * ”(ދަންނާށެވެ!) އެމީހުންނަކީ، އެމީހުންގެ ދުނިޔޭގެ މަސައްކަތްތައް (ހުރިހާ ހިތްވަރުތައް) މިދުނިޔާގެ

98. ސޫރަތުލް މުލްކު: 10

99. ސޫރަތުލް އަޢްރާފު: 179

ބަރާބާދުގައި ގެއްލިދާ މީހުންނެވެ. އެއީ، އެމީހުން އެމީހުންގެ ޢަމަލުތަކުން ހެޔޮ ކުރަމުން ރިތިކަމަށް އެމީހުން ހީކޮށްފައިވަނިކޮށެވެ.“[100]

އަދިވެސް އެއިލާހު ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ فريقاً هدى وفريقاً حق عليهم الضلالة إنهم اتخذوا الشياطين أولياء من دون الله ويحسبون أنهم مهتدون ﴾ (الأعراف : 30)

”އެއްބަޔަކަށް އެއިލާހު ތެދުމަގު ދެއްކެވިއެވެ. އަދި އަނެއް ބައެއްގެ މައްޗަށް މަގުފުރެދުން ޙައްޤުވެއްޖެއެވެ. (ސަބަބީ) ހަމަކަށަވަރުން، الله **تعالى** ގެ ބަދަލުގައި ޝައިޠާނުންނަށް އަޅުވެރިއާއިންނަކުގައި (އެބަހީ: ހިމާޔަތްތެރިންނާ މީހުންނަކުގައި އަދި އެހީތެރިންނަކުގައި) އެމީހުން ހިފިއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބިފައިވާ ކަމަށް އެމީހުން ހީކުރެއެވެ.“[101]

އިމާމް އިބްނު ޖަރީރު رحمه الله މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި ވިދާޅުވިއެވެ:

”ފަހެ ޖާހިލުވާ ޢުޛުރުވެރިންނޫންކަން މިއާޔަތުން ދަލީލުކުރެއެވެ.“[102]

އަދި އެނގިގެންވާނީ، އެބަޔަކަށް ސަލަފުންނާއި، އިލްމުވެރިން ތަކްފީރުކުރެއްވި މީހުންނަކީ އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންކަމެވެ. އަދި އަޅުކަމުގެ އަހުލުވެރިންކަމެވެ. އަދި ވިސްނުމުގެ އަހުލުވެރިންކަމެވެ. އަދި ޒުހުދުގެ އަހުލުވެރިންކަމެވެ. އަދި އެމީހުން، އެމީހުން އެކަކީ ކަމަކަށް ވެއްޖެމަކަން މަގުދުރެއް ހަމައެކަނި ޖާހިލުކަމެވެ. އަދި އެޔޭ

---

[100]. ސޫރަތުލް ކަހްފު: 103، 104

[101]. ސޫރަތުލް އަޢްރާފު: 30

[102]. އަލްޙާފިޒު އިބްނު ކަޘީރު رحمه الله މިކަމަށް އެއްބަސްވެވަޑައިގަތެވެ. އަދި އަލްއިމާމް އަލް ބަޣަވީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:"ހަމަކަށަވަރުން، ބައްޔެއްގައިވާކަމަށް ހީކުރާ ކާފިރު މީހާއި، ޖުޙޫދުކުރާ މީހާ (އެބަހީ: ޖާހިދު) އާއި، އިންކާރުކުރާ ޢިނާދު ހަދާ މީހާ (އެބަހީ: މުޢާނިދު)، މިއެންމެން ހަމަހަމަވެގެންވާކަމަށް އޭގައި ދަލީލުވެއެވެ."

رضى الله عنه އުބައިދު އަލިފާނުން އަންނާރުއްވި މީސްނަރަން އުމުރުންގެ ތާރީޚުކަން ފިޔަވައި އެހެން މައުޟޫޢުތަކެއް ފާހަގަކުރައްވައެވެ. އަދި މިހެން ބުނާނަމެވެ: "މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވުމާމެދު އަހަރެން ޝައްކުކުރަމެވެ."

ފަހެ، ޢިލްމުގެ އަސްލު ކުރެ މިންވަރެއްވެސް އެނގޭ އެއްޗެސް މިހެން އުފާކަމާ ބައެއް ޖާހިލުންގެ ކުފުރުކަން (ކާފިރުކަން) ތަޤުލީދުކުރުން ނުހުއްޓާލައެވެ. ފަހެ، ޝައްކުކުރާ މިހެން ބުނިއެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރައްވަނީ:

﴿ وإذا قيل إن وعد الله حق والساعة لا ريب فيها قلتم ما ندري ما الساعة إن نظن إلا ظناً وما نحنُ بمستيقنين ﴾ (الجاثية : 30)

"އަދި ބުނެވިއްޖެނަމަ: "ހަމަކަށަވަރުން الله **تعالى**ގެ ވަޢުދުފުޅަކީ ޙައްޤެވެ. އަދި ޤިޔާމަތް އައުމާމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތެވެ." ކާފިރުން ބުނެއެވެ: "ޤިޔާމަތަކީ ކޮންއެއްޗެއްކަން އަޅުގަނޑުމެން ނުދަންނަމެވެ. ހީކުރުމެއް ފިޔަވައި އަޅުގަނޑުމެން އެކަމާމެދު ނުހިތަމެވެ. (ނުވިސްނަމެވެ.) އަދި އަޅުގަނޑުމެން ޔަޤީންކޮށް ޤަބޫލުނުކުރަމެވެ."[103]

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ނަޞާރާއިންނާމެދު الله تعالى ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿ اتخذوا أحبارهم ورهبانم أرباباً من دون الله والمسيح ابن مريم ﴾ (التوبة : 31)

"އެމީހުން (އެބަހީ: ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން) އެމީހުންގެ ބޮޑެތި ޢިލްމުވެރިންނާއި، އަޅުވެރިން الله ފިޔަވައި ރައްބުންތަކެއްކަމުގައި ހިފިއެވެ. އަދި މަރިޔަމްގެ ދަރިކަލުން މަސީޙު (ޢީސާ **عليه السلام**) އަށް الله ފިޔަވައި ރައްބެއްކަމުގައި ހިފިއެވެ."[104]

---

103. ސޫރަތުލް ޖާޘިޔާ: 32

104. ސޫރަތުއް ތައުބާ: 31

ޢަދިއްޔު ބިން ޙާތިމް رضى الله عنه ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އަށް ދަންނަވައެވެ: “އަހަރެމެން އެމީހުންނަކަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރަމެވެ.” ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: “އެމީހުން الله ޙަރާމްކުރެއްވިކަމެއް ޙަލާލުކުރުމުން ކަލޭމެން އެކަން ޙަލާލުކަމަށް ނުދެކެންހެއްޔެވެ؟ އަދި އެމީހުން الله ޙަލާލުކުރެއްވިކަމެއް ޙަރާމްކުރުމުން ކަލޭމެން އެކަން ޙަރާމްކަމަކަށް ނުދެކެންހެއްޔެވެ؟” ޢަދިއްޔު ދަންނަވައެވެ: “ތިޔަގޮތަށް ކުރީމެވެ.” އެކަލޭގެފާނު صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

((فتلك عبادتم))

“އެމީހުންނަށް އަޅުކަންކުރުމަކީ އެއީއެވެ.”

(ރިވާކުރެއްވީ: އިމާމް އަޙްމަދު، އިމާމް އައްތިރްމިޛީ އަދި އިމާމް އިބްނު ޖަރީރު އައްޠަބަރީ)

އެހެންކަމުން، الله تعالى އެމީހުންނަށް އިންޒާރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ނަންދެއްވީ “މުޝްރިކީން” (އެބަހީ: މުޝްރިކުން) ގެ ނަމުންނެވެ. އެމީހުންގެ ޢަމަލަކީ އެ ޢިލްމުވެރިންނާއި އަޅުވެރިންނަށް ކުރާ އަޅުކަމެއްކަމުގައި އެމީހުންނަށް ނޭނގޭ ހިނދުވެސްމެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، الله تعالى އެމީހުންގެ ޖާހިލުކަމަށް ޢުޛުރެއް ނުދެއްވިއެވެ.

އަދި، ޝިރުކުގައި ތަޤުލީދުކުރާ މީހާއަށް ޢުޛުރުވެރިވެގެންވާކަމަށް ބުނާ މީހާއަށް ޤުރުއާނުން ރައްދު ދެއްވައެވެ. ފަހެ، އެފަދަ ބަޔަކު ބުނެފި މީހާއަކީ الله تعالى އަށް ދޮގު ހަދައި، ނުބައި ބަސް ބުނެފި މީހާއެވެ. އެހެނީ، ނަރަކައިގައިވާ ތަޤުލީދުކުރާ މީހުންނާމެދު الله تعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ إنّا أطعنا سادتنا وكُبراءنا فأضلونا السبيلا ﴾ (الأحزاب : 67)

"އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ: "އަހަރެމެންގެ ރައްބެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އަހަރެމެން ކިޔަމަންވީ އަހަރެމެންގެ ވެރިންނަށާއި ބޮޑެތިންނަށެވެ. އަދި (އެމީހުން) މަގުން އަހަރެމެން މަގުފުރެއްދި އެމީހުންނެވެ."[105]

އަދި الله تعالى ކާފިރުންގެ ކިބައިން ރިވާކުރައްވަމުން ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ إنّا وجدنا آباءنا على أمة وإنّا على آثارهم مهتدون ﴾ (الزخرف : 22)

"ނޫނެކެވެ. އެމީހުން ބުނެއެވެ: "އަހަރެމެން ކާބަފައިން ވަނި މަގަކުން އަދި ދީނަކަށް ތަބާވަމުން ދަނިކޮށް އަހަރެމެންނަށް ފެނުނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފިޔަވަޅުތަކުން އަހަރެމެންނަށް އަހަރެމެން މަގުދައްކާލެވެ."[106]

އަދި އެހެން އާޔަތެއްގައި ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَى أُمةٍ وَإِنا عَلَى آثَارِهِمْ مُقْتَدُونَ ﴾ (الزخرف : 23)

"ހަމަ އެފަދައިން، ކަލޭގެފާނު (އެބަހީ: މުޙައްމަދު صلى الله عليه وسلم) ގެ ކުރިން ރަށެއްގެ (އަންގާވެރިޔެއްގެ) ގޮތަށް އިންޒާރުދެއްވާ މީހެއް ފޮނުއްވުމުން އެރަށުގެ މީހުންގެ ތެރެއިން ތަނަވަސްކަން ލިބިގެންވާ މީހުން ނުބުނެއެވެ: "އަހަރެމެންގެ ކާބަފައިން ވަނި މަގަކަށް އަދި ދީނަކަށް ތަބާވަމުން ދަނިކޮށް އަހަރެމެންނަށް ފެނުނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެމީހުންގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް އަހަރެމެން ތަބާވާނަމެވެ."[107]

މިހާ، މިއާދާތަކުންނާއި، އެފަދަ އާދަތަކުން އިޚްލާޞްތެރިން ދަރިފުޅު ނަންގަވަނީ ތަޢުލީމުގައި އަދި ރިސާލަތުގައި، އަދި ދީނުގެ އަސާސްތަކުގައި

105. ސޫރަތުލް އަޙްޒާބު: 67

106. ސޫރަތުލް ޒުޚްރުފު: 22

107. ސޫރަތުލް ޒުޚްރުފު: 23

ތަޤުލީދުކުރުމަކީ ހުއްދަކަމެއް ނޫންކަމަކެވެ. އަދި ކޮންމެ މުކައްލަފަކަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ ތައުޙީދު އާއި ދަލީލުތަކާއިމެދު ދެނެގަތުމެވެ. އަދި ހަމަ މިގޮތަށް ރިސާލަތުވެސްމެއެވެ. އަދި ދީނުގެ އަސްލުތަކާ އަސްލުތަކެވެ. ސަބަބަކީ، މިއަސްލުތަކަކީ ދަލީލުތައް ފާޅުވެގެންވާނީއެވެ. އަދި ހުރިހާ ބަޔާންދެއްވަނީ الله تعالى އެވެ. އަދި އެކަންތަކެއް ދެނެގަތުން އެކަށީގެންވެއެވެ ހަމައެކަނި އިލްމުވެރިންނަކަށް ނޫނެވެ.“[108]

ޝައިޚް އަބްދުއްރަޙްމާން ބިން ޙަސަން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

”އަދި ބުނެވިގެންވެއެވެ: ކޮންމެ ކާފަރަކީ ކުށެއްކޮށްފައިވާ މީހެކެވެ. އަދި މުޝްރިކުން ވަނީ ތައުވީލުކޮށްފައެވެ. (އެބަހީ: އަސްލު މާނަ އެނގުން އެއްކިބާކޮށް ހަދާފައެވެ.) އެމީހުން ދުނިޔޭގެޙަޔާތުގައި ޞާލިޙުންނަށް ކުރާ ތަޢުޒީމު (އެބަހީ: އިޙްތިރާމް) ހީ އާއި ސަބަބުން އެމީހުންނަށް ފައިދާކުރާނެކަމަށް ހީކުރެވުނީއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ޝަފާޢަތް ޙާޞިލުކުރާނެ ކަމެވެ. ހަމަ، މުޝްރިކުންނަށް ދިރުމުގެ ސަބަބުން ދުޢާ ލިބިގެނެއް ނުވެއެވެ. އަދި މިއައުލިޔާގެ ސަބަބުންވެސް ދުޢާ ލިބިގެންއުޅުނީއެވެ. އެހެންކަމުން، الله تعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ والذين اتخذوا من دونه أولياء ما نعبدهم إلا لُيقربونا إلى اللهِ زُلفى إن الله يحكم بينهم فيما هم فيه يختلفون إن الله لا يهدي من هو كاذب كفار ﴾ (الزمر : 3)

”ހަމަކަށަވަރުން، ދީން (އެބަހީ: އަޅުކަމާއި ކިޔަމަންތެރިވުން) ވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. އެއީ ޝިރުކުގެ އެހެން އައުލިޔާއިން (އެބަހީ: ރައްކާތެރިކަމާ ފަރާތްތަކާއި އެހީތެރިވާ ފަރާތްތައް) ނަގާ މީހުން ބުނެއެވެ: ”އަހަރުމެން އެފަރާތްތަކަށް

---

[108]. އައްދުރަރުއްސަނިއްޔާ: 194-391/10

އަޅުކަންކުރަނީ އެފަރާތްތަކަށް ހަމައެކަނި الله ގެ ކިބައަށް އަހަރެމެން ކުއްތަންކޮށް ދިނުމަށެވެ.“ ހަމަކަށަވަރުން، އެމީހުން އެކަމާމެދު ޚިލާފުވެގެން އުޅޭ ކަންތައްތަކާ ބެހޭގޮތުގައި الله އެމީހުންގެ މެދުގައި ޙުކުމްކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ދޮގުހަދާ ކާފަރަކަށް الله ތެދުމަގެއް ނުދައްކަވާނެއެވެ.“[109]

އަދި ޢިލްމުވެރިން ހިންގެވީ ސީދާވެގެންވާ މަންހަޖު (އެބަހީ: މަންހަޖުލް އިސްތިޤާމާ) ގެ މަތީގައެވެ. އަދި އަބޫބަކުރުން މުރުތައްދު މީހާގެ ޙުކުމުގެ ބާބު ދިރާސާ ކުރައްވިއެވެ. އަދި އަބޫބަކުރުންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ބަސްފުޅަކީ ވިދާޅުވެއްސެވިއެވެ: “މީހަކު ކުފުރުގެ ޢަމަލެއް ކުރާ ހިނދު ނުވަތަ ކުފުރުގެ ބަހެއް ބުނާހިނދު އޭނާއަށް އެކަމަކީ ޝަހާދަތައިން (އެބަހީ: ދެކަލިމަ، لاإله إلاّ الله مُحَمدُ رسُوْلُ اللِه) ގާއި ދެކޮޅުވެގެންވާ ކަމެއްކަމުގައި ނޭނގޭނަމަ، އޭނާގެ ޖާހިލުކަމުގެ ސަބަބުން އޭނާ ކާފަރަކަށް ނުވާނެއެވެ.“[110]

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، الله تعالى އެއިލާހުގެ ތޯޙީދުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައި ވަނީ ހަމަކަށަވަރުން، މުޝްރިކުންގެ ބައެއްމީހުންނަށް ތަޤުލީދުކުރާ ޖިރުފިބައެއްހަކުގައެވެ. ފަހެ، އެމީހުންގެ ޖާހިލުކަމާއި، އެމީހުންގެ ތަޤުލީދު الله تعالىގެ ބަދަލުން އެމީހުން ދިރާއެއް ނުކޮށްދިނެވެ. އެހެނީ، الله تعالى ވަޙީކުރައްވިއެވެ:

---

[109]. ސޫރަތުލް ޒުމަރު: 3

[110]. ތަރުޖަމާން: ފަހެ، އެއްވެސް އިލާހުވެރިއަކު އެހެން ވިދާޅުވެއްސެވިއެވެ. އެކަމަކު، މިދަރަނީވަނީ ޖާހިލުން އައްހަރުކާ މުފުތީންގެ ވާހަކައެއްނޫނެވެ. އަދި ޖާހިލުންގެ ތަކުފީރުގެ ވާހަކައެއްސް ނޫނެވެ. އަދި ހިއްޕާލެވެއެވެ. ޖާހިލުންނާއި ގަހިކަމުން މަސްއޫލިއްޔަތަށް މުދިޔާ "މުޖްތަހިދުންނާއި"، މުދިޔާ އިމާމުންނާއި މުދިޔާ ސަލަފީންގެ ވާހަކައެއްވެސް ނޫނެވެ. އަދި ހިއްޕަރުހެޅުއްވާފައެވެ. މުދިޔާ "މުޖްތަހިދުން" ގެ ވާހަކައެއްވެސް ހަމަހިމާ ނޫނެވެ.

﴿ ومن الناس من يُجادل في الله بغير علم ويتبع كُل شيطان مريد ﴾ إلى قوله : ﴿ إلى عذاب السعير ﴾ (الحج : 3 ، 4)

"އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި އިލްމަކާނުލައި اللهُ މެދު ޖަދަލުކުރާ މީހުންވެއެވެ. އަދި ކޮންމެ ނުކިޔަމަންތެރި ޝައިޠާނަކަށް ތަބާވާ މީހުންވެއެވެ. ވަކި، ޝައިޠާނާއަށް ލިޔެވި ކަނޑައެޅިގެންވެސީ އެ ޝައިޠާނާއަށް ތަބާވާ މީހަކަށް އެ ޝައިޠާނާ މަގުފުރައްދާނެއެވެ. އަދި ނަރަކައިގެ ޢަޛާބަށް (އެ ޝައިޠާނާ) އޭނާ ގެންދާނެއެވެ."[111] [112]

ޝައިޚު ސުލައިމާން ބިން ސަޙްމާން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

"ވަކި މިކަމުގައި (އެބަހީ: ޝިރުކުކަމުގައި) އެއްވެސް މީހަކަށް ޖާހިލުކަމުގެ ސަބަބުން އުޒުރު ލިބިގެނެއް ނުވެއެވެ. އެހެނެއްކަމަކު، އޭނާ ދީނުން ކޮންމެހެން ދަސްކުރަން ޖެހޭ އަދި އިމާންވާން ޖެހޭ ކަމެކެވެ." [113]

ޝައިޚު ޢަބްދުﷲ ބިން ޢަބްދުއްރަޙްމާން އަބޫ ބުޠައިން رحمه الله ތަޤުލީދުކުރާމީހާގެ އީމާންކަން ޞައްޙަކަމާއި މެދު އަހުލުސުންނަތާއި ފުޤަހާއިން އާއި ދެމެދުވެރި ތަފާތު ބަޔާންކޮށްދެއްވަމުން ވިދާޅުވިއެވެ:

"އަދި ދަލީލުތަކާއި އެކު ތައުޙީދު ދެނެގަތުމާއި އިސްލާމްކަމުގެ ރުކުންތައް ދެނެގަތުމަކީ ކޮންމެ މީހެއްގެ މައްޗަށްވާ ވާޖިބެކެވެ. އަދި އޭގައި (އެބަހީ: ތައުޙީދުގައި)

---

[111]. ސޫރަތުލް ހައްޖު: 4،3

[112]. އައްދުރަރުއް ސަނިއްޔާ: 11/478، 479

[113]. ބައްޔާ، ކަޝްފުއް ޝުބުހަތައިން ޝަރަހާ 63-64

ތަޢުލީމުކުރުމަކީ ހުއްދަކަށެއް ނޫނެވެ. އެކަމަކު، ބިދްޢަތްވެރި ނޫން މީހާ އޭނާ ރައްބުގެ އެއްކައުވަންތަކަމަށް އީމާންވާ ހިނދު ، އަދި މުޙައްމަދު صلى الله عليه وسلم ގެ ރިސާލަތަށް އީމާންވާ ހިނދު، އޭނާއަށް ދަލީލުތައް ނޭނގެއެވެ. އަދި، އޭނާ މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވުމަށް އީމާންވެއެވެ. އަދި ސުވަރުގެއާއި ނަރަކައަށް އީމާންވެއެވެ. އަދި މިމަސްޖިދު ކައިރީގައި ކުރާ މުޝްރިކުގެ ކަންތައްތަކަކީ ބާޠިލު ކަމަށާއި މަގުފުރެދުންކަމަށް އީމާންވެއެވެ. ވީމާ،(މަތީގައި ޒިކުރު ކޮށްދެވުނު ކަންތައްތަކަށް) އޭނާ ހަރުދަނާ އިޢުތިޤާދަކުން، އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތްކަމުގައި އީމާންވާނަމަ ދުންޔަށް، އޭނާއަކީ މުސްލިމުކެވެ. ދަރިވަރާއިގެން ބާސިރުންވިކަމުގައި ވިޔަސްވެއެވެ. ސަބަބަކީ، މުސްލިމުންގެ ބާއްޕު މިހުންނަނީ އުމީންނަށް ދަލީލެއް ދިނަސް އޭގެ މާނަ ފުރިހަމަކޮށް ނުވިސްނޭ ބައެކެވެ.”[114]

ޙުއްޖަތީ އަދި ބުރުހާނު ވިބެގެންނުވާ ފަތުވާގެ އަހުލުވެރިން (އެބަހީ:ދުރަސްތޫވުންގެ ދެމުދުރުގައިވާ މުއްދަތުތަކުގައި އުޅުނީމީހުން) ނަމަ އުޖުރު ވިބެގެންވާއިރު، ފުރުޤާނާއި ސުންނަތްވާ ހާލު މީސްތަކުންނަށް އުޖުރު ވިބެގެންވާކަން ދަލީލު ކޮށްދެއެވެ:

ޝައިޚު ޢަބްދުއްލަޠީފު ބިން ޢަބްދުއްރަޙްމާން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

“އަދި އެކަންވަނީ ބުޚާރީ އާއި މުސްލިމް އެއްބަސްވެފައިވާ ޙަދީޘްގައެވެ. ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރައްވިއެވެ:

((ما مررت عليه من قبر دوسي أو قُرشي فقل له : إن محمداً يُبشرك بالنار))

---

[114] އައްދުރަރުއް ސަނިއްޔާ : 409/10

"ކަލޭފުން 'ދަރުސީ' އެއްގެ ނުވަތަ 'ޤުރުއާނީ' އެއްގެ ޚުތުބާއެއް ފަހަރަ އަޅައިދޭނަމަ، ޢާދައަށް ބުނާނެ: 'ހަމަކަށަވަރުން މުޙައްމަދު صلى الله عليه وسلم ކަލޭއަށް ނަބަވިކަމުގެ އުފާވެރި ހަބަރު ދެއްވައެވެ.'"

ފަހެ، މިއީ އެމީހުން ފަތްވާގެ އަހުލުވެރިން ކަމުގައި ވިހިނދުއެވެ! އެބަސްކަމަށްވާއިރު މިއުއްމަތުގައި އާންމުން ޤުރުއާނުގެ އާޔަތްތަކާއި، ނަބަވީ ހަދީޘްތަކާއި، އަދި ތަފްސީރު ވާޤިޢާތަކާއި، ތަފްސީރަން އަދުރުކުރުމާއި، ޝަރުޢުގެ ހުކުމްތަކާއި، ޝަރުޢު ހުކުމްތަކާއި ބާރަށްމަސް ޖިގާ ހުކުމްކުރަން އަޅުވާރިންދު ބާރުވެއްޖައިވާ މިހާރު ހާލަތަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ އަދި އާންމުންނާ ޖާހިލުން ކިޔަވާ މިހާރުސްކަމަ، ދީނުވެރިން، އާންމު މަސްލަތު ބާރުވެރިއަކާ މަޢުލޫމާތުވެސް. އަދި ގާތްސަކަރު އާންމުންނާ އެކުއްޔަށް ޖާހިލު ހެދުމާއި ދޮގުހަދާ، އަދި ބާޠިލުންނަށް ހަޅުކުރާ (އެކުވެރިންނަށް) ހަދާކަށްކުރުމަށް ދަތުރުކުރާ، އަދި އެކަށްދައްކަވާ އެރުވިދިނުމާ (ފޭސްބުކަށް) ކަމާއެއްކަމުގައި ވިސްނާ މިހުންނާއިރުގައި، ހަމަކަށަވަރުން، ޖާހިލުން ދަރިވަރުކަމެއް އާންމު ކުރަނީ ދީނުގެ ޢިލްމުތަކުގެ ސާފުކަމާ ކަމެއްކަމުގައެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނާއި އެދީނުގެ ބުނުމުތަކާއި އުސޫލުތަކާ އެނގޭ، އަދި ދީނުގެ ޢިލްމުވެރި އެނގޭ އެއްވެސް މީހަކު އާންމުން ތަޤުލީދުކުރުން ނުހައްޤެވެ."[115]

ޝައިޚު ޢަބްދުއްރަޙްމާން ބިން ޙަސަން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

"އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތެވެ. ބޮޑު ޝިރުކާއި ބޭނުމަތިން ތައުޙީދުއްރުބޫބިއްޔާގެ މީސްތަކުން الله تعالى އިޖާބަ ނުދެއްވިއެވެ. އެހެނީ، އެކަމަކީ ޤުރުއާނާއި ބިން ހިލާމު ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އަރިހުން ރިވާކުރެއްވި ހަދީޘްގައެވެ. ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

[115] މިންހާޖުއް ތައުސީސް ވައްތަޤްދީސް، ސަފްހާ102، 103

((إن الله نظر إلى أهل الأرض ، فمقتهم عربم وعجمهم إلا بقايا من أهل الكتاب))

"ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ބިމުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ބައްލަވާލެއްވިއެވެ. ދެން، އެއިލާހު އެމީހުންނާއި ދެރު ކޯފާވިއެވެ. (އެއީ)، ޢަރަބީންނާއި ޢަޖަމީން (އެބައީ: ޢަރަބި ނޫންމީހުން) ނަމަވެ. ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ބާކީއިން މަދުބަޔަކަށް ފިޔަވައި އެހެންމީހުންނަށް ކޯފާވިއެވެ."

އެހެންވީމާ، އުމުރުންގެ ކުރިމަތީގައި الله تعالىގެ ކޯފާވާމީހުންނަށް ދުޖުރުވެވޭނީ ކިހިނަކުންތޯއެވެ؟ އުމުރުން އެކޮޅު ކިޔައެވެ. އަޑު ހަމަހަމައެވެ. އަދި އެކޮޅަކީ الله تعالى ގެ އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށްވާ އެއިލާހުގެ ރައްޙމަތެވެ. އެހެނީ الله تعالى ވަޙީކުރައްވިއެވެ: "މިޤުރުއާނަކީ މިސްކީނުންނަށާ ފެންފޯކޮށެވެ.(އަދި އުމުރުންނާއި ދޭތެރެ ސާފުވެގެންވާ ހައްކެކެވެ.) އެއީ، މިޤުރުއާނުން އުމުރުން އިންސާފު ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ. އަދި، އެއިލާހުގެ އެއްކަލަވަންތަ އިލާހުކަން އުމުރުން ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ބެއްދީގެ އަހުލުވެރިން ސަލާމުލުމަށްޓަކައެވެ."[116]

ކޮންމެ މުސްލިމެއްގެ މައްސަލައަކާ އެނގޭ އާއްމު އެއްޗަކީ އުމުރުންނާއި ހަމައަށް އަދި އެއްޗަކަށް އުމުރުން ކުރާ ސަމާލުކަމެވެ. ދެން، އެކަމުގެ ސަބަބުން އުމުރުންގެ ގާތްވުމަކަށް ހޯދައެވެ. (އެބައީ: ގާތްވުމެވެ.)

ޝައިޚު ޢަބްދުލްޢަޒީޒު ބިން ޢަބްދުއްރަޙްމާން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

116. ސޫރަތުލް އިބްރާހީމް 52

" ކޮންމެ މުޝްރިކެއްގެ މައްޗަށްވާ އެންމެ ބޮޑު އެއްޗަކީ އުޒުރުންނާއި ހަމައަށް އަދި އެއްޗަކަށް އުޒުރުން ކުރާ ޝަރުކުވެ. ފަހެ، އެކަމުގެ ސަބަބުން އުޒުރުންގެ މައްޗަށް ކުފުރާއި ޝިރުކުގެ ޙުކުމް ކުރުވުނުވެ. އެހެނީ الله تعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ لو شاء الله ما أشركنا ولا ءابآؤنا ... ﴾ (الأنعام : 148)

"الله އާއި އެކު އަޅުކަމުގައި ބައިވެރިން ނުވި މީހުން ބުނާނެއެވެ:"الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ، އަހަރުމެން އެއިލާގައި އެކު (އަޅުކަމުގައި) ބައިވެރިންތަކެއް ނުހިފާނެމެވެ. އަދި އަހަރުމެންގެ ކާބަފައިންވެސް ނުހިފާނެވެ. އަދި (الله އާއި ދެކޮޅަށް) އަހަރުމެން އެއްވެސް އެއްޗެއް ޙަރާމްކޮށްއެއް ނުހަދާނެމެވެ." ހަމައެފަދައިން އުޒުރުންގެ ކުރީގައި އުޅުނުމީހުން އަހަރެން(الله) ގެ ރަސޫލުންގެ ތަކަ ދީބައްޓަރުމަށް ދާންދެން (ޙަލާލްކުރިން) ދޮގުކުރީ އުޅުނެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ: "ކަލޭމެން އަހަރުމެންނަށް ނުލާ ދެއްކޭއިދޭނެ އެއްވެސް ޢިލްމެއް (ބުރުހާނެއް) ކަލޭމެންނަކީ ތިޔަފާއެވެ؟ ހަމަކަނަޔަވަރުން، ކަލޭމެން ތަބާވަނީ ޚިޔާލެއްކަމުގައި ދެން ނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަކީ ދޮގުހަދާބަޔަކު ކަމުގައި ދެން ނުވެއެވެ."[117]

އަދިވެސް الله تعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ لو شاء الله ما عبدنا من دونه من شيء ﴾ (النحل : 35)

"އަދި ޝިރުކު ކުރި މީހުން ބުނެއެވެ:" الله އިރާދަ ކުރެއްވިނަމަ، އެއިލާހު ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އަހަރުމެންނެވެސް އަދި އަހަރުމެންގެ ކާބަފައިންނެވެސް އަޅުކަންނުކުރީމުއެވެ. އަދި، އެއިލާހުގެ އަންގަވުމަކާއި ނުލައި އަހަރުމެން އެއްވެސް އެއްޗެއް ޙަރާމްކޮށް ނުހަދާނެމެވެ." (ފަހެ)، އެބައިމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންވެސް

---

117. ސޫރަތުލް އަންޢާމް 148

ކަންތައްކުރީ ހަމައެފަދައިންނެވެ. ދެންފަހެ، ސާފުވެގެންވާ ގޮސްތެއް އިއްވުމުން ގުނުވީ ތަސްލޫސުގެ މައްސަލަ ވާހައްދެވީ؟"[118]

ފަހެ، ޒަދަޤަން ޝަރުޢު ކުރުން އާސާރަށް ރާޖުކުރިއެވެ. ދިޔަޝޫނެވެ. ފަހެ، އުމުރުން(މުޝްރިކުން) އެއިލާހުގެ ހަމުރާއި، އެއިލާހުގެ ދިރުމާއި، އެއިލާހުގެ ޝަރީޢަތް ދޫކޮށްލިއެވެ. ރައްދުކުރިއެވެ. ސަލަބަކަށްވީ ޒަދަޤުގެ އިރާދަ (القدرية الكونية) އާއިމުދު އުމުރުންގެ ބާރުލު ވިސްނުމެވެ....

އަދި ނަސާރާއިންނެވެ. ނަބިކަމަށް އަދި الأقانيم ގައި (އެބަހީ: ތިންކަލާނގެ އެއްކަލާނގެއަކަށް ހެދުމުގައި) އުމުރުންގެ ބުނުމުގައިވާ ޝަރުކެވެ. ސަލަބަކަށްވީ އަލް މަސީހު (އެބަހީ: ޢީސާ عليه السلام) އަކީ ބައްޕައަކާއި ނުލައި އުފައްދަވާފައިވާ ބޭކަލަކަށްވުމެވެ. އެކަލޭގެފާނު އުފައްދަވުނީ 'ކަލިމަ'(އެބަހީ: ވާށެ! އަދި އެކަށިވިއެވެ.) އިންނެވެ. 'ކަލިމަ'އާއި އެކުގައެވެ. ފަހެ، މިކަމުގެ އުމުރުންނަކަށް (ޢޫ) ޢޫދުވަކަށެވެ. ފަހެ، އެބައިމުރުންނަށް ހުރިގާ އުއްމަތްތަކުގެ ތެރެއިން ބޮޑުކަމަށް އުނިވެފައިވާ ބައެކެވެ. އަދި ދީނުގެ މައްސަލަތަކުގައި މާނަ ނުވެދުގެ ކަވަރާނަކަން ނުވޭ ބައެއްކަމަށް އުނިވެފައިވާ ބައެކެވެ. ފަހެ، އުމުރުން ވިސްނީ އައްނާސޫތު (النا سوت) ގައިވާ 'ކަލިމަ' އަކީ އަލް މަސީހުކަމަށެވެ. އަދި ހެވާދުކުރައްވާއިރުވުރު އަމުރުކުރައްވާއިދާއިގު އެބައިމުރުން ބަލާބައް ނުކުރިއެވެ. އަދި ހެވާދުކުރައްވަނީ 'ކަލިމަ' އާއިއެކު ކަމެއް އަދި 'ކަލިމަ' އަކީ އާގެ ޚާލިގައި ހެވާދުކުރައްވާފައިވާ އެއްޗެއް ނޫންކަމެއް އުމުރުންނަކަން ނޭނގެއެވެ. ފަހެ، ހަމަކަނަތަވަރުން الله تعالى ގެ ޚާލިގައި އެބައްބަނެއްގައި އެބައިމުރުންގެ ޝަރުކަން އިސްރާއީލުވައްވައި ރައްދުދެއްވިއެވެ. މިގޮތުން الله تعالى ވަޙީކުރެއްވި ބަސްފުޅެވެ:

﴿ **إن مثل عيسى عند الله كمثل ءادم** ﴾ (آل عمران : 59)

---

118. ސޫރަތުލް ނަބަޢު 35

"ހަމަކަށަވަރުން، الله تعالى ޙަޟްރަތުގައި ޢީސާ عليه السلام ހެއްދެވުން އާދަމް عليه السلام އާއި އެއްފަދައެވެ. ފަހެ، އެކަލޭގެފާނު ހެއްދެވީ ވެލިންނެވެ. ދެން އެއަށްފަހު، އެއިލާހު އެކަލޭގެފާނަށް ވިދާޅުވެއްވިއެވެ: "ވާށެވެ!"، ދެން އެއަދުވަހު ކުރެއްވި ގޮތަށްވީއެވެ."[119] އަދި އެއިލާހުގެ ވަޙީ ބަޔާންވެގެވެ:

﴿ وكلِمته ألقاها إلى مريم ﴾ (النساء : 171)

"...މަރިޔަމްގެފާނުގެ ދަރިކަލުން މަސީޙް (ޢީސާ) عليه السلام ވާކަށްކަށަވަރީ الله ގެ ރަސޫލެއްކަމުގައެވެ. އަދި މަރިޔަމްގެފާނަށްދެއްވި އެއިލާހުގެ ކަލިމަ (އެބަހީ: "ވާށް!"، ދެން އެކަލޭގެފާނު ހެއްދެވިއެވެ.) ކަމުގައެވެ. އަދި (އެކަލޭގެފާނަކީ) އެއިލާހު ހެއްދެވުކުރެއްވި ރޫޙެކެވެ. ފުރާނައަކެވެ...."[120]

ފަހެ، ރަސޫލުންގެ ދުޝްމަނުންގެ ތެރެއިން ގިނަމީހުންނަކީ އެބައިމީހުން ޝިރުކުކުރަން ކުރިމަތިލި ބައެކެވެ."[121]

ކުރީގެ ސަލަފުން ބޭފުޅު ޝަރީޢަތުގެ ދަށުގައި އުޞޫލުދީނުގެ މަސައްލަތަކުގައި ކަމުގެ އެކަމަކު ފިކުރީގޮތުން ދަރުސްދޭ ފަރާތްތަކަށް ތަޢާރުފުކުރައްވައިފައެވެ. އަދި ޢުލަމާއުން އެބައިމީހުންގެ ކަމަކަށްވީ، އަދި އެބައިމީހުންގެ ކަމަކަށްވީގޮތް ޝަރުޢީގޮތުން ކަމަކަށްވާ ކަމަކަށް އެމީހުންގެ ޢިލްމީ ފޮތްތަކުގައި 'ތަނާޤުޟް' އަށް ތަޢާރުފުކުރައްވައިފައެވެ:

ޝައިޚު އަބްދުލްޢަޒީޒު ބިންއަބްދުﷲ ބިން ބާޒް رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

---

[119]. ސޫރަތުލް އާލު ޢިމްރާން 59

[120]. ސޫރަތުއްނިސާ 171

[121] މިންހާޖު ތައްސީސް ވައްތަޤްދީސް 103-102

” 'އިއްތިބާރިއްޔާ' އަދި 'ޙުރުރިއްޔާ' ސާފު ކުރުމާއި ބޮޑު ޝިޔަރުކުގެ ތަރުއަށް ވައްޓަން ޖެހުނީ އަދި އުމަވީން ޒާހިރުވަމުގެ ބައްޓަކުގެ ވޯޓުގެމުން ބާރުވެރިކަމި (ނުވާކަމަށް ދެކެނީ) ކަން، އުމަވީން ކުރީ ކުރުއްގެ، މިސްޓޭކުއްގެ ސަބަބުން ނޫނީ ދެވަނަ ކޮން އެއްޗެއްގެ ސަބަބުން ހެއްޔެވެ؟ އުމަވީން އަކަމުގައި އިޤްތިޞާދީ ކުރީ ނޫން ހެއްޔެވެ؟ އެހެންކަމުން، އުމަވީން މަގުފުރުދި، އެހެން މީހުން ތަދުމަގުން މަގުފުރުއްދި ނުކުންހެއްޔެވެ؟ އަދި އަޔު ބައްރާޖު މުރަކަން ފަތުވާގެ އަހުލުވެރިން އެއްބަސްވާން ޖެހުނީ އޭނާގެ އިޤްތިޞާދީ ސަބަބުން މުދުވެރިވެ މަގުފުރުދުގެ ސަބަބުން ނޫނީ ދެވަނަ ކޮންކަމަކާ ހެދި ހެއްޔެވެ؟

އަދި 'ޖަރާމީމާ' ކާފިރުންނަށް ވާން ޖެހުނީ، އަދި މުޖާދަލާ ކަންތައްތަކުގެ ތަފާސްއިން އުމަވީން ދަޢުވާކުރި އެއްޗެއް އުމަވީން ދަޢުވާކުރަން ޖެހުނީ، އަދި އިސްތިޢުމާރީގެ ފަން އުމަވީންގެ ކާރުތަކުން ނަގަން ޖެހުނީ، ކަން، އުމަވީންނަށް ވިސްނުން އިޤްތިޞާދީ ސަބަބުން ނޫނީ ދެން ކޮންކަމެއްގެ ސަބަބުން ހެއްޔެވެ؟

އަދި ރާފިޟީއިން ކުރުމާއި ސިފަކުރި ތަފާސިން، އަދި ބާރަ އިމާމުންނާއި އަދި އެންނުމީހުންނަން އަރުކަންކުރުމުގައި، އަދި ރަސޫލު صلى الله عليه وسلم ގެ ސަބަބުންނާއި އަދި މުއުމިނުން ތަކުންގެ މަނިކަމާ އައްސިއްދީޤާ ބިންތި އައްސިއްދީޤު رضى الله عنها އަށް ނުބައި، ހުތުރު ބަސްބުނުމުގައި އުމަވީން (ރާފިޟީއިން) ބުނި އެއްޗެހިބުނި، ހުއްދަކުރިކަމެއް ހުއްދަކުރި އުމަވީންނަން ވިސްނުން އިޤްތިޞާދީ ސަބަބުންތޯއެވެ ދެވަނަ ކޮން އެއްޗެއްގެ ސަބަބުންހެއްޔެވެ؟!“[122]

****

[122]. މިންހާޖުއް ތައުސީސް ވައްތަޤްދީސް، ސަފްޙާ218

ޝައިޚު ޢަބްދުالله ބިން ޢަބޫ ޖިބްރީން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

” ބިދުޢަ ޝިރުކުކުރުމާ ހާލަތުގެ ތަފާތަކީ ސަބަބުން އުޖޫރަވެރިވާނަމަ، ދީނުގެ
އުޖޫރަވެރިންވާނީ ކޮންކަމެއްތޯ؟ ދެން ބިދުޢަ ޝިރުކުކުރުމާ ހާލަތުގެ ތަފާތަކީ
ސަބަބުން އުޖޫރަވެރިވާކަން ބޭނުމުން ތަޢުލީމުކުރަނީ الله تعالى އަށް މުޚާނިދު(އެބަހީ:
އެނގިހުރެ ކުރާ މުޢާމަލާތް) ތިޔަވަޅި އެހެން އެއްވެސް ޝިރުކެއް މަސްލަހަތު ބަލައިގަތުމަށް ތިބޭގޮތަށް
ނުވާކަމަށެވެ. އެހެންއަކަމަކު، އެހެން އެބުނާގޮތުގެ އާދަ އެބުނާބަހުގެ ތަޢާރުޖު ވާނެއެވެ.
އެހީ، މުޙައްމަދު صلى الله عليه وسلم ގެ ރިސާލަތަށް ޝަހާދަތުދިނުމާއި
ތަބާވުމަކީ ހުރިހާ ކަމެއްގެ އަސާސެވެ. އެކަކީ ދީނުގެ ދާއިރާގެ ތެރެއިން ހުރިހާ ކަމެއް ނުވާނެއެވެ. ނުވަތަ އަޅުން
ދީނުގެ ތަޢާތު ޝަރީޢަތުގެ ކަމެއްކަން ހާޒިރުވެ ކަން
އެކަހިގެންވާކަމުގެ ބުރަވެ.[123] ދެން، ޝަރީޢަތުގެ ހަމައަކީ ބިދުޢަވުމެވެ. ދީނުގެ ބިދުޢައެއްކަމަށް
ޙުކުމްކުރުމަކީ ކުޑަކުރުމާ އިޖުތިހާދުގެ ފިޤުހުގެ ދާއިރާގައި ދެކޭ ކަމެއްގެ ދުވަހު
މިފަދައިންނެވެ: ހަމަކަނޑައަޅަން ކަމެއްގެ އިސްތިޤާމަތަށްފަހު، އާދަ ބުނާބަހުގެ ސަބަބުން
ނުވަތަ ޝަރީޢަތުގެ ސަބަބުން ނުވަތަ އިޖުތިހާދުގެ ސަބަބުން
ދީނުގެ އަޞްލުގައި ދަރަޖަ(ކުރިން) މުސްތަޙައްބެވެ! ދެން، ޝަރީޢަތުގެ ހަމަތަކަށް ސަބަބަށް
ޙުކުމްކުރެވެ. އަދި ބިދުޢަވުމަކީ ސަބަބަށްފަހުގައި ދޭނެ ތަޢުލީމުތަކާއި،
ބެލުމުގެ ފިޤުހުގެ މަސްއަލަ ޝަރީޢަތުގެ ނުވަތަ ޢަމަލުކުރުމުން، ޙައްޤުދީނާއި
ނަބީކަރީމްގެ ސުންނަތާ ޙުކުމްކުރެވުނުކަން ބިދުޢަތަކަށް ވުމެވެ.[124] އަދި ހަމަ ދެން

123 ބުރުހާނު: ދެން، މިއީ ޙުކުމް މުޤައްރަރުކުރެވޭ އެހެން ބަޔާ ބަސްބަސްގައި
ބައްޓަންވެފައިވާ ދަރަޖައެވެ! ދެން، ބަޔަކު އިސްލާމްގެ ދަރަޖަ ހުކުމް ޙުކުމްކުރުމުގެ
ޙުކުމްތަކުގެ ބަލައިގަތުން ތަޤުލީދުގެ ކުރިން ކަލޭ ޙުކުމްކުރާ ސަބަބުތަކުގެ ތަފާތުތަކެއް
ދެކެވޭކަމެވެ. އެބަސްބަސް، އެހެންވެސް މިސްރާއިލާ ބައްޓެވެ! ދެރަގުޅުންތަކާ
ބައްޓެވެ!

124. ބުރުހާނު: ދެން، ޙައްޤުދީނާއި ނަބީކަރީމްގެ ސުންނަތާ ޙުކުމްކުރެވުނު އިޖުތިހާދުން
އިޖުމާޢުވެއްޖެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ޙުކުމް ފަދަ އިސްތިސްނާއެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ.

ބުނުމެއް ލާޒިމުކުރަނީ ބާޠިލުކަމުގެ ސަބަބުން އިމާން، ހަނދާން، އަދި ބުރަން ސަޤާފަތްތަކާމެދުވެރިކަން ތަކްފީރުކުރުމުގައެވެ. އަދި ޢަލީ رضى الله عنه އަކީ އިލާހެއްކަމަށް ނުވަތަ ނަބިއްޔެއްކަމަށް ބުނުމަކީ ކުފުރުވާނެ ކަމެއް ކަމުގައި ވުމާއި، އަސްލުގައިވެސް ތަކްފީރުކުރުމަށް ހުއްޓޭމީހާ ކާފަރުވާނެއެވެ. އަދި ހުއްޓޭމީހާ ކާފަރުވުމަށްވެސް ދަލީލުތައް ނުވަތަ ހުއްޓޭމީހާ ނުބައި ބަހާއި ކާފަރުވާކަމުގައި ބުނާއިރު ޝައްކެއްނެތެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން ހުއްޓޭމީހާ ނުބައި ބަހާއި ގުޅިގެން ކާފަރުވާނެއެވެ."[125]

(ތަރުޖަމާން: ހުލާޞާކޮށް ތަރުޖަމާ ކުރެވިފައި)

ޝައިޚު ޢަބްދުالله އަބޫ ބުޠައިން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

" ޝައިޚު ތަޤިއްޔުއްދީން (އިބްނު ތައިމިއްޔާ) رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: "ޞަޙާބީން رضى الله عنهم ނަން ނުވަތަ ޞަޙާބީންގެތެރެއިން އެއްބަޔަކަށްވެސް ނުބައި ބަސް ބުނާމީހާ، އަދި އޭނާގެ ނުބައި ބަހާއި ޢަލީ رضى الله عنه އަކީ އިލާހެއްކަމުގައި ނުވަތަ ނަބިއްޔެއްކަމުގައި، ނުވަތަ ޖިބްރީލް عليه السلام އަށް ކުށްކުރެއްވީކަމަށް ބުނާމީހާ، ފަހެ، މީނާގެ ކާފަރުވުމާއިމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތެވެ. އަދި އޭނާއަށް ތަކްފީރުކުރުން ހުއްޓޭމީހާގެ ކާފަރުވުމާއިމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތެވެ."

އެހެންކަމުން، މިއުޅޭ މުރުތައްދުވެއްޖެ ކަމުގައި ކުރުމަށް ޝައްކު ކާފަރުވުމެވެ. އިމާންކަމާއި ކުރުމަށް ހަސްކުރުމެއް ނުވާނަމަ ކާފަރުވާނެ ބައެއްކަމެވެ.

[125]. އައްދުރަރުއް ސަނިއްޔާ 12/69-73

އެކަލޭގެފާނު (އިބްނު ތައިމިއްޔާ) ވިދާޅުވިއެވެ: ” ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އަންގަރު އެކަލޭގެފާނު صلى الله عليه وسلم ގެ ސަޙާބީންގެ ތެރެއިން މަދުބައެއް ފިޔަވައި އެންމެން މުރުތައްދުންނަށްވީކަމަށް އަދި ދީނުގައިތިބި މީހުންގެ އަދަދު މަދުދިޔައީކަމަށް ބުނެވި ނުފެނުނަކަމަށް ދޮގުވީމާ، ނުވަތަ ސަޙާބީން ކާފިރުންނަށްވީކަމަށް ދޮގުވީމާ، އަދި އެފަދަ ބުނުމެއް ބުނާ މީހާގެ ކާފިރުކަމާއި މެދަށް އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތެވެ. އަދި އެފަދަ ބައެއްގެ ކާފިރުކަމާއި މެދު ޝައްކުކުރާމީހާގެ ކާފިރުކަމާއި މެދަށް އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތެވެ.“[126] (ތަރުޖަމާ: ޝައިޚު އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ ބަސް ނިމުނީ)

ހަމަކަށަވަރުން، އެމީހުންނަށް ރަސޫލުން އެމީހުންނަށް ދަޢުވަތުދެއްވިކަމަކަށް ޝައްކުގެ ތެރޭގައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ދަޢުވަތުދެއްވާ އަޙްކާމުތަކާއިމެދު ޝައްކުގައެވެ. ފަހެ، އެބައިމީހުންގެ ރަސޫލުންނަށް ބުނީއެވެ:

﴿ وإنا لفي شك مما تدعوننا إليه مريب ﴾ (إبراهيم : 9)

[126]. ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ޖާހިލުކަމަކަށް އުޛުރުދެއްވައެވެ. އަދި މިބަސްތަކަކީ ފާޅުވެގެންވާ އަދި ސާފު ބަސްތަކެކެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ޖާހިލު މީހާ ވަކި އިސްތިސްނާއެއް ނުކުރައްވައެވެ. ފަހެ، އެކަލޭގެފާނު 'ޖަހުމިއްޔާ' އަށް އުޛުރުދެއްވިކަމާއި، އަދި އެމީހުންނަށް ތަކުފީރު ނުކުރައްވާކަމަށް އެކަލޭގެފާނު އަރިހުން ރިވާކުރައްވާފައިވާ ބަހެވެ. ފަހެ، އެކަންވެސް 'އަޙްލު އަސްމާއު ވައްސިފާތު' އާއި ޚިލާފުވެފައިވާ މައްސަލަތަކާއި ބެހޭގޮތުންނެވެ. އެހެން، ބާޠިލުންނަށް ދެއްކުރުންވެސް، ޤަބޫލުކުރައްވާއިރު ޖަވާބުދެއްވުންވެސް، الله تعالى ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް ޢަބާދަތްކުރުންވެސް ފާޅުވެގެންވާ ކަންތައްތަކުގައި އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله އުޛުރުއެއްނުދެއްވައެވެ. އަދި އަހަރެމެންގެ ދިފާޢުކުރުމަށް ފޮނުއްވައި ސުވާލުކުރެވެ. އަދި އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ގާއި އެހެންމީހުންނަށް ކުރެވޭ ކުށްތަކުން ސަލާމަތްވެގެންވާ މީހުންނެއް ނޫނެވެ. (މައްސޫމުންނެއް ނޫނެވެ.)

” އަދި އަހަރެމެންނަށް ކަލޭމެން މި ދަޢުވަތު ދޭކަމަކަށް އަހަރެމެންނަށް ހަމަ ހަޤީޤަތުގައިވެސް ވަރަށް ބޮޑު ޝައްކެއްގައެވެ.“[127]

އަދިވެސް އެއިލާހު ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ وإنم لفي شك منه مريب ﴾ (هود : 110)

” އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެއާއިމެދު އެބައިމީހުންވަނީ ވަރަށް ބޮޑު ޝައްކެއްގައެވެ.“[128]

މުރުޖިޢާއިންގެ ޢާއްމު ޝަބްހާތް: ބަސީ އިސްތިސްނާއިލް މިއާއި ބާރު ހަދިޔާ.[129]

ޝައިޚު ޢަބްދުالله ބިން ޢަބްދުއްރަޙްމާން އަބޫ ބުޠައިން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

”އަދި މުޝްރިކުންނަށްޓަކައި ބަސްބުނުން ހަދާފިހުން، އޭނާގެ އާއިލާއަށް އޭނާ މަރުވުމުން އަންދާޒުކުރަން ނަޞޭޙަތްދޭ މީހާގެ ވާހަކައިން ދަލީލު ނަގައި، ބުނެއެވެ: 'ޖަހިލުކަމުން ކާފަރުވާފަދަކަމެއްކުރާ މީހާ ކާފަރަކަށް ނުވާނެއެވެ. އަދި ހަމައެކަނި ކާފަރުވާނީ އެނގިގެންވާ ހާލު ކުރީމާއެވެ. (އެބަހީ: މުޢާނިދުއެވެ.)'

ދެން، އެހެރިހާކަމަކަށް ޖަވާބަކީ މިއެވެ:

---

127 ސޫރަތުލް އިބްރާހީމް 09

128 ސޫރަތުލް ހޫދު 110

129 ތަރުޖަމާން: ސުރުޚީ މިވަނީ ކުޑަކޮށް ބަދަލުކުރެވިފައެވެ.

ހެޔޮޚަބަރާއި އިންޒާރުދެއްވި އެންމެހާ ރަސޫލުންނަށްފަހު (ރަސޫލުން ވަޑައިގެންނެވުމަށްފަހު) އިންސާނާއަށް الله تعالى އާއި ދެކޮޅަށް ހުއްޖަތެއް އޮވެގެން ނުވާނެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން އެކަމަކާއިގެން ވަޑައިގެންނެވި އަދި އެކަމަށް ދަޢުވަތުދެއްވި ކަމަކީ މިއީއެވެ: ”ހަމައެކަނި الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމެވެ. އަދި އެކަލާނގެއާ ބައިވެރިއަކު ނުކުރުމެވެ.“ އަދި އެބޭކަލުން ވަޑައިގަތީ ޝިރުކު މަނާކުރައްވަމުންނެވެ. ފަހެ، ޝިރުކަކީ الله تعالى ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ކުރުމެވެ. ވީމާ، ބޮޑު ޝިރުކު ކުރާމީހަކު ޤިޔާމަތުގެ ސަބަބުން ޢުޒުރުވެރިވެގެންވާނަމަ ދަންނަވާން، ޢުޒުރުވެރިންނަށްވީ ހަރު ކާކުހެއްޔެވެ؟

ފަހެ، އޭނާގެ އާއިލާއަށް އޭނާ އަންދާޒާކުރަން ނަސޭހަތްތެރިން މީހާއާއި ގުޅު ބަސްމަގެވެ:

ހަމަކަށަވަރުން، ރައްބުގެ ސިފަފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން ސިފަފުޅަކީ ޢަދުލުވެރިކަމާއިން، الله تعالى ފާޅުކުރެއްސެވިއެވެ. ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އެކަލާނގެ ވާހަކަ ގާތު ފުރުސަތުދީ އޭނާއާއި ހަމައަށް ރިސާލަތު ނުފޯރުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.[130] ފަހެ، މިއީ ޢިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން އެތައް ބަޔަކު ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތެވެ.

އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

”الله تعالى ގެ ކުޢަދުންވަންތަކަން ޝަރުޢުކުރި މީހާއަށް ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ތަބާނުވުމުގެ ސަބަބަކީ އެއީއެވެ. ސަބަބަކީ، އޭނާއާއި ހަމައަށް ރިސާލަތު ނުފޯރުވެނީސް އޭނާ ކާފަރެއް ނުވާނެއެވެ.“

އަދި، ހަމަމިގޮތަށް އިބްނު ޙަޒްމް ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި މައްސަލާއި ގުޅޭ ދަލީލުވަޑައިގެ ހަމަކަށަވަރުން، އޭނާއާއި ހަމައަށް ދަޢުވަތު ނުފޯރާކަމަކަށްވެއެވެ.

ޝައިޚުލް އިސްލާމް ތަޤިއްޔުއްދީން(އިބްނު ތައިމިއްޔާ) رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

---

[130]. ތަރުޖަމާން: އެހެނީ الله تعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:”އަދި އަހަރެމެން(الله) ރަސޫލެއް ފޮނުއްވައިފިނަމަ ދާންދެން އަޛާބު ނުދެއްވަމެވެ.“(ސޫރަތުލް އިސްރާ 15)

” الله تعالى ގެ ސިފަފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން މިހަކަށް ޚާރިޖުންވެވުނު ސިފަފުޅަކަށް ޝައްކުކުރާމީހަކީ ދެންފަހަރު، މުރުތައްދުވެއެވެ. އެހެނީ الله تعالى ގެ ސިފަފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން މިހަކަށް ޚާރިޖުވެވިދާނެ ސިފަފުޅަކަށް ޝައްކުކުރާމީހާ ދެންފަހަރު، މުރުތައްދުވެއެ ނުވާނެއެވެ. الله تعالى ގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމަށް ޝައްކުކުރަނީ މީހާއަށް ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ތަކުފީރު ނުކުރެއްވީ އެހެންވެގެންނެވެ.“

އަލް މަޤްދިސީ رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

“ކަށަވަރު ބިދުޢަތަކަށް[131] ޖަވާބު މިހާރަށް (ޤާދިރިއްޔާ) އަހަރުމެން ތަކުފީރުކުރަމެވެ. އަދި އެބިދުޢާގައި ތަޤުލީދުކުރާމީހުންނަކީ ޖާހިލުންނަކަށްވާމީހުން އަހަރުމެން ބުނަމެވެ. މިގޮތުން، 'ޖުމްހޫރުގެ ހަޤީޤަތްތަކުގައިވެސް' (ހަޤީޤަތް ޖުމްހޫރު) އާ ބުނާމީހާ ނުވަތަ 'ހަމަކަށަވަރުން، ޖާހިލުކަމުގެ ދުވަހުގައި الله تعالى ނުދެނެނގެނެވޭ' ބުނާމީހާ ނުވަތަ ސަބަބުބޭނުންނަން ނުބައި ބަސް ބުނުން ދީނުއްކަމުގައި ހަދާމީހާ ނުވަތަ 'ހަމަކަށަވަރުން، އިލްމުކަމުގައި ހަމައެކަނި ހިތުގެ އިލްހާމުގެ' ފަދަ ބުނުންތަކުން ބުނާ މީހާއެވެ. ފަހެ، މި ބިދުޢަތަކުގެ ތެރެއިން އެއްވެސް އެއްޗެއް ދަންނަމީހާ އެބިދުޢައަކަށް ދައުވަތުދީ، އެކަމުގެ މައްޗަށް ބަރުމަ ކުރާނަމަ އޭނާއަކަށް ކާފަރުވާކަމުގެ ޙުކުމް ކުރެވިއްޖެއެވެ. އެހެންނަމަ، އިމާމް އަޙްމަދު رحمه الله ގެ ނަޞްޞުތަކުން އެތަށް ތަނެއްގައި ފެންނަން އެބައޮތެވެ. (ނަޞާރާ ކާފަރުވާ ބަސް ނުބުނީ)

ފަހެ، އެބަފުދެން އެމީހުންނަކީ ޙުކުމް ކުރެވޭކަށް ޖައިޒުވާނެ ދަލީލަކަށްނުވެ؟ އެއީ އެމީހުން ޚާރިޖުވެފައިވާ ހިސާބުގެ ސަފުހާއެވެ.“[132]

ޝައިޚު ޢަބްދުއްލަޠީފު ބިން ޢަބްދުއްރަޙްމާން رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ: ” އަދި އާލިމުން، އާއި ޢަންބަރުމަތީ ޢަދުލުކުރާ މީހަކީ މުސްލިމުންނާއި ކާފަރުންގެ މެދުގައި، ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމްތައް ނެރުއްވާއިރު ނުޖެހޭ ބަހެއް އެނގޭނެއެވެ. އެ ބަހާއި ސާބިތުވެފައި މިވަނީއެވެ:

---

[131] . ތަޤްލީދާން: އެބަހީ: އެއީ ކުފުރު ބިދުޢައެވެ. އެހެނަކު ފުރުވީ ފައިވާ މައްސަލަތަކުގައެވެ.

[132] ޢައްދުރަރުއް ސަނިއްޔާ 74-68/12

އަބީ ޞާލިޙް- ޙައްމާދު- ޘާބިތު- އަބީ ރާފިޢު- އަބޫ ހުރައިރާ رضى الله عنه ގެ ރިވާޔަތުންނެވެ.

((لم يعمل خيراً قط إلا التوحيد))

“ތައުޙީދަށް ވެސްވީ ޢާދާ އެއްވެސް ހެޔޮ ޢަމަލެއް ނުކުރެއެވެ.”[133]

ވީއިރު، ދެކޮޅަށް ނަވާ ދަރީވްތައް ރަނގަޅެއް ނޫނެވެ.”[134]

ފަނ، މަތީގައި ދަންނަވާލެވުނު އެއްޗެއްގެ ޚުލާޞާއަކީ އަދި ނިންމުމަކީ މިއީއެވެ:

ދީނުގެ އަސްލުތަކުގެ މައްސަލަތަކުގައި އެއްވެސް މީހަކަށް ޖާހިލު ކަމުގެ ސަބަބުން އުޛުރު ދެވިގެނެއް ނުވެއެވެ.

---

133 މިންކުޑައަށް ސަޙީޙްވާނެވެ!

134 މިންހާޖު ތަޢުސީސް ވައްތަޤްދީސް، ޞަފްޙާ 218

ތަރުޖަމާނުގެ ނިންމުން

އަހަރެންގެ މުވައްޙިދު އަޚުންނާއި އުޚުތުންނަށެވެ! ސަލާމީ ތަޙިއްޔާތާއި އިޚްލާޞްތެރިންގެ ބަސްތަކެއް މިވަނީ ބަޔާންކޮށްދީފައެވެ. އަދި އޮޅުންފިލުވައިދީފައެވެ. ފަހެ، މިހާރުދުން، މުޤައްލިދުންނަށް ތަކުރާރުކުރުމުގައި އެއްވެސް ޝައްކެއް ވާނެއްތޯ؟ އަދި އެއްވެސް ދަލީލެއް ވާނެއްތޯ؟

ފަހެ، الله تعالى ގެ ޙަޟްރަތުން އަހަރެން އެދެނީ، އަހަރެމެންގެ ހިތައިން ޝައްކުތައް ފިލުވައިދެއްވުމަށެވެ. އެއިރުން އަހަރެމެންނަށް އިޚްލާޞް ހަނީފުކަންދެއްވުމަށެވެ. އާދެން، އަހަރެމެންނަށް ޙައްޤާއި ބާޠިލް އޮޅުންފިލާނެއެވެ. އަދި މުޖުތަމަޢާއިންނަށް ކިޔައްމު “ސަލަފުދަޢުވަތު، އެސް.އެސް” ބަދުޢައްކަމަކު، ހަމަކަށަވަރުން، ސަލަފުއް ޞާލިޙުންވެސް އެ ޢަމަލު، މުޤައްލިދީންގެ މަންހަޖުން ބަރީއަވެވަޑައިގެންކަން އަހަރެމެންނަށް ކަށަވަރުވާނެއެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އާއި ޞަޙާބީން رضى الله عنهم ގެ މަންހަޖުގެ މަތީގައި ދެމިތިބުމަށް ސާބިތުކުރަން ދަސްވެގެންނަށެވެ. އަދި الله تعالى ގެ ޙަޟްރަތުން އަހަރެން އެދެނީ ޙައްޤުގެ މަތީގައި އަހަރެމެންގެ ދެމިތިބުމަށް ސާބިތުކަންދެއްވުމަށެވެ.

وصلي الله وسلم على نبينا محمد وعلى آله وصحبه اجمعين .

وآخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين

13شعبان 1428

26 އޮގަސްޓް 2007

الله تعالى ވަޙީކުރައްވައެވެ:

إِنمَا الْمُؤْمِنُونَ الذِينَ آمَنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ ثُم لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللهِ أُولَئِكَ هُمُ الصادِقُونَ

"ހަމަކަށަވަރުން، މުއުމިނުންނަކީ الله އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންވެ، ދެން (އެ އީމާންކަމާއިމެދު) ޝައްކުނުކުރާ އެމީހުންގެ މުދަލާއި ނަފްސުތަކުން الله ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރިމީހުންނެވެ. އެމީހުންނަކީ ހަމަތެދުވެރިންނެވެ."

(ސޫރަތުލް ޙުޖުރާތު 15)